

R

TIDSSKRIFT

VEIER UT

Om den vanvittige utopien at samfunnet skulle organiseres for folkets beste.

PARTIDEBATT

Sosialismen dør ikke selv om sosialistiske land diskreditteres.

TIDSSKRIFTER

Ecologist, Kontrast, Grus, Det Ukjente, NYRB, Samtiden.

UNIVERSITETET

Ny styringsreform; to-strømsprinsippet betyr økt markedstilpassning.

Drawn by Stuart Davis, June 1913

“Gee Mag, Think of Us Being on a Magazine Cover”

“The Masses” var det ledende kulturelle og sosialistiske tidskrift i USA i tiåret fram til 1921. “Tilegnet interessene til det arbeidende folket,” men i en vid forstand, om -“gøy, sannhet, skjønnhet, realisme, frihet, fred, feminisme og revolusjon.” Påvirket av splittelsen i arbeiderbevegelsen som utviklet seg etter verdenskrigen og oktoberrevolusjonen, gikk redaksjonen til slutt i oppløsning. Fra 1924 ble bladet utgitt av kommunistpartiet, nå under navnet “The New Masses”.

R

TIDSSKRIFT

Utgitt av:

Arbeidernes kommunistparti (marxist-leninistene)

Ansvarlig redaktør:

Jon Sandvik

I redaksjonen for dette nummer:

Trond Christoffersen,
Per Lund, Helga Moss,
Petter Nordahl, Ebba Wergeland

Grafisk formgivning:

Petter Nordahl

Tegner:

Alf Ivar Bruseth

Fotograf:

Maya Glaser

Økonomiansvarlig:

Knut J. Erstad

Sats:

Duplotrykk A/S

Montasje og repro:

Kristin Johansen

Trykk:

Resirkulert papir hos
A/S Reprografisk Industri

Adresse:

Røde Fane, Gøteborggt. 8,
0566 Oslo 5.
Postgiro nr.:
2 20 84 78
Telefon:
02/ 38 42 50

Telefon:

02/ 56 25 60
Jon Sandvik

Priser:

Løssalg kr. 50,-
Abonnement kr.190,-
Røde Fane kommer ut
med 4 nummer i året

Skriv til Røde Fane:

Artiklenes lengde bør
være 15 - 20 000 tegn.
For PC brukere: 3 1/2'
eller 5 1/4' diskett,
fortrinnsvis i ASCII kode
(text only eller dos.tekst)

Det er bonanza på børsen. Pengeflytterne tjener glatt sin private millioner hvert år. 6 timers arbeidsdag kunne sikret full sysselsetting. Fagbevegelsen blir tvunget til å diskutere filleting: Er det rettferdig at kommunensansatte jobber en halv time mindre enn andre arbeidere?

Skal lærere har to måneders sommerferie?
Hvem legger premissene for debatten?

Arbeiderklassens innflyttelse på norsk samfunnsutvikling er minimal. Den har ikke vært mindre siden før første verdenskrig. Fagbevegelsens

ledere må måle politiske krav med millimetermål. Dette er grunnen til at sosialismen ikke debatteres.

Marx definerte sosialismen som "proletariatet organisert som herskende klasse". I dag er slike tanker uhørt.

PARTIDEBATT

4 GAMMELT OG NYTT

Redaktøren om partidebatten i AKP.

8 SEKS INNFAILL

Røde Fane har interjuet 6 personer.

VEIER UT

14 UT AV DET BRENNENDE HUSET

Kjersti Ericsson

16 SETT NEDENFRA

Ericsson om hverdagslivsperspektivet.

20 MINDRE JOBB, MER ARBEID

Siri Jensen.

24 FOLKEHELSE

Ebba Wergeland.

28 VANSKELIG SOLIDARITET

Elisabeth Eide om "utviklings"-hjelp.

32 SOM EN HUND

Kristin Risan om "3.verden" i Norge.

FRA TIDSSKRIFTENE

38 DESTRUKTIVE FRAMSKRITT

Flere klipp og glimt fra norske og utenlandske tidsskrifter.

UNIVERSITETET

44 DEN NYE STATEN

Erstad, Skagestad og Hauge frå NKS-leiinga om auka markedstilpassning.

SOSIALISMEDEBATT

52 MOSKVAPROSESSENE

Anders Ekeland svarer Hjartarson.

56 KONTRAREVOLUSJONENE

Per Schanke om AKP's livsløgn.

60 DET EUROPEISKE PERSPEKTIV

Per Håkonsen om revolusjoner i vesten.

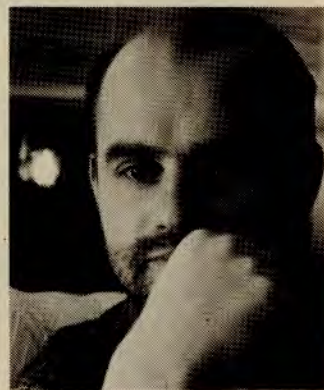
64 EN BEDRE DEAL?

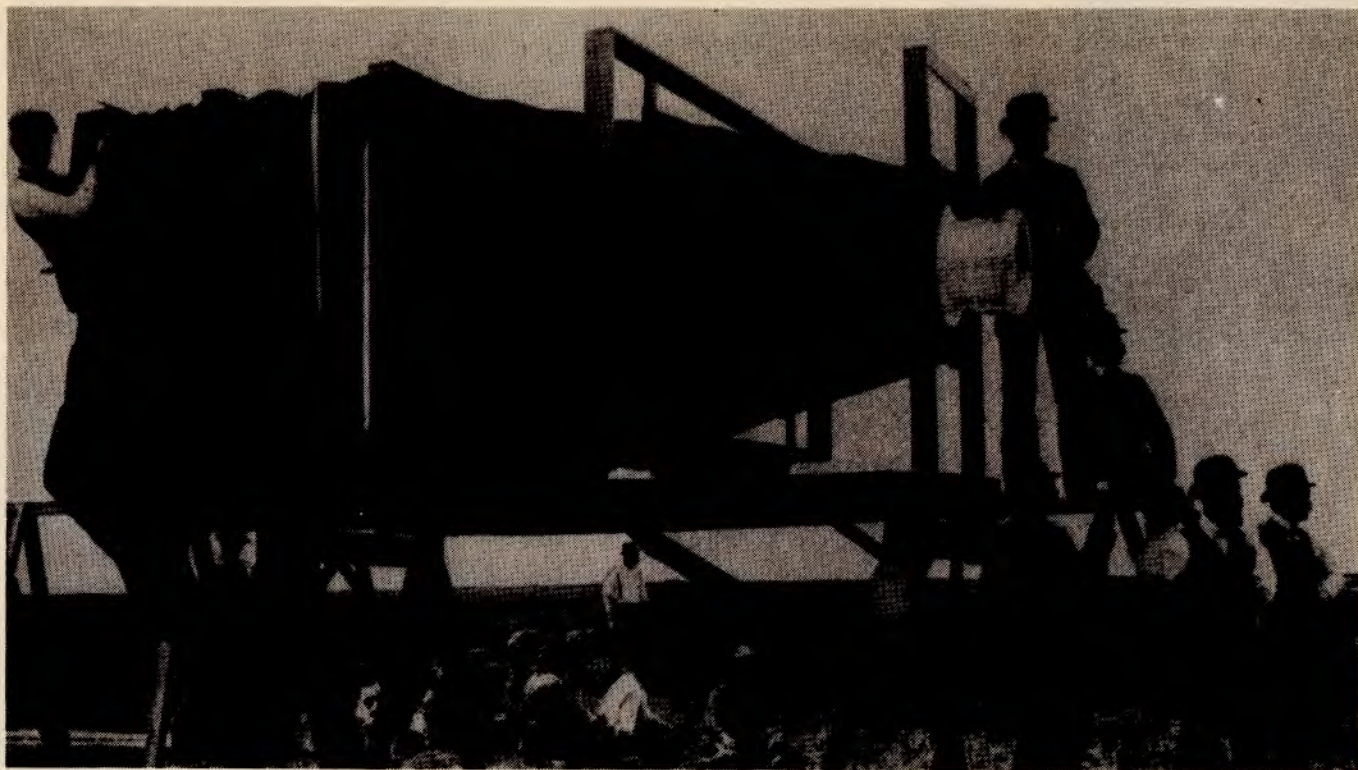
Kalim Siddiqi om 3.verden.

PÅ TRONSMO

68 BOKANMELDELSER

Jon Sandvik presenterer det meste.

Vinterens debatt i Klassekampen har vært preget av Per Overreins forslag om å bygge et nytt breit revolusjonært parti. Men også de faglige aktivistenes frustrasjon over manglende innflytelse i partiet, og kvinneopprørets erfaringer i organisasjonsspørsmål har vært viktig.

JON SANDVIK

GAMMELT OG NYTT

Debatten om AKPs framtid startet allerede etter valget i September 1989. Men det var først fra november at spørsmålet om å bygge et nytt breit revolusjonært parti ble viktig. 15. november ble Per Overrein, Leder for Sør Trøndelag AKP, intervjuet i Klassekampen: "...at vi før stortingsvalget skal gjennomgå en debatt for et nytt parti som blir en fusjon mellom RV og AKP. Dette partiet mener jeg skal være revolusjonært og marxistisk, men jeg syner ikke vi skal kalle partiet maxit-leninistisk. ... (AKP må kaste) kreftene inn i et nytt politisk prosjekt, et nytt parti, sammen med andre som regner seg som marxister og revolusjonære."

Både det faktum at Sør Trøndelag er et av de sterkeste distriktene i AKP og Overreins autoritet som tidligere leder for Rød Ungdom, førte til at denne debatten ble prioritert på topp av partiledelsen. I en uttalelse i Klassekampen 3. Februar gikk sentralstyret mot "Overrein-modellen".

Overrein seilte fram på et utbredt ønske om forandring. Han sto fram som nytenkeren mot den konservative

partiledelsen. Men politikk skapes ikke av et ønske om nytenkning i sin store alminnelighet. Derfor er det nå nødvendig å spørre hva som faktisk er nytt hos Overrein, sammenlignet med den politiske praksis AKP har fulgt eller etterstrebet det siste 10-året. Dernest kan vi avgjøre hva som eventuelt er ønskelige endringer blant Overreins forslag.

Det er i ettertid lett å se at den vage profilen var en viktig svakhet for Overrein. Hans breie revolusjonære parti skulle være et parti for alle marxister. Samtidig kunne han ikke peke på hvem som utgjorde disse breie marxistiske gruppene utenfor AKP. Dermed var det umulig å vite hvilke standpunkter en skulle forholde seg til i en eventuell revisjon av AKPs program. Samtidig var ikke Overrein villig til selv å legge fram forslag til en slik revisjon. Hans standpunkt var at et nytt program måtte avgjøres gjennom debatt.

Men en åpen debatt uten konkrete standpunkter å ta stilling til, virker nokså eventyrlig, og måtte framkalle den konservative refleksjonen "vi vet hva vi har, men ikke

Peder Martin Lysestøl kritiserte 26. mars sentralstyret i AKP for å ha vedtatt en uttalelse som gikk imot Overreins syn i partidebat-ten: "...en slik skarp linjekamp stimulerer til at mange blir redd for å uttale seg." Dette er den første betydningen av uttrykket "for en åpen debatt". Av totalt 13 innlegg som har markert seg for en åpen debatt, har Lysestøl hatt 2 innlegg med denne første betydningen,

Mange debattanter har understreket behovet for en åpen debatt, men det er ingen enighet om hva som menes med åpenhet.

ÅPEN DEBATT

Overrein har hatt 4.

Den andre betydningen av uttrykket "åpen debatt" ble uttrykt av Bente Thoresen i et innlegg 28. mars. Her anklaget hun Eli Aaby, AKPs kvinneansvar-

lig, for å skyve kvinnebevegelsen foran seg i et fordekt angrep på Overrein. Aaby hevder, uten å argumentere for det, at Overreins standpunkt truer kvinneopprøret i AKP, mener Thoresen. Men

det å dekke egne standpunkt bak hva "folket" eller andre grupper mener, har også forekommet hos opposisjonen. For eksempel argumentet om at "folk" ikke forstår skillet mellom AKPs syn på kommunismen og kommunismen i Øst Europa; se Schanke 26/2 og Steinholt 24/1 og 21/2.

Debatter om debatten blir ofte sett på som avsporinger. I så fall er dette forsøket på å reise en debatt om debatten om debatten selvsagt en superavsporing. ■

hva vi får". Altså ble Overrein beskyldt for å ville oppløse AKP.

Dette er ikke så merkelig. All partibygging bygger på det faktum at en samler seg om ideer som ikke hele folket deler. Partiet er altså en beskyttelse mot konformitetspresset i samfunnet - et press som nødvendigvis er sterkere jo mindre partiet er og jo mer originale standpunkter dette partiet har. Et forslag om å begynne med "blanke ark og fargestifter" vekker umiddelbart assosiasjoner om ganske radikale endringer.

Senere har Overrein uttalt at han er sur på de som hevder at han vil nedlegge AKP. Han vil bygge på AKP og mener AKP vil måtte dominere et slikt nytt parti. Men hvorfor da ikke bare legge fram noen punkter til kritikk av AKPs nåværende program? Og altså gå inn for en revisjon av AKP slik som AKP-ledelsen ville? Har Overrein forsøkt å få både i pose og sekk?

Det mislykkede valgprosjektet Fylkeslistene for Miljø og Solidaritet (FMS), var også et forsøk på å nå ut til nye "breie grupper". Det strandet blant annet på dårlig grunnplansdemokrati. Overrein ønsker å unngå dette. Men FMS strandet også fordi eventuelle samarbeidspartnere var for dårlig definert og fordi AKP ikke på forhånd var blitt enig internt om en strategi for denne nye valgfronten. Dermed lå lan-

det åpent for en intens makt-kamp og det hektiske toppplansdiplomati som til tider preget FMS. Dette er også Overreins store problem.

Denne grunnleggende uklarheten fikk Pål Steigan til å stille Overrein 24 spørsmål om hans politiske standpunkter (10/2). Først i slutten av Mars kom Overreins svar (24/3).

Så hva er nytt? Partiet skal fortsatt være innretta på arbeiderklassen. Deler av den sosialdemokratiske ledelsen i DNA tilhører borgerskapet, og "venstreflyen" i sosialdemokratiet er en viktig alliert, men erfaringene viser at den i mange saker likevel ender ned på høyresosialdemo-

kratens side." Målet er det kommunistiske, klasseløse samfunn, der det arbeidende folket har makta. Overrein er også mot alle former for imperialism og for nasjonal sjølråderett. I organisasjonsspørsmål er han tilhenger av eksklusjonsparagraf, mot fraksjonisme, vil ha krav til aktivitet og en kontingent på samme nivå som i AKP i dag. Ingenting av dette er nytt.

"Partiet bør være for både reformer og revolusjon" sier Overrein i sitt svar til Steigan. Samtidig vil han ikke at partiet skal være et leninistisk parti som er organisert for å lede en revolusjon.

"Partiet bør være organisert for å vinne oppslutning

for sine målsetninger under dagens forhold. Partiet bør ikke ta mål av seg til å bygge en organisasjon i dag som skal være en taktisk generalstab under en revolusjon. Enten skapes en slik ledelse med utgangspunkt i partiet i form av en omorganisering med nye organisatoriske krav, eller den vokser fram på andre måter når situasjonen krever det."

AKPs langsiktige strategi har alltid stått i et visst motsetningsforhold til det hverdagslige politiske spillet, og vil måtte diskuteres kontinuerlig. Men tror man at det borgelige statsapparatet vil knuse partiet, er det naturlig å opprettholde en viss sikkerhetspolitikk. Samtidig er partiet det siste tiåret i stor grad åpnet både mellom forskjellige grupper i partiet og mellom partilag. Dette er ikke minst kvinneopprørets fortjeneste. Nå vil Overrein i tillegg holde åpne landsmøter og ha en fullstendig offentlig ledelse. Ser han ikke da for eksempel fullstendig bort fra Klassekampens stadige avsløringer av de hemmelige tjenestenes aktivitet?

Et annet leninistisk trekk ved AKP er det tradisjonelle skillet som har vært mellom parti og front. Partiet har hatt som mål å samle alle små og store opprør mot det bestående. Og slik er partiet i dag. Her er miljøaktivister, antiimperialister, faglig aktivister, kvinneaktivister og noen intellektuelle - hvem bryr seg om parlamentarisk kamp?

En statistisk undersøkelse av debatten i Klassekampen fra november til mars viser at den har vært dominert av to klikker. Men bare halvparten av innleggene har eksplisitt tatt stilling til spørsmålet om å oppløse AKP.

KLIKKER

Det er registrert 94 innlegg i månedene november til mars, som kan sies å dreie seg om AKP. Av disse uttalte 26 seg eksplisitt for å danne et nytt revolusjonært parti, 23 var eksplisitt for å reformere AKP og mot et nytt parti, mens 45 innlegg diskuterte andre forhold. Om ønskelig kan selvsagt en stor prosent av denne siste blokken fordeles mellom de to første "fløyene", men det er viktig å understreke at for-mot oppløsning ikke har vært alfa og omega for debattantene.

Debatten har vært dominert av to klikker. "Opposisjonen" bestående av Per Overrein, Kjell Stephansen, Bjørgulv Braanen og Arbeidermaktgruppa, har skrevet

19 innlegg. 10 av disse er skrevet av Per Overrein. (Alle innlegg skrevet av flere personer er registrert som ett innlegg og regnes til en person, første underskriver.) "Partiledelsen" bestående av Siri Jensen, Erik Ness, Kjersti Ericsson, Eli Aaby, Aksel Nærstad og Pål Steigan har skrevet 21 innlegg, hvorav Jensen og Ness har skrevet 6 innlegg hver. (Fra begge de to klikkene er det kommet innlegg som er klassifisert under "annet".)

Debatten har vært mannsdominert. Bare 25 av innleggene er skrevet av kvinner.

Historiske vurderinger har vært viktige i debatten. 20 innlegg har framhevet utviklingen i Øst Europa og Kina og hevdet at

"Stalinismen er død". I 11 av tilfellene er dette argumentet framført som ledd i en argumentasjon for et nytt parti. AKP tilhengerne har svart på dette med å hevde at "AKP har en stolt tradisjon" når det gjelder å kritisere disse landene. 19 slike innlegg er registrert, i 9 av tilfellene er det framført som ledd i en argumentasjon for å bevare AKP.

Argumentasjonen er videre forsøkt gruppert i 7: studier (7), Kvinneinnretning (11), arbeiderinnretning (12), for en åpen debatt (13), aktivisme (18), demokrati (26), annet (57). Opposisjonen scorer her klart høyere enn AKP tilhengerne i tre av gruppene: arbeiderinnretning (6-1), aktivisme (10-3) og demokrati (14-3).

Alt for få selvsagt, men Overreins forslag om å slå sammen RV og AKP vil i praksis gjøre det parlamentariske arbeidet enda mer sentralt i partiet og dermed true den skjøre enheten som eksisterer i dag.

Overreins sterke side er at han ønsker å knytte partiet tettere til norsk politisk offentlighet. Han skal heller ikke beskyldes for å ville skvise den utenomparlamentariske kampen. Han ønsker en klassekamp-linje i de parlamentariske organene, og vil knytte denne tett til den utenomparlamentariske kampen. Problemet er kanskje mest praktisk; det er mange interessegrupper i partiet i dag som ønsker en mer enhetlig politikk, men skal fagbevegelsens eller kvinnebevegelsens perspektiv legges til grunn? AKPs nåværende organisasjonsstruktur skaper en skjør enhet mellom disse sprikende interessene, og spørsmålet er om Overreins modell vil klare å opprettholde den.

Så kommer vi til sist til spørsmålet om sosialismen. Overrein vurderer både den russiske og den kinesiske revolusjonen som store historiske milepæler. De var både nødvendige og rettferdige. På plussiden setter han industrialisering, på minussiden "degenerering av marxismen og sosialismen". Dette er på en måte ikke noe nytt standpunkt i AKP, det er nok å vise til Maos kritikk av Sovjet. At AKP på 80-tallet har tatt et prinsipielt standpunkt for flerpartisystem under sosialismen skal heller ikke stikkes under en stol. Men Overreien ønsker seg tilbake til den "breie revolusjonære tradisjonen som oppsto med den første internasjonale". Altså enda før dannelsen av det norske arbeiderparti.

Det kan argumenteres for at Sovjet og senere Kina var avgjørende forutsetninger for dannelsen av velferdsstatene i den kapitalistiske del av verden. Og til tross for store miljøproblemer i de sosialistiske landa, viser utviklinga i

Øst-Europa har stått sentralt i debatten. Overrein fløyen har hevdet at "Stalinismen må begraves", mens de AKP lojale har svart at AKP har en stolt tradisjon i å kritisere disse systemene.

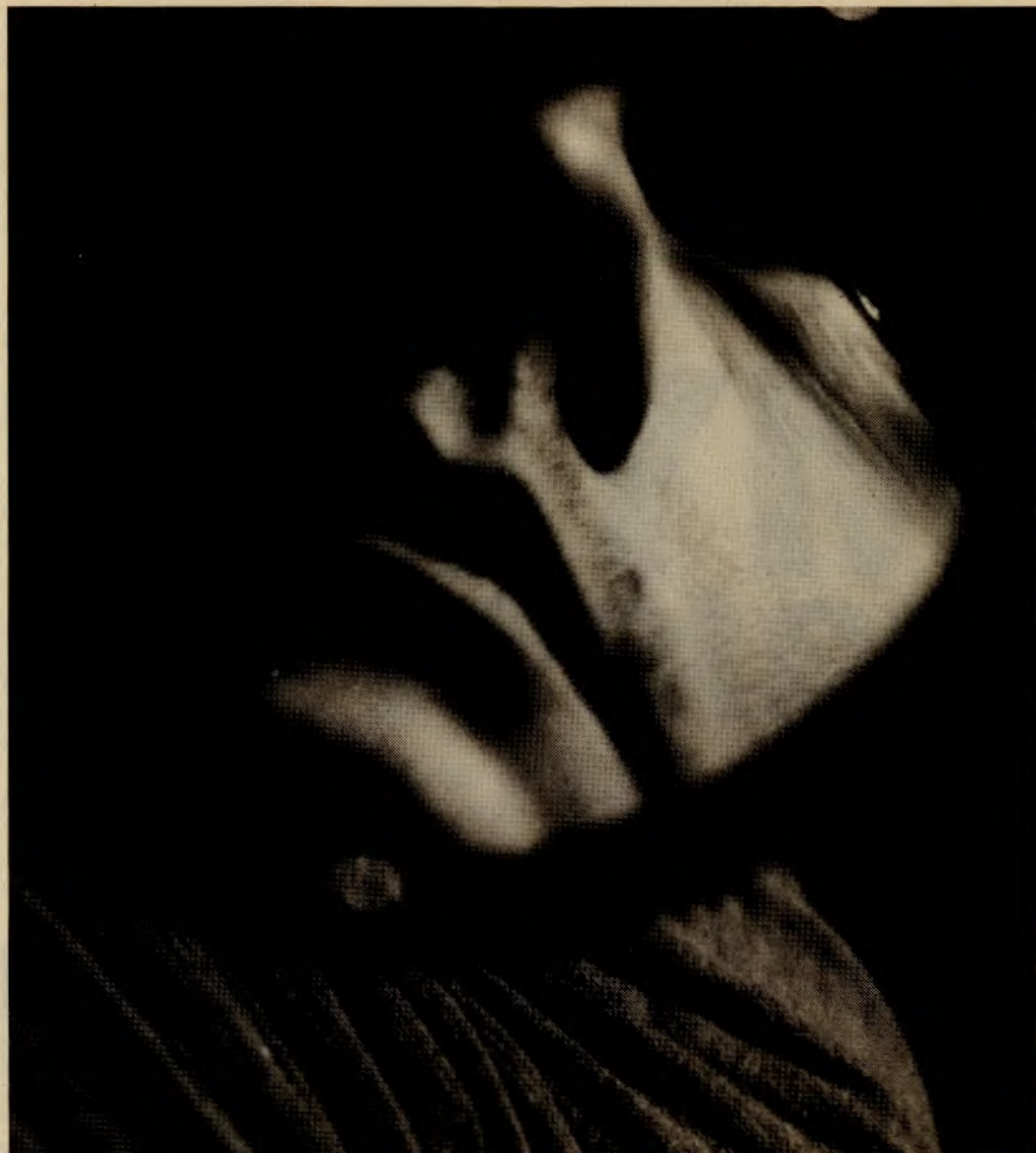

kapitalismen at en økologisk verdensordning ikke er forenlig med kapitalismens planløshet. Sosialismen kan ikke fornyes ved en enkel avskrivning av den sosialismen som faktisk har eksistert.

På alle disse områdene hvor vi finner at Overrein skiller seg fra AKP i dag, trekker vi han kanskje etter håra. Men noen uenigheter skal det tross alt være, dersom betegnelsen "radikal nytenkning" skal ha noe som helst innhold. Det ville vært fullstendig unfair om Overrein skulle få stå fram som en enslig forkjemper for en demokratisk sosialisme, når slike standpunkter har vært gangbar mynt i AKP i 10 år.

Flere innlegg, blant annet Aaby (8/3) og Ericsson (9/3), har pekt på hvordan kvinneopprøret har bidratt til å åpne partiet det siste tiåret. Men dette opprøret har også en annen fortjeneste i organisasjonsspørsmål. Det har gitt Maos gamle parole om masselinja, nytt liv. Overrein tegner et velkjent bilde av "...den langsomme død, og en nedadgående NKP spiral". Kvinneopprøret har gjort mange av oss oppmerksomme på at dette ikke er riktig. Det utrettes en mengde i AKP, det gjelder bare å gjøre det synlig. Rundt om i partiavdelingene er medlemmene aktive på en mengde områder. Og på alle viktige områder av norsk opposisjonspolitikk er AKP aktivt med og preger denne. AKP har for eksempel gjort begrepet kvinnelønn, allment akseptert.

Selv teoretisk skjer det ting i AKP noe dette Røde Fane bærer preg av. Det er mulig å være uenig i standpunktene som legges fram etter konferansen "Ut av det brennende huset", men det går ikke an å benekte at denne teoretiske aktiviteten finnes. Hvis en da ikke aktivt lukker øynene for alt annet enn det som opptar en sjøl.

En av de gruppene i partiet som har vært mest oversett i partiet er de faglige aktivistene i arbeiderbevegelsen. Disse har vært lite framme i debatten i Klassekampen, selv om Arne Rolijordet (29/11 og 18/1) og Per Schanke (26/2 og 28/3) har gjort sitt. Klarest kommer arbeidernes frustrasjon over dagens AKP til uttrykk i "Oppbrudd RV-bladet" nr 1/90, utgitt av Oslo AKP. Her er 12 arbeidere intervjuet. Den viktigste kritikken er at partiet har en kultur hvor vanlige folks standpunkter ikke kommer fram og blir respektet. Konkret er den manglede forståelsen for enhet 1. Mai en viktig sak.

Samtidig er en slik gjen-

sidig forståelse og respekt noe kvinneopprøret har arbeidet for i flere år. Den kampen er nok ikke over, men den løses neppe ved at partiarbeidet retter mer inn mot parlamentarisk arbeid, slik forslaget om å slå sammen RV og AKP innebærer.

Nå er vel saken den at ingen grupper føler seg helt hjemme i AKP i dag. De intellektuelle gjør det for eksempel ikke. Så får vi håpe at ønsket om å bli forstått også kan inneholde et ønske om å forstå. Og at ikke frustrasjonene over manglede oppslutning innen de forskjellige fløyene i partiet, fører til en skinnhellig allianse mot partiledelsen og ender med at alle flyr i tottene på hverandre og spres for alle vinder når denne ledelsen er borte. ■

Overreins sterke side er at han påpeker behovet for å knytte AKPs praksis tetter til den norske politiske offentligheten.

“(AKP) skal ikke være et kommunistparti som bygger på den demokratiske sentralismen. Det skal ikke programfeste proletariatets diktatur og væpna revolusjon”, slik uttrykte Vidar Våde seg i et forslag til AKPs sentralstyre i vinter.

MYE UGJORT

Helt siden stiftelsen av AKP har Vidar Våde vært en av de sentrale talsmenn

Det er noe galt når vi må bruke en halv time på å forklare folk at vi ikke står for det samme som regimene i Øst-Europa før vi får lagt fram våre egne svar.

for arbeiderklassens interesser i partiet, og han har også vært en av partiets dyktigste og mest kjente talsmenn utad. Etter en ulykke for noen år siden, har han av helsemessige grunner holdt seg unna de store debattene.

“Jeg er usikker på om debatten i Klassekampen dekker de interessene som finnes i bevegelsen”, sier han. Han mener det er noen få skriveføre intellektuelle som

alltid er de flinkeste til å markere standpunktene sine. Spesielt misliker han belærende innlegg. “-Vi er de samme folkene med de samme langsiktige måla nå som før, vi trenger ikke belæres om marxistisk abc.” Han selv og andre som har lansert radikale forslag i partidebatten, ønsker å diskutere hvordan vi skal nå ut til folk med våre standpunkter.

“-Det er noe galt når vi må bruke en halv time på å forklare folk at vi ikke står for det samme som regimene i Øst-Europa før vi får lagt fram våre egne svar på dagens problemer.”

“-Partiet må utvikle konkrete visjoner for arbeiderklassen. Vi har den samme debatten i fagbevegelsen i Tyssedal, både sosialdemokratiet og kommunismen har spilt fallitt, og i den situasjonen er arbeiderklassen på jakt etter en ny vei å gå. For å rydde plass til en slik strategi debatt må en del

lagde solidaritetssanger med folket, mens SV klappa maktthaverne på skuldra. Allikevel rammer disse opprørene oss spesielt hardt fordi vi har stått for den kommunistiske tradisjonen.”

Våde vil ikke underslå at AKP det siste tiåret har kommet langt i å ta et oppgjør med denne tradisjonen, men disse reformene ble i stor grad presset fram mot partiets ledelse. En konservatisme han selv tar en del av ansvaret for. Han peker på at vi idag er imot kommunistpartiets grunnlovsfesta mekt under sosialismen, men mener fremdeles at mye er ugjort når det gjelder statssynet i AKP.

“-Det er klart at kapitalismen er et utrolig strek system med en enorm overlevelsesevne. Blant annet kan en si at utbyttinga er grunnlovsfesta i vårt system. Men hva om vi endret grunnloven? Regimene i Øst-Europa lei nederlag fordi de forsvarte makta si gjennom vold. Når krisa utvikler seg vil også borgerskapet forsøke å sikre seg med vold. Det vil bli deres svøpe.”

Våde mener at klassekampen raskt kan skjerpe seg både internasjonalt og i Norge, “-men Norge er tross alt ikke Indonesia!” AKPs sikkerhetspolitikk er et viktig hinder for økt oppslutning.

“-Få vekk hemmelighetskremmeriet. Folk må kunne kontrollere oss for å ha tillit til oss. I dag blir vi valgt til tillitsverv på tross av at vi er AKPere. Masselinja er den beste sikkerhetspolitikken.”

Han er heller ikke redd for at en større vekt på parlamentarisk arbeid vil gjøre det vanskeligere å markere arbeiderklassens interesser i partiet. Det faglige og parlamentariske arbeidet må gjøres til en enhet. RV og AKP er det samme og en av organisasjonene må vekk.

“-Organisatoriske tiltak vil selvsagt skape noen problemer, men det vil løse andre. -Jeg blir bare mer og mer enig med Overrein!”

JON SANDVIK

begreper som kommunisme og proletariatets diktatur vekk.”

“-Lenin skifta i sin tid navn på det russiske partiet fra sosialdemokratisk til kommunistisk, fordi sosialdemokratene hadde kompromittert seg. I dag er det kommunismen som er kompromittert.”

Hendingene i Øst-Europa og Kina har åpenbart rammet AKP hardt, men vil ikke dette i like stor grad prege andre partier på venstresida og kanskje føre til en faneflukt fra alle sosialistiske idealer?

“Opprørene i Øst-Europa rammer ikke SV så lenge de kjører høyre. Det er klart at AKP har en stolt tradisjon i å støtte motstanden mot undertrykking i Øst-Europa, -vi

“Sosialismen er ikke død med opprørene i Øst-Europa. Visjonene om et samfunn uten undertrykking vil fortsette å inspirere folk. Men den vitenskapelige sosialismen er definitivt død.”

HISTORIAS MENING

Terje Tvedt er ansatt ved Universitetet i Bergen, han var sentral i ledelsen av Rød Ungdom på 70-tallet og redigerte i 1989 boka “(m-1)”, en samling artikler om ml-bevegelsen.

I dag er han partiløs og er ikke opptatt av partipolitikk. Han ønsker ikke å snakke om AKP i dag og har heller ingen idealer for et politisk parti. Å diskutere demokratiet i ml-bevegelsen kan lett bli overfladisk “-Det er den vitenskapelige sosialismen som må kritiseres.”

Spørsmålet om sosialisme må være et spørsmål om rettferdighet, altså et moralsk spørsmål.

“-Det er gode grunner til å være mot markeds kapitalismen, men spørsmålet om sosialisme må være et spørsmål om rettferdighet, altså et moralsk spørsmål. Politikk og vitenskap er to vidt forskjellige ting. Men hele AKPs prosjekt har nettopp vært bygd på ideen om en vitenskapelig sosialisme. Forestillingen om at samfunnet følger bestemte utviklingslover. Denne ideen har ført både Øst-Europa og

AKP opp i det uføret de er i idag.”

“-Forestillingen om at historien hadde et bestemt mål førte til proletariatets diktatur i Øst-Europa, et overgangssamfunn på veien mot det klasseløse samfunn. Nå ser vi at dette slett ikke ble noe overgangssamfunn.”

“-Ml-bevegelsen har alltid vært flinke til å spå at revolusjonen stod for døra. Dette førte til et ufravikelig krav om aktivisme på revolusjonens side. Når så denne revolusjonen uteble fantes det bare en forklaring -svik!”

Men Tvedt peker også på

hvordan ideen om en vitenskapelig sosialisme førte til en spesiell organisasjonsmodell, den demokratiske sosialismen. Og til konsentrasjonen av all makt hos partiledelsen. Hvordan det gjaldt å ha innsikt i historiens sanne retning. Og siden denne retningen kunne fastslås vitenskapelig, kunne man også slå fast hvem som hadde høyest politisk nivå.

Når Dag Solstad i

“Gymnaslærer Pedersen” forteller om ml-ere som kunne sykle på vannet, er dette en voluntarisme som skulle stå langt fra den determinismen som er innbakt i en vitenskapelig sosialisme. Tvedt peker på hvordan disse to i praksis ble forent i AKP som en eneveldig ledelse og en ukritisk og oppofrende medlemsmasse.

Sammenbruddet for den vitenskapelige sosialismen vil føre til at vi får oppleve opprør på helt nye måter, mener Tvedt. På kort sikt vil de mest enyde konservative kommentatorene få rett: sosi-

Den vitenskapelige sosialismen har ført både Øst-Europa og AKP opp i det uføret de er i idag.

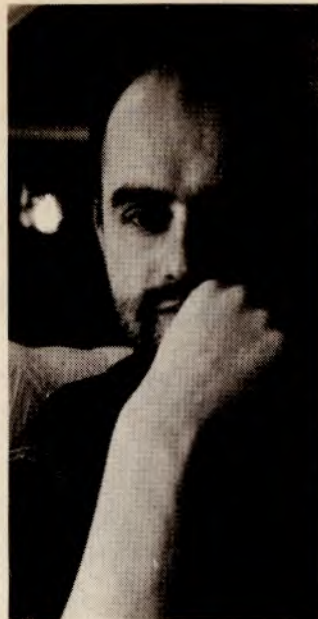
alismen har spillt fallitt. “-Men en svekket Etiopisk “sosialisme” betyr neppe mindre frihet.” Forutsatt at sammenbruddet for den sosialistiske blokken ikke fører til kaos, kan det også bety en økt Euro-sentrisme og indirekte en svekkelse av Afrika og Asia.

Samtidig som han peker på at utviklingen siden 2. verdenskrig har betydd store framskritt for de landene som vi kaller 3. verden “-om vi ser på slike ting som mulighet for utdanning og retten til å uttale seg uten å risikere å bli skutt for disse uttalelsene” -tror han ikke opprørenes tid er slutt. “-Kanskje får vi oppleve masseopprør i for eksempel i Syria og Irak.”

“Der frigjøringsbevegelsene snakket om sosialisme, betød det bare at vesterniseringen var sterkest. Vi forstod dem, men bonden på den iranske landsbygda forsto kanskje uansett lite.”

“-Vi så syner på 70-tallet!”

JON SANDVIK

Målet er å opprettholde marxistisk tenkning i Norge, men for å klare det må partiet i sterkere grad ta utgangspunkt i norsk virkelighet og klassekampen.

ET NORSK PARTI

Overrein er leder for Sør trøndelag AKP og har reist forslag om å bygge et nytt breitt revolusjonært parti. Hvem utgjør disse breie marxistiske gruppene vi skal forene oss med, Overrein?

“Det er ikke antallet folk som er viktigst, det viktigste er at vi begraver en del stridsøkser, det er en forutsetning for å nå breiere ut. Arbeidermaktgruppa er kanskje bare en 30 folk, men la oss få med dem.” Vi har hatt en tradisjon med å distansere oss fra de som står oss nærmest. Uenighetene innad i AKP er i dag like store som mellom oss og en del grupper utenfor partiet. Men han vil heller ikke legge ned de ideologiske diskusjonene med trotskismen, “særlig i det nasjonale spørsmålet er det viktige uenigheter med trotskistene.”

Kanskje vi mister noen i en slik samlingsprosess “Noen i vår bevegelse er redde for at vi skal bli større.” Han forestiller seg at partiet kan øke oppslutninga si til 2-3 prosent, men da må vi kvitte oss med en del sekterisme. “Det grunnleggende spørsmål er om det er plass til et revolusjonært marxistisk parti til venstre for SV, og som er breiere enn AKP.”

Planøkonomien må begrunnes ut ifra norsk virkelighet, sikkerhetspolitikken må vekk og partiet må delta i valg selv.

“Når vi stiller til valg som en front, Rød Valgallianse, bidrar det til å gjøre partiet illegalt. Vi må framstå som et normalt parti, men skille oss fra de andre partiene gjennom krav til aktivisme og i program.”

Han vil at vi skal argumentere for planøkonomi, men ut i fra norsk virkelighet. Er dette særlig originalt, er det ikke det partiledelsen gjør gjennom “Ut av det brennende huset” prosjektet? Overrein er enig i at dette prosjektet står for mye positivt, men er usikker på hva som er målet med prosjektet. “I partiledelsen har det lenge

vært motstand mot å konkretisere hvordan en norsk sosialisme skal se ut, det har vært sett på som reformisme”.

“Kampen for en sosialistisk planøkonomi kan ikke vinnes på det abstrakte planet, men om vi argumenterer ut i fra problemene i norsk økonomi, for eksempel en plan for å redde kystfiskerierne, en plan for kollektivtrafikken, så blir planøkonomi langt mer realistisk. Vårt mål i dag må være å lage en nasjonal plan for en sosialistisk regjering.”

Et dilemma for partiet er at de er det konkrete engasjementet i norsk politikk som har gjort at det har overlevd. På samme tid mangler partiet en samlende ideologi. Denne “populismen” kan ikke fortsette. Det holder ikke bare å delta i massebevegelsen. Vi

Når vi stiller til valg som en front, Rød Valgallianse, bidrar det til å gjøre partiet illegalt

må også ha en enhetlig ideologi. Og den ideologien må utvikles fra den konkrete norske virkeligheten. Sammenbruddet i Øst-Europa åpner for nytenkning, men marxismen og planøkonomi er fremdeles uvurderlig for norsk politisk opposisjon.

Overrein vil ta et oppgjør med Stalin, og er ikke redd for at dette fører til at det neste vi tvinges til å ta avstand fra er den “udemokratiske” retten til å gjøre opprør. Har ser ikke så mange positive ting å forsvare ved Sovjet.

“Jeg ser på endringene i Sovjet som en kontra-evolusjon og ingen kontra-revolusjon. Dermed blir hele spørsmålet om å tidfeste et vendepunkt ganske uvesentlig for partiet, selv om historikere selvsagt må fortsette debatten.”

JON SANDVIK

AKP er det eneste partiet som har gitt arbeidere sjøltillit ut og støtte i kraft av arbeidernes klassetilhørighet.

Er det mulig å være stolt av AKPs historie og skeptisk til den stalinistiske tradisjonen, ønske å prioritere parlamentarisk arbeid, men gå mot sammenslåing av AKP / RV?

AKP

IKKE UEGNA

Er det mulig å slåss for at arbeiderklassen skal ha større innflytelse i partiet, men samtidig anerkjenne at "kvinnepartiet" mener det har for lite innflytelse?

Selvsagt. Anne-Karin Bråthen, tillitsvalgt i kjemisk, har ikke sans for bastante og fastlåste standpunkt. Det er nødvendig å endre organisasjonskulturen - ikke fremstå som særinger - men partiet dag er ikke uegna for 90-åra utfordringer.

Hun utdyper sitt syn på det konkrete forslaget om sammenslåing av AKP og RV slik:

- Jeg er skeptisk til sammenslåing så langt i diskusjonen. Ingen har fortalt meg hva det nye skal bestå i på en overbevisende måte. Men jeg ønsker å prioritere parlamentarisk arbeid, og mener sammenslåing av AKP og RV sånn sett kan ha noe for seg.

Tillitskvinnen i kjemisk vil holde fast på at AKP har en tradisjon og historie å

være stolt av. Solidaritetsarbeidet med 3. verden og satsingen på arbeiderklassen.

- AKP er det eneste partiet som har gitt arbeidere sjøltillit ut og støtte i kraft av arbeidernes klassetilhørighet. Men det har også vært negative trekk. Problemet med å akseptere avvikende syn, debatt-stilen med å slå hardt og være for lite åpne for andres meninger.

- Hvordan kan AKP åpne seg for flere?

- Ved å være åpnere for andres syn. Vi diskuterer mye på jobben, avholder studieresirkler og rekrutterer, men vi må være flinkere å gi hva nye folk trenger. Og det faglige er lite prioritert i dag. Historisk mener jeg proletarisering var veldig viktig, men nå har AKP forlatt arbeiderklassen. Vi føler det ikke er noen satsing på oss i det hele tatt.

- Men det hevder kvinnepartiet, de intellektuelle... Bør en ikke akseptere at AKP består av flere grupper og utvikle en kritisk og konstruktiv sameksistens?

- Jo, jeg tror en må leve med et slik mangfold i partiet, men bygge broer slik at en ser ut over sitt eget område. Samtidig synes jeg noe av det mest negative er at AKP i så liten grad fokuserer på arbeiderkvinner. De fleste bør anerkjenne at dette er den gruppen som synes minst, og som bør prioriteres. Vi

forsøkte å bygge en egen organisering for arbeiderkvinner, fordi det burde være et særegent tilbud fra partiet, men det har ikke lyktes?

- Representerer AKP et alternativ?

- Partiet klarer ikke helt å følge opp. Det viktigste er å gi kvinner muligheten til selv å utvikle politikk og ikke styre på vegne av dem.

- Vil nyliberalismen styrke seg eller vil en få et radikalt 90-tall?

- Angrepene mot arbeiderklassen vil styrkes, men jeg er likevel optimist og tror på muligheten for en radikalisering. Vi har en spire til noe nytt som er utrolig viktig, og som vil overleve følelsen av at sosialismen er kompromittert i øst. Men det er en skremmende utfordring fra en sterkere organisert herskerklasse enn vi har sett noengang. Det er mer komplisert ved internasjonalisering og gjennom EF vil den politiske styringa i enda større grad flyttes utenfor Norge.

- Krever ikke dette en breiere front?

- Det er mulig, men la oss først ta debatten i eget parti før vi konkluderer. Det tragiske i denne landsmøteperioden er om vi klarer å splitte oss mer. Vi må samle kreftene å bli enige om et minimumsprogram - ikke dunke den eneste rette linja, sier Anne-Karin Bråthen.

PER LUND

Disiplin, aktivisme og sterk ledelse som avspeiler strømningene i partiet, er kodeord Asta Håland bruker når hun peker på forutsetningene for økt oppslutning om AKP.

DISIPLIN AKTIVISME STERK LEDELSE

Asta Håland mener oppgjøret med stalinismen er positiv og preget av intellektuell redelighet, og at våre svar om det revolusjonære alternativet er bedre enn noengang - bare vi kommer oss ut på gata og deltar i kampen.

- Er ikke sosialismen kompromittert og gjør det umulig med stor oppslutning AKP idag?

- Jeg mener vi har bedre svar idag enn for 15 år siden og at omveltningen i Øst-Europa beviser at vi har rett.

- AKP har likevel synkende oppslutning?

- Problemet er at parti-medlemmene er for lite på gata. Det fører til at vi mister kontakten med det som skjer. Det er godt mulig å rekruttere nye folk - de vil ha en retning, en strategi og taktikk, og det kan vi gi dem.

Håland mener partidebatten er svært positiv. Hun trekker fram at diskusjonen er åpen og representerer et oppgjør med de glidende overganger fra rådende politiske linjer til nye. Ønsket hennes er mindre dogmatisme og at en tar vare på den kommunistiske arven, blant annet ved å ta ansvaret for hele partiarbeidet.

AKP må bli ett parti. Det holder ikke å ha et kvinneparti og et faglig parti. Problemet med disse gruppene er også at de synes

så synd på seg sjøl. Hvis kvinneopprøret vil ha makt må de drive aktiv klassekamp.

Utdyp?

- Det er et poeng med mer grunnplansarbeid. I dag blir det for mye administrasjon av kapitalismen. Det er et dilemma. På samme måte er det hvis med kvinnepartiet. Skal de ha makt i AKP må de ta ansvar for helheten, ikke bare sin egen nisje. Det har vi har gjort i Rogaland med bra framgang som resultat. Det betyr ikke å utrydde motsigelser i partiet - for uenigheter bør det være, men det er et poeng at de ikke umiddelbart blir antagoniske.

- Du bidrar ikke sjøl til å dyrke fram antagonisme?

- Det må fungere slik fordi jeg slåss mot ledelsen, mot makta. Det er noe annet enn generelle motsigelser i partiet. Det er typisk at Klassekampen har to ledere mot aktivistene like etter aksjonen, uten å ha dekket den på nyhetssidene og uten at aktivistene slipper til på debattsida. Og leserinnleggene var faktisk allerede kommet inn ti redaksjonen.

- Mener du det er blitt en dårligere debattstil i partiet de siste årene?

- Ja, før var det 20 åringer mot 20 åringer, men nå er det 40 åringer mot 20 åringer. Det blir de erfarne lederne som skal fortelle den

aktivistiske ungdommen hvordan den skal jobbe.

Rogalandsjenta innrømmer at ikke alt var like bra i smørsreaksjonen. En aksjon hun stadig kommer tilbake til og tydelig fungerer som klangbunn for viktigere erfaringer rundt partidemokrati og debattstil. Men parlamentarisk arbeid er hun for.

- Absolutt - bare den kombineres med utenomparlamentarisk arbeid. Jeg støtte Fylkeslistene ut fra slik det var tenkt, men syntes ikke resultatet var like bra. Men en sammenslåing mellom AKP og RV i dag mener jeg er lite praktisk og svekker valgarbeidet. Det er en modell for de større byene. Hos oss ville vi neppe klart å stille liste etter en sammenslåing der AKP går til valg.

- Hva med 1+1=3 effekten - at flere uavhengige vil tilslutte seg hvis det blir et nytt parti?

- Effekten blir neppe så stor, og en fokusering på sammenslåing er feil. Jeg var nylig på møte med 100 gymnasiaster om sivil ulydighet, og møtte mange utrolig engasjert og radikale unge. Det snakkes om reelle bevegelser, men ofte er det mer snakk om dem enn å gå på gata for å treffe dem hjemme. Ungdommen er aktiv, men skeptisk til partier generelt. Men det er selvsagt mulig for oss å organsiere flere hvis vi står fram som alternativet som får utrettet noe.

Har AKP plass til medlemmer som kun går på avdelingsmøter og selger Klassekampen?

Ja, men samtidig praksis er den eneste kriteriet på om teorien er riktig. Men teorien er viktig og studievirksomheten i partiet må opp.

Du frykter ikke splittelse med et slik syn?

- Hvis det blir for mange som med partitilhørighet kun går på møte en gang i måneden og selger Klassekampen så svekkes partiet kraftig. Da er det å vente på et nytt aktivistparti. Behovet for et slik parti er stort og vil komme.

PER LUND

AKP må bli ett parti. Det holder ikke å ha et kvinneparti og et faglig parti.

Hun vil at AKP skal bli flinkere å analysere forandringene i Europa og 3. verden. I Norge må vi blant annet se på sosialdemokratiet, kommunekorrupsjon - for mer effektivt å forene erfaringene fra kampene i retning av et nytt samfunn. Det betyr selvsagt at vi deltar aktivt i klassekampen.

- Hva er oppskriften?

- Det er nødvendig å samle partiet politisk og teoretisk. Nå driver alle med sitt. Det har sin styrke at partimedlem-

beiderklassen og samfunnet i sin helhet, og dermed vår strategi for å endre samfunnet. Økologi inngår i all samfunnsplanlegging, og er på den måten ikke noen "enkeltstående" sak. Og da må vi være mer på høyde med analysen vår. Om hva som skjer i Europa og hvorfor det skjer. Her mangler vi endel.

Partilederen poengterer at atomiseringa mellom de ulike kampområdene stoppes, og at omfattende strategi overtar der snevre frontavsnitt har dominert.

- Er sammenslåing av

karakter. Dette er noen av de viktigste nyere erfaringene partiet har gjort. Kvinnekampen har en systemsprengende karakter. Erfaringene fra denne kampen viser nettopp at vi ikke trenger noe dramatisk nytt for å få større oppslutning og økt troverdighet.

- Andre "erfaringer" er at sosialismen og stalinismen er kompromittert? - Er ikke det et problem og noe en bør få på en armlengdes avstand?

- Klart det er et problem. Vi må se kritisk på teorien, ta standpunkt til det som holder,

Sosialismens fallitt har ført til endringer i vår strategi. Kanskje nedbyggingen av staten bør starte tidligere enn hva vi har vurdert til nå.

Skal AKP forene seg med 90-tallets opprør må vi samle partiet. Vi må finne en nye felles platform og konsentrere kreftene, sier Siri Jensen som mener sammenslåing mellom AKP og RV er å begynne i feil ende.

mer har røtter i ulike kamper som miljø, kvinnekamp for å nevne noen. Men vi må i større grad dra i samme retning.

- Mer disiplin, og slutt på å jobbe med saker en sjøl ønsker?

- Jeg vil ikke formulere det så skarpt - det blir neppe tilbake til månedsplaner, konstaterer Siri beroligende/skuffende.

Hun mener oppgaven i større grad må være å arbeide fram felles politiske mål, uansett hvilket område en jobber på. I tillegg må partiet i større grad samle seg om enkelte politiske saker.

- Eksempelvis EF og økologi. Det må være sektorovergrepene saker som angår ar-

AKP og RV skadelig i et kvinneperspektiv?

- Først og fremst er sammenslåingsforslaget ikke noe svar på de problemstillingene vi står overfor. Jeg mener det vil ende opp som en snever valgfront eller et vassent parti.

Spørsmål som:

- Er et kommunistisk parti i Norge mulig i 90-åra?

- Skal vi kalle oss kommunistisk?

- Hva betyr dette i dag? Er langt mer interessante.

AKP-lederen medgir at kvinneperspektivet kan ivaretas ved en sammenslåing mellom AKP og RV, men mener at premisset er feil.

- Når vi har lagt vekt på kvinneperspektivet er det ut fra våre tradisjoner og erfaringer fra kvinneopprøret. I 80-åra klarte vi å forene partiet med et virkelig opprør i teori og praksis. Vi utvikla nye teorier rundt kvinnene og arbeiderklassen og kvinnefrigjøringens anti-kapitalistiske

forkaste dårlige ting.

Siri Jensen ønsker å bruke tid på dette. Tida er over for tabloidsvar og det er dumt å forhaste seg.

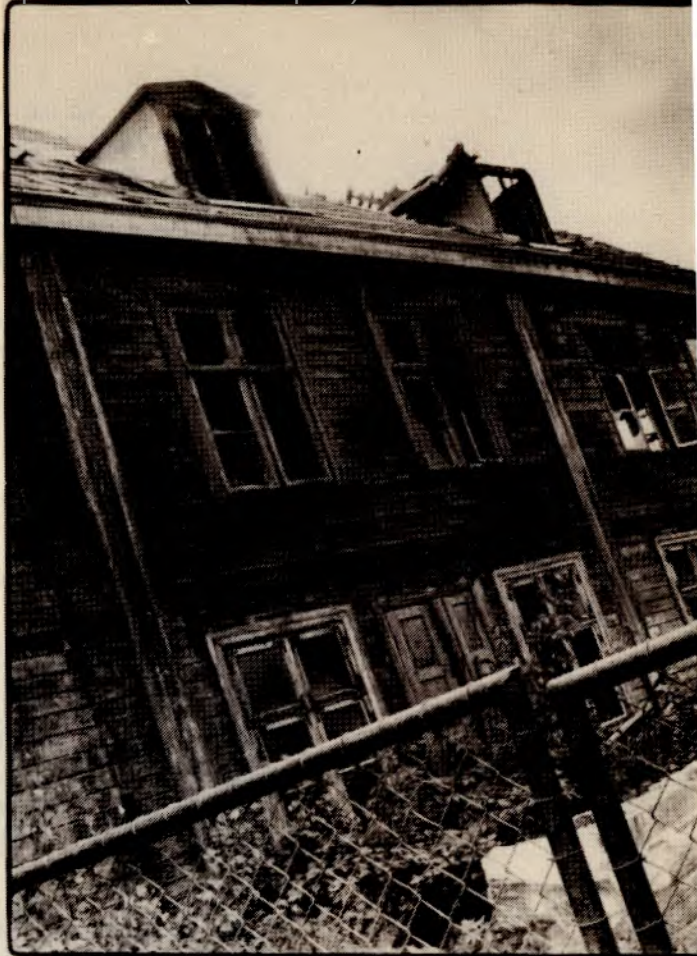
- Sosialismens fallitt har ført til endringer i vår strategi. Spørsmålet om den sentrale staten er svaret på alt er vi på vei bort fra. Og vi bør diskutere om ikke nedbyggingen av staten bør starte tidligere enn hva vi har vurdert til nå. Vi bør utforske folke-makt i lokalsamfunnet - se holdninga til økologi...

- Men stalinismestempelet er klistra på AKP?

- Jeg tror det er å overdri-ve. Det er praksis i kampen i dag som er avgjørende. Klarer vi å få med oss folk gjennom kampen vinner vi også tillit. Kvinneerfaringene er viktige for hele partiet. Disse erfaringene kan vi ikke kaste vrak på, og det gjør det naturlig å ta utgangspunkt i et kommunistisk parti med klasse-seløst samfunn som mål.

PER LUND

KONSENTRER KREFTENE

Å tenke at økonomien skulle være til for menneskenes skyld, å tenke at demokratiet skulle styre økonomien, det er på samme tid en naturlig, fornuftig tanke og en vanvittig utopi.

KJERSTI ERICSSON

UT AV DET BRENNENDE Huset

Hvis du tar denne tanken på alvor, da melder du deg fullstendig ut av den gjengse, politiske debatten. Men kanskje er det på tide å melde den naturlige, fornuftige tanken, den menneskeverdige visjonen, inn i norsk, politisk debatt.

Den 11. oktober 1989 stod følgende overskrift over ei helside i Dagbladet: "Fiskerne må få krisepsykiatri." Videre: "Vi må forberede oss på å bruke prinsippene fra krisepsykiatrien for å behandle hele kystsamfunn i Nord-Norge. Nå slår sjefslegene ved de to psykiatriske sykehusene i landsdelen "katastrofealarm"."

"Ifjor økte antall innleggelser ved Åsgård psykiatriske sykehus i Tromsø med 25 %. I år har det vært enda større pågang. Sjefslegen regner med at den viktigste grunnen kan være at de sosiale nettverkene i mange byer og bygder er i ferd med å slå sprekker. Det er rimelig å tro

at hjem og lokalsamfunn ikke lenger har overskudd til å ta seg av de som har problemer. denne situasjonen kan ha oppstått etter flere år med dårlig fiske og fiskestopp." Sitat slutt.

Problemet med Nord-Norge er ikke at folk er gærnere der enn andre steder. Alle vet hva problemet er: nemlig storkapitalens innmarsj i fiskeriene, og de ødeleggende følgene det har fått. Det folk i Nord-Norge trenger, er sjølsagt ikke krisepsykiatere. De har derimot bruk for å få storkapitalen ut av fiskeriene. Skjer det, er det nok mulig å finne fram til en fiskeripolitikk som tar utgangspunkt i to sett behov: behovene til fisken i havet og behovene til dem som vil leve på den nord-norske kysten, fordi det er der de "hører tel".

Kapitalismen spør ikke: Hvordan sikrer vi folk et trygt og godt utkomme? Hvordan tar vi vare på miljøet på jorda? Hvordan skaper vi gode lokalsamfunn, der folk kan kjenne at de hø-

Prosjektet Ut av det brennende huset er AKPs forskningsprosjekt for en alternativ framtid. Alle innleggene her er fra partiets konferanse avholdt i desember 1989. De er redigert av Røde Fanes redaksjon.

REDAKSJONELLT

Artiklene er redigert av Røde Fane. Ofte er bare sentrale deler av det opprinnelige foredraget beholdt. Målet har vært å gjøre artiklene tilgjengelig for en større leserkrets.

Redigeringen er gjort i samråd med artikkelforfatterne, men står for redaksjonens regning.

Tidskriftet Materialisten vil trykke flere av foredragene i sin helhet.

rer til og føre et rikt liv? Kapitalismen spør: Hvordan skape størst mulig profitt, til beste for et bittelite mindretall av jordas befolkning? Denne profittjakt blir det aldri stilt spørsmålstegn ved. Den er selvfølgelig som tyngdekraften.

Hva så med de såkalte demokratiske, folkevalgte organene? De har ingen makt eller mulighet til å oppheve eller endre kapitalismens tyngdekraft. Fylkestingene i Nord-Norge får seg kanskje forelagt et forslag om økte bevilgninger til krisepsykiatri for kystfiskerne. I så fall må de vel nedlegge noen flere fødeavdelinger for å få plass på budsjettet. For rammene er fastlagt.

Riktignok hender det at såkalte demokratiske, folkevalgte organer legger planer, riktig fine planer også. En slik plan var Oslo bystyes plan om barnehageutbygging, som ble vedtatt i 1987. Gjennom et pent samspill mellom kommunale og private krefter skulle byen

sikres 10 000 nye barnehageplasser innen 1992

Men det var ingenting i den kommunale ressurstildeling som tilsa at planen skulle gjennomføres. Hvis planen virkelig var ment på alvor, så hadde det til riktig tid blitt fattet beslutninger om tildeling av tomter, om sikring av investeringsmidler, om utdanning av nødvendig personale, om å undersøke situasjonen i byggebransjen, osv. osv. Ingenting av dette ble gjort. Tvert imot ble ansvaret for utbygging av barnehager desentralisert til bydelene, uten at de ble tildelt nødvendig plankapasitet, og med økonomiske rammer som gjorde at bydelsadministrasjonenes oppgave måtte bli å skjære ned, ikke å bygge ut.

Derimot finnes det planer som er blitt svært effektivt gjennomført, sjøl om de aldri er vedtatt, snarere tvert imot. En slik plan er bygginga av den glass- og betongørkenen som nå reiser seg på Vaterland i Oslo. Opprinnelig ble det utlyst en

arkitektkonkurranse om utnyttning av området Vaterland/Grønlands torg. Det utkastet som vant, bygde på en slags drøm om et folkelig Grønland/Vaterland, og hadde tilsynelatende mye bra ved seg. Men området ble i praksis gitt bort til en håndfull entreprenører og andre kapitalister som har fått bygge ut akkurat slik deres kort-siktige profittbehov tilsier. Delvis er utkastet blitt jenka til slik at det passer med utbyggenes profittbehov, delvis har kommunen bare latt dem gjøre som de vil. De bra sidene ved vinnerutkastet er blitt fjerna bit for bit.

Da en skulle starte bygginga av det nye storhotellet på området, sendte utbyggeren, selskapet Realia, et brev til kommunen der de dikterte hvilke vedtak de ville ha fattet i bygningsrådet. Og vedtakene ble fattet. Nå skal storhotellet åpnes i februar. I den forbindelse har Realia lagd en plan og forslag til vedtak om hvordan offentlige kontrollorganer av typen bygningskontroll og ar-

beidstilsyn bør legge opp arbeidet sitt, slik at de ikke skal finne feil ved det nye storhotellet som fører til utsetting av åpninga. På sett og vis kan en si at Realia er et selskap som tar alvorlig på den formelle sida av saken. Annerledes var det da Oslo City skulle åpnes. Da fikk bygningssjefen i Oslo ganske enkelt en telefon fra rådhuset med grei beskjed om at hvis han fant feil som fikk konsekvenser for åpningsdatoen, kunne han risikere ubehagelige, budsjettmessige konsekvenser for etaten sin.

Ivårt samfunn er ikke økonomien til for menneskenes skyld. Det er menneskene som er til for økonomiens skyld. I vårt samfunn er det ikke de demokratiske organene som styrer økonomien. Det er økonomien som styrer de demokratiske organene. I virkeligheten er det det motsatte av demokrati. Det er kapitalens diktatur. De såkalte demokratiske organene er redskaper for å presse maktas premisser ned over hodene på folk.

O rdet "hverdagslivsperspektiv" har jeg lånt fra ei nordisk kvinneforskergruppe som kaller seg "Forskergruppa for det nye hverdagslivet. Hverdagslivet definerer de som virkeligheten sett nedenfra - fra vanlige folks synspunkt - slik det blir som resultat av alle beslutninger og ordninger ovenfra.

Folk har allsidige behov i det daglige. Men det norske samfunnet formes ikke ut fra vanlige menneskers hverdagsbehov. Ulike sektorer følger sine egne lover. Det blir familiene, enkeltmenneskene som må "knytte" sektorene sammen i dagliglivet så godt det lar seg gjøre, i stedet for at samfunnet i utgangspunktet er planlagt ut fra deres allsidige og helhetlige behov i hverdagen.

En strategi for å omskape hverdagsliv til plan må være en strategi for å bygge opp makt neda fra, for å finne

Hvis økonomien skal være til for folks skyld, og demokratiet skal styre økonomien, da må vi bryte med noe mer enn de kapitalistiske markedskreftene. Vi må prøve å tenke plan på en annen måte enn det har vært gjort hittil. Vi må tenke plan med utgangspunkt i det jeg vil kalle hverdagslivsperspektivet

KJERSTI ERICSSON

SETT NEDENFRA

desentraliserte løsninger, løsninger som betyr nedbygging av stat og byråkrati. Dette betyr ikke at jeg tror det nye samfunnet kan klare seg uten sentrale beslutningsorganer og sentrale økonomiske enheter. Det vil alltid være en motsigelse mellom sentralisme på den ene sida og desentralisering på den andre. Vi må ha en bevisst strategi for å styrke den ene sida i motsigelsen, den som drar i retning av desentralisering. Det vil ha konsekvenser for hvordan økonomien organiseres, og for hvordan teknologiske muligheter utvikles og utnyttes. Det vil ha konsekvenser for hva som blir sett på som viktig kunnskap, og for hvordan kunnskap skapes og forvaltes. Det vil ha konsekvenser for hva slags administrative løsninger en finner for ulike samfunnsoppgaver. Det vil ha konsekvenser for hvordan konflikter løses.

Det er ikke tilfeldig hvilke teknologiske muligheter som utvikles og utnyttes i et samfunn, hva slags kunnskap som skapes og hvordan den forvaltes, hvilke administrative løsninger som velges. Alt skjer innafor ramma av bestemte maktforhold.

I et intervju med Bjørn Hauger om miljøpolitikk, sier han følgende: "Nesten all energien skaffes gjennom hardteknologiske løsninger: Storskala vannkraft, atomkraft, olje og kullkraftverk. Mesteparten av energien som brukes til produksjon og oppvarming blir først omdannet til elektrisk energi før den tas i bruk. Dette betyr en voldsom energisløsing, ettersom fysikkens lover krever at en kraftstasjon må forvandle tre enheter brensel (olje, kull, uran) til to enheter spillvarme, pluss en enhet elektrisitet. Omkring 58 % av all anvendt energi i USA går til varme, herav 23 % over og 23 % under vannets kokepunkt.

E n e r g i -
f o r s y n i n g
f o r å l ø s e

denne typen energibehov kan dekkes gjennom myke energikilder: Det kan gjøres med varmekilder som kan levere titalls eller høyst hundretalls grader, ikke med brenslere som har flammetemperatur på tusentalls gra-

"Arbeidsfolk må erobre den kunnskapen ekspertene nå forvalter, den delen som ikke er svada, magi og keiserens nye klær."

der - det er som å skjære smør med motorsag. Energi-

produksjonen bør derfor skje i nærheten av brukeren, og tilpasses brukerens behov. Dette åpner for et mangfold av småskala teknologiske løsninger basert på fornybare energikilder: Vindmøller, bølgekraft, solkraft, vannkraft i liten skala osv. Den harde energiteknologien betyr ikke bare et stort energitap (forvandling av olje/kull til elektrisitet, stort tap gjennom ledningsnettet). Det betyr rovdrift på de knappe naturressursene og omfattende inngrep i naturen." Sitat slutt.

Bjørn Hauger snakker her ut fra miljø- og energipolitiske hensyn. Men det er lett å se at de teknologiske løsningene han går inn for på energipolitikken område også har konsekvenser for maktfordeling og demokrati. Energiproduksjon som skjer i nærheten av brukeren, og skreddersys til brukerens behov, det er en energiproduksjon som er i tråd med hverdagslivsperspektivet, og som styrker folks mulighet til

Mange, især kvinner, vil nok betakke seg for ansvaret for å organisere et omsorgssystem i nærmiljøet, uten ressurser, uten makt, uten tid. For det ville høyst sannsynlig bli situasjonen under kapitalismen. Men i et nytt samfunn, der omsorgssystemet ikke var siste salderingspost på budsjettet, men en viktig del av planen for et godt hverdagsliv? Med ressurser, med makt, med tid kunne en slik lokal organisering av viktige samfunnsoppgaver bli en del av det økonomiske grunnlaget for å desentralisere og bygge opp makt nedafor.

En strategi for å bygge opp makt nedafor vil også ha konsekvenser for hva som blir sett på som viktig kunnskap, og for hvordan kunnskap skapes og forvaltes. Det hevdes at kunnskap er makt. Det er en sannhet med store modifikasjoner. Svenske Elsa Bolin har skrevet ei bok som heter

en temmelig solid bakgrunn for egne meninger om hvordan jobben skulle gjøres. Og de oppnådde atskillig sjøls-tendighet i arbeidssituasjonen sin. Overgangen til ny teknologi i form av fukt- og våtmopping, endret på dette. Slike metoder brukes ikke i private hjem. Kvinnene visste ikke automatisk hvordan de nye redskapene skulle

"Energiproduksjon som skjer i nærheten av brukeren styrker folks mulighet til kontroll over eget dagligliv."

brukes, og hvorfor det skulle vaskes akkurat slik.

Men det ble da arrangert kurs i reinhold etter de nye metodene. Haken var bare at

det i liten grad var reinholderne sjøl som

deltok på disse kursene. Flertallet av deltakerne var arbeidsledere, vaktmestere, administrative ledere, konsulenter, planleggere, eiere av reingjøringsfirma. Resultatet av innføring av den nye vasketeknologien var at kvinnene ble mindre kunnskapsrike og mer maktesløse i jobben sin, og mer avhengige av et mannlig sjefssjikt.

Det er en nær sammenheng mellom det å styre vaskinga, og det å styre samfunnet. I dag skjer det en slags dobbelt fremmedgjøring. På den ene sida har vi det som reinholderne og mange andre arbeidsfolk opplever: at kunnskapen om deres egen arbeidsprosess blir forsøkt tatt fra dem. På den andre sida har vi det som Elsa Bolins hjemmehjelpere og jordmødre opplever: at den kunnskapen de har ikke teller når beslutninger skal fattes. De fleste arbeidsfolk opplever disse to typene

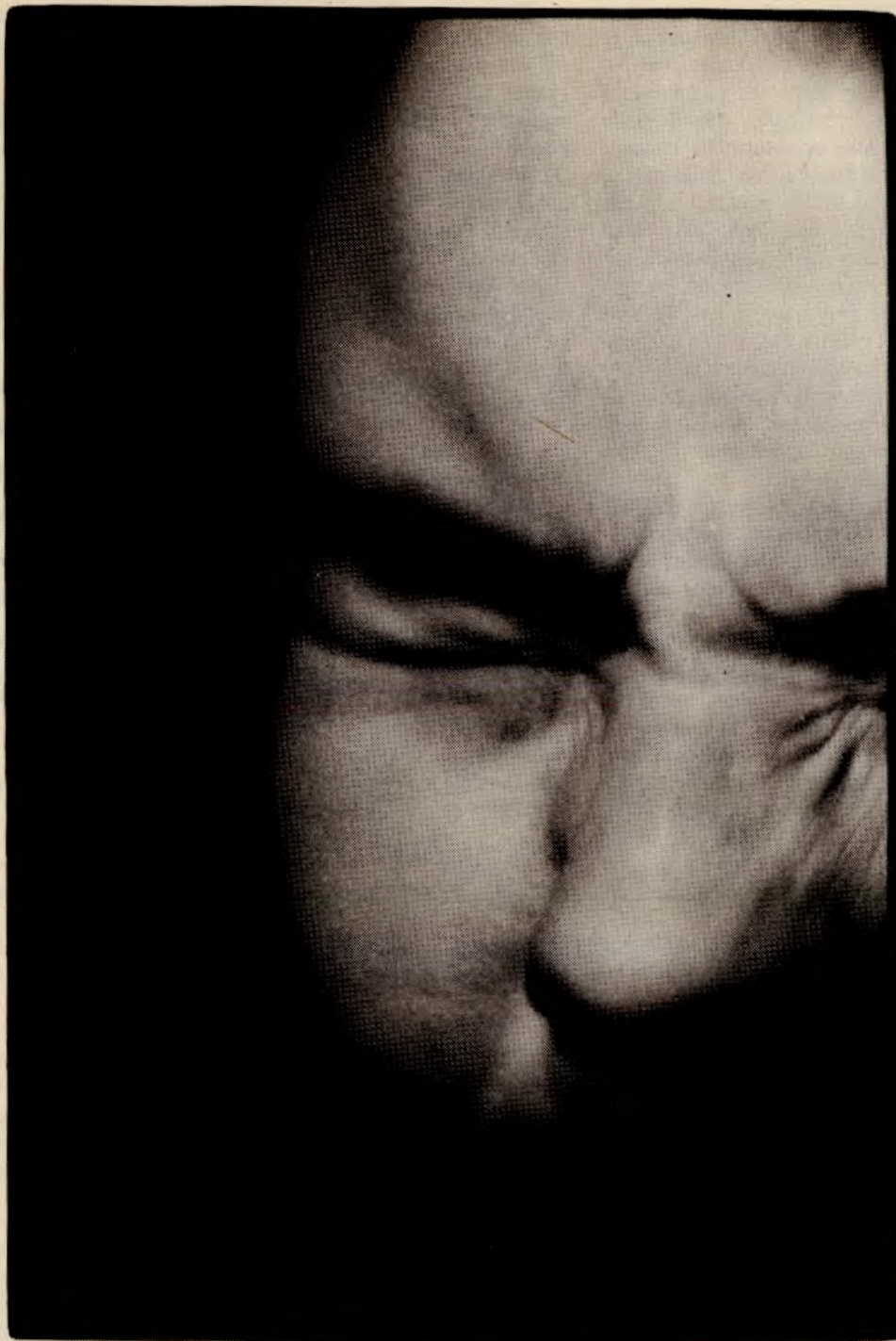
HVERDAGSLIVSPERSPEKTIVET

kontroll over eget dagligliv.

Svensken Benny Henrikson, som har leda ei stor utredning for det svenske ungdomsrådet, om noe han kaller "omsorgsøkonomien", og han beskriver den slik: "Omsorgssystemet bør omfatte de kollektive virksomheter som i en eller annen form bygger på felles virksomhet i et sosialt nettverk, i foreningsvirksomhet, i beskyttelse og opprettholdelse av nærmiljøet osv./...../ Dette ville kunne løse mange av de produksjonsoppgavene som har med samfunnet og samarbeidet mellom barn og voksne på det lokale plan å gjøre. Videre ville denne deløkonomien kunne utgjøre en basis for arbeidet med å beskytte naturen, sikre sosial formylse og omsorg, eller produksjon av varer og tjenester som ville være nyttige for fellesskapet."

"Portrett uten gullramme". Der skildrer hun livet til seks kvinner som jobber i helse- og sosialsektoren. Hun spør også hjemmehjelpere, jordmøra, hjelpepleieren osv. hvordan de ville organisert det systemet de jobber innafor dersom de bestemte. Og de har et vell av forslag som lyder fornuftige og menneskevennlige. Men det er nettopp ikke de som bestemmer. De har viktig kunnskap, men lite makt. Et svært utbredt forhold i samfunnet vårt.

Vanlige folks kunnskap teller lite. Dessuten blir ofte kunnskapen stjålet, og monopolisert av sjefer og såkalte eksperter. Borgny Sira i Stavanger jobbet i mange år som reinholder. Hun har skrevet et hefte om utvikling av reingjøringsyrket. Å gjøre reint, det er noe kvinner kan. Når kvinner gikk ut i yrkeslivet som reinholdere, hadde de med seg

"Det er ofte sånn at maktas avgjørelser blir omsatt i konflikter arbeidsfolk imellom. Disse konfliktene forsurer folks liv og er en slags sosiale avfallsprodukter."

fremmedgjøring samtidig.

Arbeidsfolk må også styre samfunnet. De må erobre den kunnskapen ekspertene nå forvalter, eller den delen av denne kunnskapen som ikke er svada, magi og keiserens nye klær. Og de må få makt til å bruke den kunnskapen de faktisk har om hvordan samfunnet kunne vært organisert for å dekke deres hverdagsbehov.

Moderne teknologi åpner for en enorm demokratisering av kunnskapen. Helge Høivik skriver i en artikkel:

"Datamaskinene kan holde rede på hva kjemiske stoffer kan brukes til og ikke minst: hvilke som er farlige for natur og menneske. En annen sak er at denne kunnskapen ikke er tilgjengelig for fagforeninger eller enkeltpersoner. Få norske databaser er mer vaktet mot innsyn enn det offentlige registeret over stoffene som blir brukt i industrien. Begrunnelsen for hemmelighetskremmeriet er at denne informasjonen kan forrykke konkurransen mellom bedriftene. At folk kan

bli sjuke betyr mindre." Nå er en del av disse opplysningene i prinsippet offentlig tilgjengelig. Men de er organisert sånn at de er ugjennomtrentelige for folk flest. I et samfunn som bryr seg om arbeidsfolk ødelegger helsa si på jobben eller ikke, kan denne kunnskapen gjøres tilgjengelig for alle som trenger den.

Å bygge opp makt nedafra, det betyr også å skyve kunnskapen nedover. Men like viktig: Det betyr at den kunnskapen som ikke teller i dag, vanlige folks hverdagskunnskap, i langt større grad må være grunnlag for de beslutningene som fattes.

Hva slags administrative løsninger et samfunn finner for ulike samfunnsoppgaver er heller ingen tilfeldighet. La oss ta Arbeidstilsynet som eksempel. Arbeidstilsynet skal sikre arbeidsfolk mot helseskadelige arbeidsforhold. Et fornuftig formål altså. Kanskje Arbeidstilsynet er et administrativt organ som vi bør beholde, ja kanskje til og med styrke, i det nye samfunnet?

Alvorlige brudd på Arbeidsmiljøloven skal straffes. I 1985 mottok politiet i alt 6 anmeldelser for brudd på arbeidsmiljøloven. Samme år ble 89 arbeidsulykker med dødelig utgang meldt til arbeidstilsynet, sammen med 5033 yrkessykdommer. Hadde disse menneskene blitt skadet eller drept gjennom gatevold, ville det blitt ropt opp om en grusom voldsbølge.

Da konjunktorene begynte å svinge den gale veien på slutten av 70-tallet, begynnelsen av 80-tallet, sa regjeringa i sitt langtidsprogram at i denne vanskelige økonomiske situasjonen "....vil det være nødvendig at økonomiske hensyn, og spesielt hensynet til bedriftens konkurranseevne, tillegges vekt ved gjennomføring av arbeidsmiljøloven." I en artikkel fra 1980 viser kriminologen Nils Arne Bakke at det i

oljesektoren var blitt gitt dispensasjon fra de reglementerte sikkerhetskursene for opptil 85 % av alle som etter reglene skulle ha slike kurs. "Vi har vært nødt til å gi dispensasjoner. Hvis ikke ville hele virksomheten i Nordsjøen stoppe helt opp", uttalte sjøfartsdirektøren til Aftenposten. På spørsmål om det ikke var sjøfartsdirektoratets oppgave å sørge for at sikkerhetsbestemmelsene overholdes framfor å holde virksomheten i gang, svarte han: "Jo, det kan man vel egentlig si, men vi lever tross alt i realitetenes verden." Og realiteten er sjølsagt at oljeprofitt er viktigere enn arbeidervern.

Et arbeidstilsyn som skal beskytte arbeidsfolk, samtidig som det ikke skal beskytte dem, det må organiseres som et eget administrativt organ atskilt fra arbeidsfolk sjøl. Men hvis vi ønsker et arbeidstilsyn som i fullt alvor skal vokte over arbeidsfolks helse og sikkerhet? Trengte vi da et eget, administrativt organ? Ville det ikke være mer fornuftig om arbeiderne rett og slett fikk mer makt, om fagforeninga fikk utstrakt myndighet til å bestemme over arbeidsmiljøet på bedriften?

Ata utgangspunkt i hverdagslivsperspektivet, å styrke den sida av motsigelsen sentralisme/desentralisering som drar i retning desentralisering, har også med konflikter og konfliktløsning å gjøre. Da EB-streiken her i Oslo i høst var inne i den tøffeste fasen (arbeiderne hadde like før helga fått beskjed om at de var oppsagt), sa streikeleder Andre Kaarød til kameratene sine: "Ikke drikk dere fulle, ikke bank kjerring og unger, ta kontakt med hverandre - hold sammen!" Det er ofte sånn at maktas avgjørelser blir omsatt i konflikter arbeidsfolk imellom. Disse konfliktene forsurer folks liv og er en slags sosiale avfallsprodukter. Samfunnstoppene bestemmer, deres interesser

styrer utviklinga. Vanlige folk må betale omkostningene, også i form av konflikter.

Men konflikter kan også

"Et arbeidstilsyn som ikke skal beskytte, det må organiseres som et eget administrativt organ adskilt fra arbeidsfolk sjøl."

være kilde til forandring. En konflikt som er uløselig innafor ei bestemt ramme, kan løses dersom ramma forandres. Det er ikke lett å

kapitalismens banemenn. Mange hevder at arbeiderklassens stilling svekkes, og at klassebevisstheten er i ferd med å smuldre opp. Dette er riktig et stykke på vei, men det er ikke hele sannheten. I de endringene som skjer, i alle deler av arbeiderklassen, finnes det tendenser som peker framover. Disse tendensene må vi gjøre synlige, systematisere og bygge på. Her skal jeg bare nevne en slik tendens, nemlig endringene i den kjønnsmessige sammensetninga av den yrkesaktive arbeiderklassen:

I dag betyr alt dette at de kvinnelige arbeiderne drar nye områder inn i arbeiderpolitikken, reiser nye spørsmål. Ett bein i hver leir. På den ene sida er de kvinnelige arbeiderne blitt direkte deltakere i klassekampen, de står midt i de store, sam-

De kvinnelige arbeiderne drar nye områder inn i arbeiderpolitikken, reiser nye spørsmål. Ett bein i hver leir.

dele husarbeidet likt i en familie der mannen jobber heltid og dessuten overtid og kona jobber deltid. Å snu på flisa i perioder, slik at kona jobber heltid og mannen deltid, er utenkelig, siden lønna hennes er så mye lavere enn hans. Men med ei skikkelig økning i kvinnelønna, og dessuten 6 timers arbeidsdag for begge, så lot kanskje problemet seg løse.

Arbeiderklassen har endret seg mye siden Marx og Engels tegnet sitt bilde av

funnsmessige motsigelsene mellom klassene. På den andre sida er de fortsatt knyttet til hjemmet - de tenker behov, omsorg, forhold mellom folk. I dag har arbeiderkvinnene to kilder til opprørske mentalitet: kelasolidariteten, klassens felles motstand mot utbyttinga, og omsorgstenkninga, behovslogikken som de har med seg fra hjemmet. I morgen vil de samme to kildene kunne danne et viktig grunnlag for å forme det nye samfunnet. ■

Den kvinnelige delen av arbeiderklassen har vokst kraftig over hele verden, og er nå inne i en prosess hvor den konstituerer seg både som klasse og kjønn. Det betyr bl.a. at den blir seg bevisst sin posisjon og sin politiske rolle.

Kvinnene kombinerer fa-

Kan vi tenke oss en sosialisme med to typer økonomi side om side, en del med lønnsarbeid og vareproduksjon, en del med produksjon for behov basert på en form for bytte av tjenester? Og der det vanlige for alle er å ha et bein i hver leir, slik kvinnene idag har det under kapitalismen?

SIRI JENSEN

MINDRE JOBB MER ARBEID

millie og jobb. I Norge er det idag slik at kvinnene kommer i en stadig sterkere skvis mellom krava på jobben og krava hjemme. Dette kommer bl.a. til uttrykk i at kvinnene stiller krav om 6 timersdag, om heving av kvinnelønna, om offentlige tilbud til barn og eldre. Dette er krav som idag er avgjørende for hele arbeiderklassen. De bidrar til å utvide arenaen for den faglige kampen. De kvinnelige arbeiderne går i spissen for en ny klassebevissthet. Kvinnenes rolle i familien, som tidligere bidro til å stenge kvinnene ute fra

klassekampen, blir idag snudd til en styrke.

70% av den kvinnelige delen av verdens arbeiderklassen fins idag i Afrika, Asia og Latin- Amerika, så kvinnebevisstheten er også et godt utgangspunkt for internasjonal bevissthet.

På tross av stadig flere kvinnearbeidere i verden, er kvinnelige arbeidere idag fortsatt "de andre", de som ikke passer til det normale mønstret for en arbeider. Dette henger sammen med hele organiseringa av produksjonen under kapitalismen. Familien som institusjon er en del av måten produksjonen er organisert på, og denne organiseringen er med på å bestemme hva som

er lønnsarbeid og hva som er gratisarbeid, hva som er produksjon for et marked og hva som er produksjon for behov. Denne måten å organisere på framstår som gudegitt. Men den har ikke vært evig. Likevel bestemmer den vår tenkning.

Kvinnene i arbeiderklassen vil utfra sin samfunnsmessige posisjon spille en viktig rolle i kampen for en revolusjonær omveltning. Er det i forlengelse av denne rollen mulig å tenke seg et samfunn der kvinnearbeidere er "de normale" som samfunnet er lagt opp etter, og der menn er de andre? Der det normale er å ha en fot i omsorg/ansvar for andre og en fot i effektiv produksjon, nettopp som et ledd i å skape et nytt samfunn uten disse

"Under kapitalismen er bruksverdiproduksjonen organisert privat, i de enkelte hjem. Dette fører til at kvinner blir hardere utnyttet. Under sosialismen vil dette arbeidet kunne organiseres samfunnsmessig."

ten representere en viktig styrke.

Under sosialismen er det både mulig og ønskelig å trekke produkter ut av vareproduksjon og produsere for behov. Hvor mye som er mulig å trekke ut, vil være avhengig av det økonomiske utgangspunktet. Men la oss tenke oss for eksempel at et visst minimum av brød, melk, transport-tjenester og lignende kan trekkes ut av vareproduksjonen. Det samme vil kunne gjelde organiseringa av omsorg for barn og eldre (dette er jo ikke fullt ut varer enda). Og deler av husarbeidet?

Er det da mulig å tenke seg deler av dette organisert med utgangspunkt i kvinners hverdagsliv og kvinners kunnskaper. Ta for eksempel brødbaking og melke-distribusjon organisert i lokalmiljøet med "lønn" i andre tjeneste; du får gratis brød og melk og buss mot at du sjøl gjør din del av jobben. Altså en deløkonomi uten lønnsarbeid. -Der krava til lønnsomhet ikke er så store at det ikke også er plass til eldre, unger og andre som idag faller utenfor. -I en organisering som bryter med dagens barnehagedrift og eldreomsorg. -Der det private arbeidet er kollektivt organisert.

Så er det lett å tenke at dette vil bli kvinners område, et nytt lavstatusområde som bare fører med seg en ny omdreining med kvinneundertrykking. Menna vil fortsatt jobbe i vareøkonomien. De skal skape det økonomiske grunnlaget for investeringer og økonomisk utvikling, handle med utlandet, og gjøre det mulig å overføre nye produkter til bruksverdiøkonomien. Og menna vil fortsatt ha makta.

Her kommer ideen om at kvinner må være det typiske inn. At det vanlige for alle skal være å jobbe et visst antall timer i lønnsarbeid og et visst antall timer i en bruksverdiøkonomi med basis i lokalsamfunnet. Slik vil alle delta i begge typer arbeid. Utgangspunktet må være nedsatt arbeidstid for alle i lønnsarbeid. Her kommer 6-timersdagen inn som et strategisk krav. Men også heving av lønna i kvinneyrker er et sentralt krav, det samme er et krav om kvinnekvalitet i mannsyrker.

Kvinnene må være alle steder der utviklinga bestemmes. Fagforeningene i ledende deler av industrien vil måtte spille en sentral rolle, her må kvinnene inn.

Det fins allerede idag sektorer utenom vareøkonomien, men der er det meste organisert privat. Et unntak er organisering av mye av idrettsarbeidet med unger, basert på frivillig kollektiv innsats, og annet frivillig organisasjonsarbeid i nærmiljøet. Men det fins svære ressurser som kan frigjøres fra det private arbeidet. Tenk bare på alle foreldre som følger og henter sine barn til ulike treninger osv., i tillegg til alt hus og omsorgsarbeidet.

Vårt svar på undertrykkinga i familien har tildels vært en stor offentlig sektor med barnehager og eldreomsorg etter behov, og et statlig økonomisk ansvar for dette. Men kanskje er dette bare en del av svaret.

Jeg mener fortsatt at sosialismen må utvikles etter en plan for å erstatte familieorganiseringa med andre måter å organisere hverdagen økonomisk og sosialt. Familien må oppløses som et system for

skarpe skillene. Og dermed også skape nye mennesker uten forming av atskilte sosiale kjønn?

Dette står opp imot en måte å tenke på som innebærer at kvinnene skal kvitte seg med omsorg og ansvar og bli "fri" som menn. Der menna er modellen. Med endelig konsekvens kunstig befruktning og barnefabrikker?

Kvinnenes arbeid i hjem og omsorg er bruksverdiproduksjon. De lager mat for å dekke behov, ikke for å omsette den på et marked for å tjene penger på den. Dette legger grunnlag for en annen politisk bevissthet, med mer vekt på ansvar og omsorg enn på bytteverdiproduksjon -produksjon av varer for et marked. Under kapitalismen

er denne bruksverdiproduksjonen organisert privat, i de enkelte hjem. Og dette fører til at kvinner blir hardere utnyttet, og er dumsnille når de gjør mer enn jobben sin, som for eksempel å jobbe lenger uten betaling osv. Kvinners ansvarsfølelse utnyttes på det groveste i helse og sosialomsorgen.

Under sosialismen vil dette arbeidet kunne organiseres samfunnsmessig. Denne kvinnebevisstheten representerer en måte å tenke på som peker framover mot kommunismen, der enhver yter etter evne og får etter behov. Et stort problem for sosialismen vil nettopp bli at vår tenkning er så dypt rotfesta i den kapitalistiske logikken. Her vil den nye kvinnebevissthe-

**Kvinnelige arbeidere er fortsatt "de andre",
de som ikke passer til det normale mønsteret.**

VEIER UT

privat forsørging og privat omsorg for unger og andre familiemedlemmer. Familien må oppløses som et grunnlag for menns dominans over kvinner, og som et grunnlag for foreldres eiendomsrett til barn.

Etterhvert som familien ikke lenger er samfunnets grunnorganisering tenker vi oss at folk står friere til sjøl å velge hvordan de vil leve sammen. Målsettinga må være at hvert enkelt menneske (også barn) er økonomisk sjølstendig med rett til sitt eget liv (og gjerne som hos Marge Piercy i "Kvinne ved tidens rand", eget sted å bo) og dermed uavhengig økonomisk av dem de velger å leve sammen med. Dette åpner for samlivsformer der folk ikke lukkes inne i så små enheter som i dag. Samtidig blir det mulig for folk å bo sammen med andre sjøl om de ikke har kjæreste eller ektefelle, og det blir mulig å bo sammen med barn sjøl om en ikke har egne barn. Oppløsning av familien legger også grunnlaget for å oppheve det skarpe skillet mellom heteroseksuelle og lesbiske- og homser.

Men spørsmålet er om staten skal overta og organisere alt hus og omsorgsarbeid. En stor offentlig sektor kan også bidra til å skille ut omsorg for barn og eldre som egne sektorer i samfunnet, ikke en integrert del. Lønnsarbeid virker her som i vareproduksjonen fremmedgjørende, det er lett å utvikle "klient-holdning". Spørsmålet er da om det er mulig å utvikle noe av dette arbeidet som en del av en bruksverdiøkonomi i lokalsamfunnet, organisert som kollektive tjenester som byttes mot andre tjenester. Kollektive tjenester som er organisert nedenfra, og utfra folks behov i hverdagslivet. Samtidig må disse tjenestene få rammebetingelser fra staten som gjør en slik utvikling mulig.

Vestlige feministers syn på familien har møtt kritikk fra svarte feminist. De

har pekt på at for dem fungerer familien som forsvar mot rasistisk undertrykking i en hvit verden. En oppløsning av familien som erstattes av en organisering i lokalmiljøet, og som i stor grad bygger på bruksverdiøkonomi og gjentjenester ville kanskje ta vare på denne kritikken.

Dette er også knytta til problemene rundt styring og makt. Hvis arbeidsfolk flest skal ha direkte makt i samfunnet (i tillegg til makt gjennom representanter i styre og stell), må det i første omgang bety makt over sin egen arbeidssituasjon og sin egen hverdag. Hvis en først sentraliserer alle oppgaver og all makt til staten, hvordan skal en da bli kvitt denne staten igjen og overføre makta til folk? Er det mulig å la folk organisere og styre mest mulig sjøl fra starten, i samvirke med andre og med en sentral plan som både styrer og blir forandra av lokale erfaringer?

Utgangspunktet er altså en sosialisme med to typer økonomi side om side, en del med lønnsarbeid og vareproduksjon, en del med produksjon for behov basert på en form for bytte av tjenester. Og der det vanlige for alle er å ha et bein i hver leir, slik kvinnene idag har det under kapitalismen. De to ulike måtene å organisere økonomien på vil gi opphav til to ulike måter å tenke på. Bare dersom flertallet av arbeiderklassen står med et bein i hver leir vil det være mulig å vinne flertall for prioriteringer som sikrer ei utvikling der stadig mer produseres for behov, i retning kommunisme.

Hva er forutsetningene for å gjøre dette mulig? Slik jeg ser det avhenger det av om det fins muligheter til å organisere en økonomi som innebærer reell makt til lokalsamfunn. Og ikke som i dag, bare delegert makt fra toppen innafor stramme økonomiske rammer. Da må problemstillinger og premisser defineres i lokalsamfunn og deres hverdag, ikke defineres

på toppen av samfunnet som i dag.

Dette er avgjørende. Også idag snakker AP om en tredje sektor som hverken er privat eller offentlig, og SV snakker om dugnadstanken. Men idag skal dette brukes til å spare offentlige utgifter og tyne folk ytterligere. Oppgavene legges over på folk og "nærmiljø", i praksis betyr det familiene. Og disse er idag uten ressurser og uten makt til å gjennomføre de

lisering, både av produksjon og administrasjon innafor en sentral plan, praktiseres i svære konsern med omsetning langt over Norges budsjetter. Sjølsagt er idag svært mye makt samla på toppen. Men f.eks. systemet med underleverandører har også ført til at toppen blir avhengig av bønn. Som da en streik ved bedriften som produserte stolseter stoppa hele bilproduksjonen i et stort konsern. Datateknologien åpner også

og uavhengig kvinnebevegelse som maktbasis og prioritere sterk representasjon der den virkelige makta ligger. Og partiet må slåss for ei linje for sosialismen som nettopp bygger på kvinnene i arbeiderklassen.

A se arbeiderklassens kvinner som den typiske arbeideren under sosialismen, betyr å se mulighetene i kvinnes posisjon idag,

Når familien ikke lenger er samfunnets grunnorganisering, vil det åpnes for andre samlivsformer.

nye oppgavene. Dagens organiserte motstand mot nedskjæringer, med bl.a. allianser mellom fagforeninger og brukere, inneholder kimen til lokal makt under sosialismen. Under kapitalismen er det riktig å kreve statlig ansvar for et best mulig offentlig tilbud til befolkninga, likt over hele landet.

Idag vokser til en viss grad muligheter for desentralisering av økonomi og makt fram innafor kapitalismen. Desentra-

muligheter for informasjon og oversikt til grunnplanet. Og letter kommunikasjonen mellom sentral plan og lokale behov.

Den andre forutsetningen er at kvinner, og særlig arbeiderklassens kvinner, har makt. Gjennomføring av kortere arbeidsdag og en organisering bygd på hverdagslivserfaringer krever brudd med bytteverdiproduksjonens måte å tenke på. Denne makta vil måtte bygge på rollen kvinnene har i revolusjonen. Kvinnene må videre ha en fri

ikke bare problemene. Det understreker betydningen av å jobbe for å utvikle styrken til den kvinnelige delen av arbeiderklassen. Og det understreker betydningen av kvinnebevissthet, både for kampen idag og for kampen for et annet samfunn. Det betyr at fagbevegelsen idag må bryte med synet på kvinnene som "de andre" og reiser krav som bygger på at kvinnene, uansett heltid eller deltid er fullverdige arbeidere. ■

En stor helse- og sosialsektor er den mykeste måten å ta hånd om problemene som kapitalismen skaper for folk. I andre deler av verden skjer dette på mindre myke måter: de overflødige, hvis arbeidskraft ingen tjener på å reparere eller vedlikeholde, havner i rennesteinen og fengslene. Eller de dør av sult. Slik er kapitalismen når den slipper å pynte seg med et menneskelig ansikt.

Hvis landet ble styrt etter det som var lønnsomt for folkehelsen, istedetfor det som er lønnsomt for Oslo Børs, trengte vi ingen slik gigantisk helse- og sosialsektor. Hvis menneskelig arbeidskraft ble behandlet som en ressurs istedetfor som en vare, ville det ikke være behov for å rydde unna stadig flere "overflødige". At folk ikke fikk brukt arbeidskraft og evner ville være et samfunnsøkonomisk problem, ikke enkeltmenneskers private tragedie. At bygningsarbeidere var utslitt og arbeidsuføre ved 40- 45 års alder, ville være et problem for produksjons- planleggingen, ikke bare en sak mellom trygdekassa og den enkelte. Trafikkskadetallene ville komme med i regnestykket når veier og boligområder ble planlagt. Nå omregnes de bare til sengebehov i attførings- institusjoner, og knapt nok det.

Det høye utdanningsnivået i Norge er et gode, også for folkehelsen. I de fleste alvorlige tilfeller er jordmoren bedre enn "kloke koner".

Er profesjonene maktens tjenere? Det finnes ferdigheter og kunnskaper som et hvert samfunn har bruk for, og som krever spesialisering. Det høye utdanningsnivået i Norge er et gode, også for folkehelsen. I de fleste alvorlige situasjoner er jordmoren bedre enn "kloke koner", sykepleieren og hjelpepleieren eller sosialarbeideren bedre enn nabo eller datter. I et samfunn styrt etter folks behov, vil en slik spesialisert sektor sikre fullverdig behandling, også til dem det idag er kapitalistisk ulønnsomt å bruke tid på: folk med

I dag sloss vi mot nedskjæringer i helse- og sosial- sektoren, for å beholde den som en kjempesektor som trekker like mye arbeidskraft som hele industrien. Under kapitalismen er denne kampen nødvendig. Men samtidig er omfanget av den hvitkledte sektoren et av de tydeligste tegnene på at dagens norske samfunn ikke har helse og sosial trygghet som overordnet mål.

EBBA WERGELAND

FOLKE HELSE

kroniske sykdommer, syke eldre, alkoholikere, stoffmisbrukere, psykisk utviklingshemmede. Idag ligger behandlingen de får langt etter det kunnskapsnivået vårt tilsier.

Men framveksten av profesjonene skyldes ikke bare et enkelt og rasjonelt behov for kvalifiserte tjenester, vitenskap framfor trolldom. Staten har, litt enkelt sagt, behov for friske arbeidere og soldater. Det er behov for

sentral kontroll med vedlikehold, reparasjon og disiplinering. Profesjonene i helse- og sosialsektoren overtok for lekmennene i takt med framveksten av nasjonalstatene. Med kapitalismen ble samtidig folks behov for helse og omsorg mer og mer gjort til varer. Ved å begrense antallet som fikk lov å selge denne varen, fikk de utvalgte et gullkantet privilegium. Til gjengjeld ble de statens lojale redskap. Jo større privile-

gier, jo mer lojale kontrollører. Det utviklet seg et helse- og sosialvesen som formidler de herskendes ideologi, og representerer en miniutgave av maktpyramiden i klassestaten. På toppen sitter den hvite mannen fra overklassen og bestemmer hva som er sykt og friskt, verdige og uverdige trengende, og i tider med arbeidsløshet: god og dårlig "arbeidsmoral". Eller når trygdeutgiftene skal skjæres ned: "selvforskyldt" og uforskyldt sykdom.

I USA var de første "moderne" medisinske fakultetene i praksis og dels også formelt, stengt for arbeiderklassen, for kvinner, fargede og jøder. Hundre år før, under den franske revolusjonen, ble de medisinske fakultetene foreslått nedlagt nettopp fordi de gjorde kunnskaperne til et sosialt privilegium, beholdt de få.

De m o - krati er en forutsetning for folkehelse Den kinesiske barfotlegen var ulært, og hadde få midler å hjelpe seg med. Det geniale med henne var ikke at hun var ulært, men at hun var valgt og kontrollert av det lokalsamfunnet hun skulle betjene, ikke av et høyere byråkrati. Det ga et annet, mer likeverdig maktforhold som ikke kunne utnyttes så lett til disiplinering ovenfra, eller til personlig vinning. I barfotlegesystemet har vi kanskje et brukbart eksempel på demokrati i betydningen å "dra makten nedover", eller styre etter "hverdagslivs-perspektivet". Det viste seg at det kinesiske barfotlegesystemet ikke kunne eksporteres. Suksessen hang sammen

med de nye maktforholdene revolusjonen hadde skapt i Kina.

Barfotlegen demokratiserte også kunnskapene. Akupunktur og andre metoder kunne læres bort. Det burde være enkelt å overføre til andre samfunn, skulle man tro. Men i Norge blir folk svært forbauset hvis man foreslår at de skal be akupunktøren lære dem å behandle seg selv. I kapitalistiske land er såkalt alternativmedisin, i motsetning til bar-

vent oss til å tenke på "lik rett til helse" som lik rett til helsetjenester og trygder. Idag er det nødvendig å sloss for noe så beskjedent dette. Men helse skapes ikke av helsetjenester, eller av antall sykehussenger pr. innbygger. Helse eller mangel på helse er først og fremst et produkt av levekår. Lik rett til helse forutsetter lik adgang - ikke bare til helsetjenester, men til forutsetningene for helse: mat, hus, arbeid, hvile, nærhet til andre mennesker. Og

riene og planlegger massearbeidsløshet, samtidig som de deler ut brosjyrer om røykestopp og sunt kosthold. Som kom- munelegen i Finnmark sa da han ble intervjuet om hel- semyndighetenes kostholdskampanjer: - Først får en skaffe folk arbeid før en begynner å fortelle dem hvordan de skal leve.

Folkehelse er bare mulig hvis folk har makt over forutsetningene for sin egen helse. Helse er et spørsmål om demokrati i betydningen makt over din egen situasjon. Mulighet til å velge - det er en grunnleggende forutsetning for helse og sosial trygghet, enten du bor i Finnmark, i Oslo eller i India. Ikke alle vil velge umettede fettsyrer, fiberbrød, skummet melk og joggeturer. Og risikofritt vil de færreste ønske å leve. Det finnes andre verdier i livet enn helse, andre ting å sloss for enn evig ungdom og udødelighet. Men retten til å velge er det nærmeste vi kommer til helse og sosial trygghet som menneskerett. Og retten til å velge forutsetter makt over din egen livssituasjon.

Helse år 2000 - men ikke for alle Det er fler enn oss som ser

fotlegesystemet, like spesialistavhengig og like markedsorientert som skolemedisinen. Den har bare andre varer. Det er fullt mulig at den etterhvert overtar skolemedisinens maktposisjoner i helsevesenet, fordi den har så mye bedre markedsføring. Det er det som teller i markedsøkonomien.

Makt over forutsetningene for helse Vi har

det som fremmer helse, er at folk vinner kontroll over disse forutsetningene for egen helse.

Internasjonalt er sulten det største helseproblemet. De som har makt over maten, tjener på det, for under kapitalismen er også maten først og fremst en vare. De som ikke har makt, dør av sin maktesløshet. I Norge er arbeidsløsheten vårt største helseproblem akkurat nå. Myndighetene raserer fiske-

at huset brenner, og som vet at løsningene krever brudd med kapitalismen og imperialismen. Verdens Helseorganisasjon har definert helsefremmende arbeid som prosessen som setter folk enkeltvis og fellesskap, bedre istand til å kontrollere forhold som påvirker helsen, slik at de kan forandre disse forholdene. I kampanjen "Helse for alle i år 2000" setter de opp nødvendige forutsetninger for helse:

Helse skapes ikke av helsetjenester, helse er et produkt av levekår.

Med kapitalismen ble folks behov for helse og omsorg gjort til varer. Ved å begrense antallet som fikk lov til å selge denne varen, fikk de utvalgte et gullkan-tet privilegium.

- samarbeid på tvers av sektorene i samfunnsstyringen - at folk selv planlegger og setter ut i livet sin helsetjeneste - sosial rettferdighet, og at helse, i betydningen fysisk, psykisk og sosialt velbefinnende, anerkjennes som en menneskerett for ethvert samfunnsmedlem - en ny økonomisk verdensordning - økonomisk vekst fører ikke automatisk til bedre helse

Det er ikke tilfeldig at begrepene likner de vi selv bruker i diskusjonen om en ny planmodell for et sosialistisk samfunn: "hverdagslivsperspektivet", "desentralisering ved å dra makta nedover", "solidaritet med folkene i den 3.verden". Målet for kampanjen "Helse i år 2000" er revolusjonært nok om det skal virkeliggjøres: at alle mennesker i alle land i det minste skal ha en helsestandard slik at de er istand til å arbeide produktivt og delta aktivt i det sosiale livet i samfunnet der de bor.

Men på veien fra Verdens Helseorganisasjon til regjeringskontorene (alle FNs medlemsland har sluttet seg til kampanjen) forandrer de fine ordene ofte innhold. Det som kunne vært en kampanje for forandring blir fks. i Norge en kampanje for tilpasning til kapitalismen. Forebygging blir moralisering om livsstilssykdommer, brukerstyring blir redusert til klagerett for misfornøyde pasient-kunder, eller til et deknavn for manipulering: lokalsamfunnets krefter tas i bruk for å gjennomføre sentralt planlagte budsjett-kutt. I det som kalles "den tredje sektor" skal folk "samvirke" om å ta seg av de overflødige - uten å få ressurser til det: barneomsorg, eldreomsorg, behandlingsskollektiv for stoffmisbrukere, kollektiv for psykisk utviklingshemmede, arbeidsplasser for arbeidssøkere som er overflødige (NOU 1988:30 kortversjon). Hvordan skal lokalsamfunnet greie dette når budsjettene kuttet og arbeidsplassene forsvinner? De vil strekke

seg og forstrekke seg for å løse nettopp slike "uviktige" oppgaver, som folk flest mener det har med allminnelig anstendighet å løse. Noen vil måtte forstrekke seg mer enn andre. I den nasjonale helseplanen (St.meld.41) lærer vi ordet "omsorgspotensiale": det er antall kvinner i alderen 45 til 59 år pr. 1000 eldre. Brukermedvirkning tilpasset kapitalismens lover, betyr blant annet å utnytte lokalsamfunnets omsorgspotensiale.

Lønnskampene i helse- og sosialsektoren, ikke minst blant lavtlønte kvinner, og kampen for kvaliteten av tjenestene, har videre perspektiver enn vanlig lønnskamp, fordi de utfordrer kapitalismens menneskesyn. Når du krever å bli verdsatt eller å få gjøre arbeidet ditt best mulig, som førskolelærer eller assistent, som lærer, som hjelpepleier, sykepleier eller verneassistent så sier du samtidig: mitt arbeid er viktig, mine kvalifikasjoner er

Krisesenterbevegelsen er et eksempel på et annerledes forhold mellom brukere og hjelpe-re. Den tradisjonelle makt-pyramiden er borte.

viktige, de jeg har ansvar for: barn, syke, gamle, uteliggere er viktige. Streiker og aksjoner på dette grunnlaget bryter med alt som under kapitalismen er lønnsomt. De gjør det groteske i kapitalismens lønnsomhetsargument synlig. I disse kampene, og i den brede støtten de får, ligger et varsel om hvilket samfunn folk ønsker seg, og hvor fremmede vi egentlig er for

kapita- lismens lønnsom- hetslogikk.

Også helsepersonell er i første omgang "vanlige folk", brukere av helse- og sosialsektoren, ofre for et samfunn som utbytter og overflødiggjør. Dette er grunnlaget for alliansen mot makthaverne. Når politikere- ne forsøker å framstille profesjonene og fagforeningene deres som årsak til alt fra barnehagemangel til syke- huskøer, bekrefter det styr- ken (trusselen) som ligger i en allianse mellom brukere og ansatte. Men for å oppnå en slik allianse med brukere- ne, må profesjonene gir av- kall på kontrollørjobben sta- ten gir dem overfor brukere- ne. Dermed kan de også av- lyse profesjonskampene om hvem som skal ha topplas- seringene i helsepyramiden, de med størst makt og de fei- teste fordelene.

Det er dem som har interesse av fo- randring som kan skape forandring, også i hel- se- og sosialspørsmål. Både i og utenfor helse- og sosial- sektoren finnes det mange bevegelser som utfordrer ka- pitalismens spilleregler for hvordan helse- og sosialsa- ker skal håndteres. De bruker annen erfaring og kunnskap enn spesialistkunnskap og takler problemene som noe mer enn klientsaker.

Krisesenterbevegelsen er et eksempel på et annerledes forhold mellom brukere og hjelpere. Den tradisjonelle maktpyramiden er borte. Den som har problemet, får støtte til å løse det, og kan bruke egne erfaringer til å støtte andre. Spesialister benyttes når deres kunnskaper kan bi- dra til løsning, ikke automa- tisk. Store helseproblemer som har ligget skjult for det tradisjonelle apparatet er blitt avdekket og håndtert av kvin- ners selvhjelpssentre og in- teressegrupper. Det som er skjedd med Krisesenteret i Oslo viser at de etterhvert kan bli godtatt, hvis de nøyer seg med å avlaste helse- og sosi- alvesenet - og ikke fortsetter å utfordre spillereglene.

Interesseorganisasjonen som er samlet i Felles- organisasjonen for funk- sjonshemmede behandler helse og sosial trygghet som rettigheter som må vinnes og forsvares med organisering og interessekamp - i et sam- funn som plasserer deg som "klient" uten normale rettig- heter hvis du faller i verdi på ar- beidskraftmarkedet. På den andre siden må de også kjempe for retten til å ta an- svar for sin egen situasjon, for ikke å umyndiggjøres av en slags altomfattende of- fentlig omsorg.

Verneombudsordningen er blitt til fordi kampen mot helseskader i produksjonen verken føres eller vinnes av inspektører og spesialister, men av folk med tillit til sin egen praktiske erfaring - som kan utnytte spesialkunnskap, men ikke er avhengig av den. Makt over forutsetningene for egen helse - under kapita- lismen krever det en kamp for å innskrenke ar- beid- skjøpers styringsrett på arbeidsplassene. I et sosialis- tisk samfunn har verneombu- det også makt over andre fo- rutsetninger - som for ek- sempel hvilke spørsmål me- disinsk forskning skal bry seg om. Det er ikke tilfeldig at kineserne (etter revolusjo- nen) var de første som utvik- let mikrokirurgien, påsetting av avrevne fingre. For hvil- ken klasse er det som er mest interessert i at sykehuset kan sette avrevne fingre på igjen?

Det finnes mange andre eksempler på praksis som peker utover kapitalismen, både i og utenfor helse- og sosialsektoren. Å ta vare på, og utvikle dem, er en del av arbeidet for et annet sam- funn. Jeg tror disse kimene til et samfunn som kan avlø- se kapitalismen, har noen kjennetegn felles:

- de endrer maktforhold, istedetfor å sementere dem eller dekke over dem - de bi- drar til frigjøring istedetfor disiplinering - de skaper selvtilit istedetfor eksperttro - de bygger på læring og sa- marbeid om problemløsning, istedetfor varehandel.

Barfotlegen demokrati- serte kunnskapene. Akupunktur og andre kunnskaper kunne læres bort. Men i kapitalistis- ke land er såkalt alter- nativmedisin, i motset- ning til barfotlegesyste- met, like spesialistav- nengig og like marked- sorientert som skoleme- disinen.

AFTER: This Milwaukee man was blind all of his life. After Rev. Grant prayed, he saw for the first time.

Vi i det hvite, rike Norge, er fanget inni en forestilling om hva "utvikling" og "ekspertise" er, som er helt ødeleggende i forhold til det å etablere et solidarisk, ikke-undertrykkende forhold til verden i Sør.

ELISABETH EIDE

DEN

VANSKELIGE SOLIDARITETEN

Solidaritet er uforenlig med oppfatningen om vår kultur som mer verdifull og framskreden enn kulturen i andre land (iSør). Solidaritet er uforenlig med oppfatningen om at det fins en masse mennesker i Sør som det er synd i og som trenger vår hjelp. Solidaritet er uforenlig med oppfatningen om at vi sitter inne med en velegnet ekspertise som landene i Sør trenger. Skal vi være solidariske, må vi ta et oppgjør med det rådende utviklingsbegrepet og med tradisjonelle oppfatninger om hvem som er eksperter. Solidaritet er uforenlig med aksept av Verdensbankens og IMF's innstrammingsprogrammer og prosjekter, som er styrt av rikmannsklubbene i Nord. Solidarisk arbeid må drives uten skjeling til norske og andre næringslivsinteresser. Ingen meningsfylt, bærekraftig u-hjelp vil komme fra en stat som ikke er utsatt for kontinuerlig kritikk fra uav-

hengig hold. Solidaritet må bunne i en klar oppfatning av at det i likhet med Norge er klassemotsetninger i landene i Sør.

Utvikling er å organisere de fattige, få dem til å kjempe for sine rettigheter, sier to indiske kvinner som arbeider med å organisere henholdsvis fattige landarbeidere i Rajahstan og hushjelpere i Calcuttas slum. Den ene avviser idéen om hjelp utenfra, -den indiske statener rik, vi må marsjere, konfrontere, sier hun. Den andre er mer i tvil, men viser til at hjelpen ikke har noen verdi dersom den ikke går til organiserte fattige som har definert sine premisser.

Utvikling skulle avløse kolonivel-det, sier forfatter og forsker Vandana Shiva, også India. Men "det ble en prosess der hele verden skulle gjenoppstå i det moderne Vestens bilde. Bak oppfatningen om utvikling står tanken om at framskritt etter

Foto: Gun Kessle

vestlig modell er mulig for alle. ... 40 år med utvikling har gjort større økologisk skade enn 500 år med kolonialisme".

I Vesten fins det en annen oppfatning av hva utvikling er. Der blir utvikling, slik jeg tolker det, definert slik: "Utvikling er å overføre spesielle kvalifikasjoner og informasjon fra Nord til Sør, fordi Sør trenger disse kvalifikasjonene for å utvikle seg." Underforstått: Sør bør utvikle seg som Nord.

Nord-arrogansen har en annen side - som har nær sammenheng med utviklingsbegrepet. Synet på oss selv som mangfoldige, "de andre" som endimensjonale. Det ulne begrepe "på u-landenes premisser" kan være et eksempel. Som om et u-land skulle være en homogen forsamling med felles interesser.

Eller en kunne ta begrepet "fundamentaliser", som i en del enkle hoder i media

blir synonymt med de fleste innbyggerne i land der islam er hovedreligion. Eller "Afrika", uten å spesifisere land og sted.

Hvem er ekspert? Følgende sitat fra boka "Den vanskelige bistanden" illustrerer dette problemet. Det er hentet fra en artikkelsom evaluerer det relativt kjente Kerala-prosjektet: "Der hvor arbeidet ble langt mindre vellykket, hadde dette først og fremst sine årsaker i landsbyenes og delstatens sosiale og økonomiske struktur. I denne kompliserte verden manglet prosjektets norske ledelse både innsikt og midler til å gripe inn."

Altså: feilene ligger ikke hos ekspertenes mangel på studier av og tilpasning til den kompliserte indiske virkeligheten, men i virkeligheten sjøl. Av en slik oppfatning følger også et eget syn på eksperter: eksperter blir den eneste personen som er i stand til å beherske denne

overføringen fra et samfunn til et annet.

I en artikkel i Third World Quarterly nr. 1/89, "Utviklingsstudienes irrelevans", viser antropologen Michael Edwards til at det fins 80 000 utenlandske "eksperter" i landene sør for

For vel tjue år siden produserte Afrika nok mat til å brødfø sin befolkning. I dag spiser hver femte afrikaner importert mat.

Sahara, og at disse ekspertene koster mer enn 4 milliarder dollar hvert år - eller vel 25 milliarder kroner. Her ikke medregnet hva de eventuelt tilfører eller koster de

samfunnene de opererer i.

Hvem er ekspert i Rwanda eller Costa Rica? Er det kvinnene og mennene som dyrker jorda, som kjenner de lokale kornslagene og deres næringsinnhold, som vet hvilke planter det lønner seg å dyrke sammen for å holde skadedyr unna og for å få avlinger som ikke slår feil? Eller er det den vestlig utdannete agronomen som kommer, ofte for å stimulere til dyrking av eksportplanter i stor stil, i monokultur, med kostbar kunstgjødsel og sprøytemidler? Sprøytemidler som gir skader på avlingene, på menneskeliv, som fører til sterilitet og dødsfall.

Den danske journalisten og journalist-læreren Mogens Mejlby bruker i sin siste lærebok begrepet "konsekvens-eksperter". Begrepet omfatter grasrota - i vid forstand. Dem som beslutninger og prioriteringer går ut over, som stifter bekjentskap med

ulike offentlige vedtak, inngrep eller forordninger, og som danner sin ekspertise på den måten

I Sør fins det millioner av konsekvens-eksperter. Og i motsetning til for ti-tju år siden, er de blant de skarpestekritikere av dagens u-hjelp. Noen av dem sier den beste hjelpen vi kan gi dem, er å hindre ytterligere skadevirkninger fra vårt eget land eller fra Verdensbanken og andre multi-laterale institusjoner. De sier også at ekspertene fra Nord har oversett lokale eksperter og deres visdom, og at de, via samarbeid med regjeringer og nasjonale eliter har satt en skadelig norm for hva som er riktig utvikling.

Utvikling må komme via økonomisk vekst, sier mange i Nord. Men hva slags utvikling blir det av at afrikanske land fem-dobler sin bomullseksport samtidig som matvaresituasjonen i de samme landene går fra vondt til verre?

Hva slags utvikling blir det for sjølforsyningshusholdene i Kenya av at god jordbruksjord blir lagt ut til dyrking av tulipaner som eksporteres blant annet til Norge? For vel tjue år siden produserte Afrika nok mat til å brødfø sin befolkning. I dag spiser hver femte afrikaner importert mat. Det tragiske er at jo mer vekt det legges på eksporten (for å betale gjelden), jo mer synker også prisene på verdens-markedet på grunn av konkurransen. Kravene om Ny Økonomisk Verdensordning (NØV), opererer på sett og vis innenfor rammen av at eksport fra 3. verden er bra, de må bare få høyere priser. Men hva går eksporten på bekostning av?

Hvordan måles utvikling? Det mest anvendte redskapet til nå har vært vekst i BNP, brutto nasjonalprodukt. Hva er det BNP måler? BNP kan utelukkende måle verdier i pengeøkonomien. Hva er det de ikke kan måle da? Naturens gratisarbeid. Kvinners usynlige arbeid for livsopphold, reproduksjon

etc. Et land kan godt ha vekst - og dermed utvikling - målt på denne måten, mens de samtidig går mot økologisk katastrofe. Kapping av regnskogen gir kortsiktig vekst, men langsiktig katastrofe, ikke bare for landet, men for kloden. Brutto Nasjonalprodukt er et ubrukelig redskap til å måle utvikling med.

Når en bruker modellen med BNP, overser en kvinnes arbeid. "Problemet" med kvinnebønder verden over, er at svært mange av dem produserer for livsopphold, ikke for salg/profitt. Deres mål er å fø familien, sørge for at ungene og de gamle får mat. Slik aktivitet teller ikke i

Hvordan skal vi unngå at negative trekk ved vår egen kultur preger solidaritetsarbeidet og bistanden?

BNP-modellen. Så om 100000 stammefolk og bønder som i hovedsak produserer for livsopphold, blir tvunget til å flytte pga en demning, så merkes ikke det på BNP negativt. Kanskje gir det tvert om en kortsiktig stor-gevinst, før jorda blir vannsyk og en får en ny bølge flyktninger; 2. generasjons økologiske flyktninger.

Prestisjetunge økonomer kaller Brasil et økonomisk mirakel. 40 prosent av ungene i det nordlige Brasil er underernærte, ifølge Oxfam. I Latin-Amerika som helhet er det 25 millioner underernærte barn, og regionen er den største mateksportøren i Verden, etter USA. BNP måler ikke disse

Det som ikke blir sagt i offisiell norsk uhjelpsdebatt, er at det er en uløselig motsetning mellom målsetningen om å hjelpe de fattigste og nå fram til kvinnene, på den ene siden, og det å 1) tjene norsk

næringsliv og 2) være på god fot med regimene i mottakerlandene, som, hvis hjelpen virkelig ble vellykket, ville kunne bli truet av de samme fattige, av kvinnene og bøndene.

Et ytterst relevant spørsmål er: Hvordan skal vi unngå at negative trekk ved vår egen kultur preger solidaritetsarbeidet og bistanden? Skulle vi, i et samfunn der småsykehus og fødestuer blir nedlagt blant annet på grunn av gigantinvesteringer i regions-sykehus som blir så dyre at vi ikke har råd til å drive dem, være i stand til entydig og klart å prioritere primærhelsetjeneste og barnefotleger på den afrikanske landsbygda?

Eller det mer grunnleggende spørsmålet: Kan vi, som et kapitalistisk land der markedet blir lovprist stadig mer konsekvent og der velferdsstaten blir uthult, yte noe som helst bidrag til de fattige eller kvinnene i andre land?

Det er, tror jeg, naivt å regne med at Norge kan gjøre det, annet enn unntaksvis.

Statene i den tredje verden begynte å reise kravet om en ny, økonomisk verdensorden (NØV) i 1974 i FN. Blant de viktigste kravene var: - Hvert lands suverenitet over naturressurser og all økonomisk virksomhet - Regulering og kontroll med de flernasjonale selskaperes virksomheter til fordel for tiltak som kunne tjene de nasjonale økonomiske interessene - Et rettferdig og rimelig forhold mellom prisen på de varene land i den tredje verden eksporterer og varene de importerer. - Varig bedring i det ugunstige varebytte forholdet og ekspansjon i verdensøkonomien.

Var dette krav som representerte interessene til de fattige i landene i den tredje verden? Eller var det krav fra en elite som ønsket å sko seg på bedre eksportinntekter? Kravet om nasjonal kontroll over naturressurser og multinasjonale selskaper er opp-

lagt progressivt, men det er til gjengjeld et krav eliten i landene i Sør har hevdet i svært liten grad.

Gjeldskrisen har de siste ti årene systematisk undergravd dette kravet - i og med at de fleste gjeldslandene for å møte gjeldsforpliktelsene har måttet selge unna eller trappe ned på statlig virksomhet, dels til private firmaer i utlandet, dels til multinasjonale virksomheter. Ingen regimer har hittil for alvor testet ut muligheten for å nekte å betale utenlandsgjelda. De frykter represaliene med rette: opprør i den middelklassen de er politisk avhengige av og internasjonale

"Utvikling ble en prosess der hele verden skulle gjenoppstå i det moderne vestens bilde", sier den indiske forfatteren Vandane Shiva.

sanksjoner. Men skulle de ta hensyn til nasjonens eller folke-ts interesser, til dem som i dag føler gjeldskrisens innstrammingspolitikk på kroppen, så ligger alternativet med gjeldsnekt i dagen.

Det problematiske med NØV er at det har som forutsetning at eksport og en ekspanderende verdensøkonomi (les: mer internasjonal handel), er et gode. Det som i liten grad kommer med, er hvordan den økte eksportinntekten - satsingen på cashcrops, rammer dem som er avhengige av at landet produserer nok mat til sine innbyggere, dem som har arbeidet med jordbruksproduksjon for livsopphold og som blir stadig mer foretrent til fordel for inntektsbringende produksjon. Verdiene måles bare i forhold til pengemarkedet.

Av ulike grunner har venstresiden alltid rygget litt når begrepet proteksjonisme kommer inn i debatten. Samtidig vil vel få på venstresiden kunne gå med på at frihandel er noe særlig progressivt, altså fri kapitalbevegelse, ingen restriksjoner.

Det fins ingen frihandel i verden i dag. Det ville være riktigere å definere frihandelsstilhengerne som dem som er tilhengere av mer internasjonal handel i forhold til proteksjonisme-tilhengerne.

Verktøyene proteksjonistene bruker er toll, kvoter og

lister og ikke med klassefrender i andre land, at proteksjonismen beskytter kapitalistenes profitt og til syvende og sist fører til økonomisk depresjon.

Cheryl Payer imøtegår disse argumentene ett for ett. Hun mener effektivitetsargumentet er gjennomkapitalistisk og forutsetter at alle er enige om hva som er effektivt. Når det gjelder lavere priser, siterer hun Marx og viser til at et fall i prisen på konsumvarer også vil føre til fall i prisen på arbeidskraften.

Til rasisme-argumentet sier hun at arbeidere som først og fremst er opptatt av å beskytte arbeidsplassene sine ikke nødvendigvis er rasistiske av den grunn. Hovedproblemet er ikke rasisme, men frykt for arbeidsløshet. Og hun siterer igjen Marx som sier at det brorskapet frihandel skulle skape mellom jordas nasjoner, neppe ville være mer broderlig enn det brorskapet den skaper hjemme.

Hun hevder videre at det er lite igjen av den tiden da arbeiderne beskyttet sine egne arbeidsgivere når de gikk inn for proteksjonisme. Det som viser seg i praksis, er at firmaene ofte flytter sine kapitalvarer over grensene, og at arbeidere både i Nord og Sør lider under dette.

Vi må feie for egen dør. Det blir vi stadig bedt om av stemmer fra Sør. Som en mann fra Sri Lanka sa det: "Det viktigste med u-hjelpen er ofte at dere er til stede og kan vitne for verden om overgrep mot minoriteter, mot menneskerettighetene og såvidere." Jeg er sterkt i tvil om hovedtyngden av den offisielle u-hjelpen betyr mer positivt enn negativt. Med endel frivillige organisasjoner er det noe bedre. Det må reises ny debatt omkring Norges forhold til den tredje verden i ulike fora - også i solidaritetsorganisasjonene.

VEIER UT

Vi må sette
seil på båtene
og vi må fyre
med bjørk og
torv. Men den
friheten har
vi: At vi ikke
kan fryses el-
ler sveltes ut
av huset. Og
ære være et
slikt liv, fram-
for å komme
som en hund
inntil nærmes-
te slum.

SOM EN HUND

KRISTIN RISAN

Thule har kun et eneste folkeferd som lever på ville dyrs vis. De eter det som jorden frembringer. Mennene dyrker ikke jorden og kvinnene forstår seg ikke på å spinne eller veve. Menn og kvinner går alltid sammen på jakt. Skrithefinnene er de eneste virkelige barbarer idette land.”
(Prokop, 550 e. Kr.)

VI DRØMMER OM AT DETTE menneskesynet skal bli historie en dag. Folket som omtales på denne måten, er et folk som den dag i dag kan kunsten å overleve uten at resten av jorda tar sin død av det. Kvinnene som tilhører dette folket har hatt et spesielt ansvar for å bringe denne arven videre (og takket være dem kan vi ennå finne rester av dette svært egentlige og virkelige livet.)

Vi mener å ha sett dette: Det finnes ikke en høyere utviklet bevissthet enn den som urbefolkningens kvinner lever etter.

URBEFOLKNINGSKVINNER VET at deres egne menn ikke kunne komme ut av teltet, vekk fra bålet uten at kvin-

nene skaffet dem klær til å ha på kroppen.

De er helt uavhengige av alle, på den måten at de kan alt - alt som skal til for å spise seg mett, kle seg varm og føde friske barn.

Det kom noen sild inn i Finnmarksfjordene.

"Fred dem," sa kvinnene i de sjøsamiske bygdene.

"Fang dem," sa politikerne og pengesamlerne.

Det hører med til historia at de som ber om fredning, er de som har minst. Hvorfor ber kvinnene om fredning av silda da, når de samtidig er forbannet for at torskefisket er slutt?

Silda skal være mat til torsken. Torsken har ikke spist på to år! Torsken skal være mat til folket. Den store torsken. Derfor vil kvinnene ha stoppet trålerne. Derfor ønsker de fjordene fredet for alle fangstredskaper som skader oppvekstmulighetene for den små fisken. Derfor vil de at torskefisket skal utføres av fjordfiskere. De skal bruke line og ruse og juksa og garn med så store masker at småfisken slipper gjennom.

Sånn tenker urbefolkningskvinner - og menn, for det er lenge siden de oppdaga hva som skjer når man skrapet en havbunn. Det fikk de for eksempel erfare den tid de brukte skjellrive for å skrape bunnen etter skjell til å egne line med.

Det som skjedde var at skjellene ble borte på de plassene de hadde brukt skjellrive. Så slutta de med det da. Er det ikke en velsignelse å kunne slutte med noe når en ser at det ikke er bra?

Et eksempel til: Sennagress er noe en skjærer og tørker for å ha i skoene om vinteren. Det er en fantastisk måte for å holde seg varm og tørr på beina. Sennagress skar man med kniv. Det går ikke så fort og det er tungt for ryggen å stå bøyd og arbeide. Så da låen ble alminnelig kjent, tok man selvsagt dette nymotens apparat i bruk. Men, det viste seg at der man skjærer med lå, blir sennagresset borte? Jeg vet ikke hvorfor, men jeg vet at det ble slutt med å skjære sennagress med lå da dette ble kjent.

DET HANDLER OM Å TA KONSEKVENSEN AV ERFAINGER OG OBSERVASJONER. I dette ytterste Thule bor det ennå folk som har tid og anledning til å registrere noe av det som skjer. Vi vet at det er

mye som øyet ikke kan oppdage, men likevel vil det være nyttig om de som bor og lever nært naturen ble tatt alvorlig. Det ville være nyttig for dem som lever i den 4. verden, og det ville være nyttig for de andre verdener også. De verdener som snart er i beit for et alternativ, sånn som det er i ferd med å gå over styr for dem.

Hva skade var skjedd om de samfunn som ennå lever på delvis naturalhusholdning fikk fred til å eksistere? Om den samiske kulturen ved kysten og på innlandet fikk lov til å leve, ja så fantes det en beredskap for de som snart må flykte eller gjøre opprør mot stor-samfunnet.

Kvinner i samiske miljøer kan et liv og organiserer et samfunn etter metoder som kan ha stor overføringsverdi.

JEG ER LITT SKEPTISK TIL Å overlate ledelsen av kampen for et bedre samfunn til arbeiderklassen? I alle fall hvis det gjelder bedring av vårt samfunn. De er så unge. Det industrialiserte samfunnet er en nyoppfinnelse, i alle fall hos oss. I Nord-Norge har vi vel mest 1. og 2. generasjons industriarbeidere. Både industriarbeidere og bybefolkning i Nord-Norge har en mor som etter stor sannsynlighet er av samisk herkomst. Er det ikke da galskap å begynne en samfunnsplan som glemmer historia til folk?

Politisk tenkning og planlegging som forholder seg til bare den verden som tradisjonelt blir regnet for materialistisk, den tenkinga blir bare halv. En politisk ide må ta for seg også den ikke-materielle virkeligheten. En politisk ide må sette noen spørsmålstegn ved skillet mellom den materielle og den ikke-materielle virkelighet.

Jeg tror at fornorskninga og industrialiseringa i Nord-Norge har vært en brå overgang til en sjelløst liv. Og at denne overgangen har tatt fra oss respekten for naturen vi er en del av.

Det er ikke min mening å dra i gang en ny naturreligion, eller tilbake-til-naturen bevegelse. Jeg ønsker å peke på at vi er en del av naturen, uansett hvor urbanisert vi lever. Selv rikfolk er en del av naturen. Det hadde de nok ikke mistanke om? Vi kan ikke velge oss ut av økosystemet. Det ser ut som om enkelte tror det.

Enkelte tror at hvis de kjøper klærne i en butikk, så er de ikke lenger sydd av

kvinnehender. De tror at den maten de kjøper på restaurant, den kommer ikke fra havet eller fjellet. Urbefolkningskvinner og menn vet at mennene kunne ikke komme ut av teltet, vekk fra bålet, uten at kvinnene skaffet dem klær til å ha på kroppen.

Den virkeligheten vi tilhørte for et par generasjoner siden, tok mye hensyn til at alt er liv. Det falt ut en vegg ved overgangen til den nye tida. Samtidig med at alt gikk over til å bli målt i penger, glemte man en dimensjon.

Jeg vet ikke om jeg skal kalle den for nr. 4 eller "8. sans" eller intuisjon eller hva. Det var i alle fall en dimensjon som tok hånd om de gode historiene, som godtok slikt man ikke riktig kunne forstå av oversanselige ting.

All kunnskap som krever ro og innlevelse ble borte. Rettferdigheten fikk nye navn og nytt innhold. Det ble ikke lenger nødvendig å så før man kunne høste. Omsorg og forståelse ble ikke så viktig. Plutselig var det ikke impone- rende å kunne holde fred med hve- randre.

Verdiene ble verdiløse.

HVA MED DET VI I HEMMELIG-
het er stolte over:

-Lær deg alt, så er du ikke avhengig av noen.

-La barna få leve i lag med de vok- sne. Hvorfor skal barn stenges inne på et soverom klokka 8 om kvelden? Kan de ikke like godt være der de voksne er. Sovner de ikke før, så sovner de sam- men med de voksne.

-Le når de andre slåss. Ikke la noen dra deg med i kranjel om ingenting.

-Mennesket er så lite. En fugl som brer vingene over ungene. Et bær på prærien. Det er stort nok til å forvente respekt. Ingen er større enn det.

-Naturen er beåndet. Alt har på en måte sjel.

-Eiendomsforhold: Det er retten til å forvalte og ansvaret det medfører.

-Det tilhører vår stolthet at kvinnene ror fiske med sine menn den dag i dag. Sjøsamiske kvinner har til og med vært høvedsmenn på båter. I reindrifta er kvinner likeverdige med menn i arbeidet.

"I FINNMARK ER MULIGHETE- nes fylke." Sitatet har jeg henta fra Magnar Mikkelsens bok "Masi, Norge",

hvor han siterer innledninga til valgpro- grammet for Finnmark Arbeiderparti 1970-73. "Finnmark er mulighetenes fylke. Vi har bakgrunn til å bli ett av de ledende fiskeriområdene i verden. Vi har mulighet til å bli det ledende berg- verksfylket i landet. Reindriften og jordbruket kan bli verdifulle næringspo- tensialer. Nord-Europas siste "villmark" er et egenartet trekkplaster for turister. Finnmark har framtid. Forutsetningene for at dette fylket skal utvikle seg, er imidlertid at forholdene legges til rette for det. En konservativ politikk har ald- ri brakt utvikling for distriktsområder. Bare en sosialistisk politikk basert på solidaritet og samhold mellom mennes- ker, grupper og landsdeler bærer i seg kimen til en rikere framtid for Finnmark." Sitat slutt.

Dere har sjøl sett hva arbeiderparti- et la i dette.

Vi misforsto. Vi bomma. Da de i till- egg skulle satse spesielt på kvinnear- beidsplasser og etableringsmuligheter for kvinner, tenkte vi at endelig....

Sjøsamiske kvinner søkte om fiske- oppdrett, i pakt med sine erkjennelser: Vi må ha en "mære". Dit putter vi den småfisker som alltid følger med fangs- ten. Så mater vi småfisken over våren og sommeren. Til høsten kan den slak- tes og være god mat. Så får mæren stå tom fram til vinteren. På den måten får sjøen og havbunnene god tid til å rense seg. Dermed blir sykdomsfaren også borte. Tenkte to kvinner som bor i en li- ten fjordbotn.

Tåpelig, sa nessekongen, da gutta fra næringsetaten ringte til han for å få litt inside information om disse kjer- ringene. De fikk et høflig tilbud, riktig- nok adressert til ektemennene, om å delta i et større oppdrettsprosjekt sam- men med nessekongen, i deres eget hav- neområde. Pytt, pytt.

"Turisme", tenkte noen kvinner ved kysten. Det skal vi prøve. Men vi vil ikke ha mer enn to tre båter av gangen. De kan ankre opp i denne vika, og vi bygger torvgammer, slike som vi bodde i før. Med to tre båter blir det ikke mer folk enn at vi kan ta imot dem på en skikkelig måte, og passe på at de ikke gjør for mye galt.

TROR DERE AT KVINNENE I reindriftsnæringa har bedre betingelser? Dessverre. Etter at den nye reindriftslo- ven trådte i kraft, ble kvinnene skjøvet

ut. Tidligere het det at enhver som er same og selv følger og skjøtter sin rein, kan ha rett til å drive med reindrift. Den nye loven har bl.a. som formål å legge til rette for en samfunnsmessig utbytting av reinbeiteressursene. Den gir restriksjoner for å få drive, og tar fra flytt-samene rett til medbestemmelse. Nå må man være registrert som driftsenhet for å kunne drive med rein. Jeg vet bare om 2 kvinner som er registrert. Om en registrert kvinne gifter seg, mister hun sin registrering. Om mannen dør, har vi eksempler på at hun tvinges ut av næringen.

Jeg har snakket med lederen i Boazuealahussearvi, Anders Somby jr. Boazuealahussearvi har gått ut og protestert mot dette med driftsenheter. De ønsker ikke denne form for registrering. Den gamle tanken er at alle er med: Søstre, brødre, mødre. Reindrift er et familieforetak. I dette familieforetaket er mora hjørnesteinen. Der mora er, der er hjemmet. Når mora er med på fjellet, er det hun som oppdrar ungene. Det er mora som oppdrar til en god reineier.

Reindrifta er ikke et yrke, det er en livsform. Det samme kan en si om fiskerbøndene, eller de som driver kombinasjonsnæringer ved kysten. Det er et liv. Nå står de for eksempel i fare for å bli definert som "hobbyfiskere", og dermed slettet av fiskermantallet! Slå den.

Virkeligheten er full av eksempler på det offentlige uttrekkelige kamp mot urbefolkningens liv og lære. Hundreår på hundreår. Ennå er ikke dette levestetet utryddet. Litt av en attest i seg sjøl. Ungene blir tatt hjemmefra, plassert i "fornorskningsleire", eller internatskoler som det heter.

Ved kysten hadde dette tiltaket effekt. Der lyktes man i å ta fra folket språket. Men kulturen, næringstradisjonene og tenkemåten, den har de ikke greid å utsette. Ennå lever det fiskerbønder langs fjordene på steder som myndighetene nå tror de skal lykkes i å tømme for folk.

På innlandet, blant flytt-samene, var det helt umulig å fornorske. Ungene hadde foreldrenes arbeidsplass som skole. Internatet og den norske skolen var en tvang som de måtte leve med.

Visst har Finnmark ei framtid. Hele jorda har ei framtid. Det gjelder bare å slippe til de kreftene som er i stand til å stille fint med den. De beste i så måte, må vel være de som har et nært forhold til natur og medmennesker.

"Ekspertene" er de som spør naturen om lov, og som tar seg svaret ad notam. Den økologiske krisa kan vi ennå hanskkes med, det er verre med ekspertene. Forståsegpåerne og kaksene som ikke engang har respekt for sin egen mor

OM FAMILIE OG SIIDA-TENKINGEN.

Jeg blir ved å nevne kvinnene som de sentrale bærere av denne kulturen som for meg er virkeligheten. I samfunnene både på kysten og innlandet, er ikke kjernefamilien en naturlig ramme. Enten er det slekten, eller så er det siidaen eller bygda. Når ungene ramser opp sine slektinger, tar de med to og tre-menninger. De har også en seire av "Gud-søskenbarn". Dvs barna til gudmødre og gudfedre. (Faddere)

Man er seg også svært bevisst sine navnesøsken. Dvs folk med samme fornavn som deg sjøl. Det heter Gaibmi på samisk. Alle disse har ansvar for hverandre og kan forvente hjelp av hverandre. Med hjelp av Gaibmier, faddere, forlovere og vennskap, kan en fint sørge for at hele bygda blir en familie med bånd alle veier.

Kvinnene er samordningsinstansen i dette nettverket. Det omfatter både arbeid og sosiale forhold. De tenker forskjellig fra "Det offentlige".

Eksempel: Generalplanleggere, konsulentfirma, næringsetat og politikere har hostet opp et prosjekt som skal gi x antall arbeidsplasser. Da tror de at de har løst et problem.

Kvinnene i sanitetsforeninga eller bygdelaget tenker sånn: "Vi må finne på noe for John, Turid, Per, Risten osv. John kan greie å Turid vil kunne.... og det kan gi så og så mye av et årsverk. Hvis de i tillegg gjør si og så, vil det kunne" Helt konkret, realistisk planlegging med beina på jorda.

KVINNENE ER FLINKE TIL Å utnytte den enkeltes styrke, og det ingen kan, det får man lære seg. De benytter hele nettverket, kombinerer, samarbeider og organiserer på kryss og på tvers... Men de følger et viktig prinsipp:

La det ikke bli så stort at vi mister oversikten.

På den måten greier kvinnene å organisere, dra i gang nye ting og tilegne seg kunnskapen som kreves for å ta i bruk nye hjelpemidler. Samejentene var tidlig ute når det gjaldt å lære seg bru-

ken av bil og snøscooter. Kvinnene er gode sjåførere og takler en kritisk situasjon uten å bli redd teknikken. Fiskehustruene kan føre sjarken og kjøre traktoren - hvis de har en -

Men i ett er de ulik mannen i forhold til teknikk:

De lar seg ikke så lett imponere og begeistre av det som er nytt. Mens mannfolka fabler om luftputefartøy, helikoptersertifikat og raske båter, spør kvinnen seg allerede om at vi ikke er i ferd med å gå for langt i motorisering-en.

Kvinnenes debatt går i dag på hva kan vi greie oss uten? Når kan vi bruke beina? Når kan vi bruke handkraft? Hvis vi får yrkesskader av å kjøre terrengsykkel, er det bedre å gå. Hvis en 80 hesters motor bruker bensin for 500 kroner for å komme til butikken, får vi greie oss med en 30 hester. Med alt for liten motor, utsetter vi oss for unødig fare. Det vil ta for lang tid å komme til nødhavn om uværet plutselig skulle komme.

Kvinnene skiller mellom det som er nødvendig og det som kan unnværes. De vurderer slike ting som et økonomisk, økologisk og helsemessig problem.

Mannfolka blir som forvokste guttunger når de får en motor mellom beina. Mannfolka har det stort sett greit. De blir tatt hånd om og de blir satt på plass. De har mødre og hustruer som tar ansvar for både den fysiske og den mentale helsa.

Heldigvis er de samme mannfolka vanvittig stolte av kvinnene sine, og det er ikke sånn at alt arbeidet du gjør er usynlig.

Så lenge kvinnene har hånd om økonomien og får være ledende i debatten om de viktige spørsmåla, så lenge går alt bra. Problemene kommer ofte med storsamfunnets fristelser og storsamfunnets lover, som ikke tar hensyn til at avgjørelsesmyndighetene er noe forskjellige fra det storsamfunnet har.

KAPITALISMEN SETTER SPOR. Kvinnelivet er et ufritt liv. I alle fall hvis du er same og har en hel bygd eller en hel slekt å drasse på.

Ikke kan du drikke deg fra problemene. Det er mannens privilegium. Ikke kan du bli gal eller ta ditt eget liv. Da mister samfunnet hjørnesteinene. Kvinnelivet er med andre ord så levende og viktig at du har ikke råd til syk-

dom eller oppgitthet.

Selvsagt blir vi syke, alkoholisererte og gale. Akkurat som andre folk. Slike samfunn som jeg har snakket om er sårbare. Svært sårbare. De krever særegen beskyttelse skal de overleve.

Kvinnenes rolle må aksepteres. De råd og ideer som kommer må tas alvorlig. Slike samfunn vil i en gitt situasjon kunne være "lærere" for andre.

Vi må jobbe for å utvikle et språk som gjør det mulig å kommunisere på egne premisser. Jeg snakker ikke om hvorvidt ordene kommer på norsk eller samisk. Jeg snakker om hvorvidt bildene og tankene bygger på herskernes premisser eller egne. Om å knytte stoltheten til et liv, ikke til et yrke. Dermed blir språket forskjellig fra f.eks. politisk teori.

LA OSS SLUTTE MED BEGYNNELSEN. Som pattedyr er vi avhengig av mat, varme. Vi må ta oss av yngelpleie og reproduksjon. Selv i kongens slott, med potter av gull, er de pattedyr.

Da er det en slags frihet å ha kunnskap nok til ikke å fryse eller svelte i hjel. Særlig hvis samfunnet, det merkelige apparatet omkring deg, detter sammen.

Vi har lagt en plan i vår bygd: På sanitetsmøtet, i bygdelaget, under kaffekaffen og ellers når vi møtes. Hva gjør vi når dem strammer enda mer til? Vi venter oss nye forsøk på tvangsflytting, bensinpriser på ti kroner osv. Vi vet at de tar strømmen når vi ikke har mer penger, og at vi må greie oss uten det meste.

Da skal vi leve av sauer og fiske. Ku må vi også ha. - Da blir det tjuvfisking til husbruk og hemmelige sauer og kyr. Hvis kommunen får vite om det, må vi betale skatt av kua. Det hjelper ikke om de aldri har lagt veg dit vi bor, eller kai eller lokalbåtanløp eller skole eller posthus. Skatt skal de ha. Det er ikke den økologiske krisa som er mest u håndterlig. Det er regelverket!

Vi må sette seil på båtene og vi må fyre med bjørk og torv. Men den friheten har vi: At vi ikke kan fryses eller sveltes ut av huset. Og ære være et slikt liv, framfor å komme som en hund inn til nærmeste slum. Her kan vi i alle fall være stolt over at livet er vårt eget verk, og at vi har født en verden langt utover våres egen - med fisk, kjøtt, elektrisk kraft, mineraler. ■

The Ecologist

Vol 20 No 1 January/February 1990

£3 (US \$6)

- An Open Letter to Mrs Thatcher
- Art and the Ecological Crisis
- Ecotopics: Plantations and Deforestation
- Economic Growth Vs Sustainable Development
- Liberalizing Trade — Destroying the Environment

The Environmental Destruction of the USSR

Destruktive fram-skrutt

'Glasnost har avslørt mange av problemene skapt av miljømessig vanskjøtsel og dårlig planlegging. Den har også avslørt omfanget av skadene som til nå har blitt påført Russlands miljø. Men perestroika har enda ikke skapt hverken midlene, eksper-tisen eller ka-pitalen som er nødvendig for å rette opp de ska-dene som er forøvd." Det er Zhores Medvedev som oppsummerer omfanget av miljøproble-mene i Sovjet i The Ecologist (1-1990).

Biologen Medvedev kom til England fra Sovjet tidlig på 1970-tallet. Sammen med sin bror, historikeren Roy Medvedev har han i flere år vært blant de fremste kritikerne av sovjet-systemet. Nylig har han også oppnådd anerkjennelse i sitt eget land, da sovjetiske myndigheter i 1989 endelig bekreftet hans avsløringer av en kjernefysisk katastrofe i Ural i 1957.

I tillegg til atomkatastrofene i Ural og Chernobyl, går Medvedev særlig inn på ødeleggelsen av de store sjøene og vassdragene i Sovjet. Den uni-

ke Baikalsjøen som trues av industri og kloakkforurensning. Aralsjøen som tørker ut på grunn av en forfeilet landbrukspolitikk, med ensidig satsing på bomullsdyrking med tilhørende storstilte vanningsprosjekter. Svartehavet, hvor det øverste oksygenholdige laget i sjøen

Landområder større enn Nederland har blitt satt under vann som følge av vannkraftutbygging.

har krympet med 34 meter siden 1960. Og de mange negative konsekvensene av vannkraft-utbyggingen langs de store elvene Volga og Dniepr.

"Sovjetunionen har mistet mer beitemark og jordbruksland som følge av radioaktiv forurensning enn det totale arealet dyrkbar mark i hele Sveits. Landområder større enn Nederland har blitt satt under vann som følge av vannkraft-

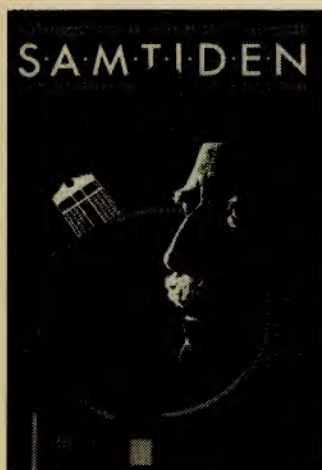
tutbygging. Mellom 1960 og 1989 gikk områder større enn det totale dyrkbare arealet i Belgia og Irland tapt som følge av forsøling, forandringer i grunnvannsspeilet og sand og salt-stormer. ... Sovjetunionen mister sine skoger med samme hastighet som det

forsvinner regnskog i Brasil. I Uzbekistan og Moldavia har kjemisk forgiftning med pesticider ført til en så høy grad av mental tilbakeståendehet at undervisningsplaner for skoler og universiteter har blitt modifisert og forenklet."

Som en av grunnene til den grenseløse forakten for naturen i sovjet, peker Medvedev på at da land og vann ble nasjonalisert etter revolusjonen i 1917, ble disse

ressursene i realiteten frie varer. Noe som igjen har resultert i sløsing og forsøpling. Selv om problemene i dag innrømmes, blir ikke engang en brøkdel av de nødvendige midlene satt av for å løse problemene. Den eneste om enn magre trøst, er at problemene tross alt har en pris-lapp, de lar seg med andre ord løse, om den politiske viljen er til stede.

JON SANDVIK

Samtiden 100 år

'Det underlige er imidlertid at Samtiden bestandig har maktet å leve opp til sitt navn, og hele tiden har klart å plassere seg i sentrum av den norske tidsskrift-litteraturen." slik kommenterer Per Thomas Andersen Samtidens hundreårige historie i tidsskriftets første utgivelse i 1990.

At Samtiden er såvel tidstypisk som i sentrum, demonstreres av redaktør Trond Berg Eriksens artikkel om postmodernismen i samme nummer. Med det håndlaget som har gjort Berg Eriksen elsket av alle forberedende studenter, fjerner han mystikkens slør over dette okkulte mote-lunet.

Han gjør postmodernismen begripelig. Godt, så vet vi hva vi er imot. Men her ligger vel også noe av Samtidens evige dilemma. Samtiden mener aldri noen ting, det vil ingen steder. Det vil bare forklare. Derfor er det også presist oppsummert at Samtiden alltid har stått i sentrum.

En god forklaring er selvsagt ikke å forakte. Vi trenger dialog på tvers av interesse-setninger for å utvikle politisk enhet. Vi trenger politisk enhet for å nå visse mål; som å stoppe raseringen av velferdsstaten, stoppe nedbyggingen av distriktspolitikk og for å bryte ned det kjønnsdelte arbeidsmarkedet.

Men det er nettopp en slik politisk enhet postmodernismen er imot. "almene sannheter finnes ikke" sier Berg Eriksen, "En al-

men sannhet er aldri noe annet enn en del-sannhet som bærer med seg en liten Hitler i magen." Lesere av Røde Fane vil være kjent med hvordan venstresida de siste årene har blitt splittet opp i interessegrupper som gjerne bruker mer tid på å krangle seg i mellom enn på å kjempe mot kapitalismen. "Sektorpartiet" er et uttrykk som har blitt brukt

**Samtiden vil
ingen steder.
Det vil bare
forklare.
Derfor er det
også presist
oppsummert
at Samtiden
alltid har
stått i
sentrum.**

om AKP. Nettopp denne oppsplittingen er gjort til en dyd og til den ytterste utopi hos postmodernismen.

Mangfold er vel og bra, men det postmodernistiske teoretikere glatt overser er den praktiske virkeligheten denne ideologien gjen-speiler. Denne virkeligheten består ikke bare i en vulgær jappe-bølge, heller ikke bare i arbeiderklassens individu-

elle flukt inn i videoens og alkoholens verden, den består også i en gryende sektarisme innen de politiske grunnplansbevegelsene på venstresida.

De postmodernistiske teoretikere overser også det materielle grunnlaget for den postmoderne oppsplittingen av de politiske bevegelsene og fraværet av utopier. Nemlig sammenbruddet for den stabile etterkrigskapitalismen midt på 70-tallet og trusselen om nye imperialistiske omfordeling-skriger. Endringene i organisering av arbeidet og arbeiderklassens sammensetning som følge av en lang teknologisk utvikling og kvinnes inntog i arbeiderklassen.

De politiske strukturene sleper etter den økonomiske utviklingen, særlig innen arbeiderklassen, men det er ingenting som tilsier at arbeiderklassen ikke med tiden kan tilpasse seg de materielle endringene og på ny bli en dominerende politisk kraft i samfunnet.

Den anarkistiske drømmen om "fred, frihet og alt gratis", som nå framstilles som postmodernistenes egen oppfinnelse er også i dag en luksus forbeholdt de få. Og en opphevelse av denne urettferdigheten krever nødvendigvis et brudd med det absolutte mangfoldet, en revolusjonær politisk enhet. Det krever et brudd med samtidsånden -dersom man da ikke tror på en utopi der kapitalismens profittjag kan forenes med like muligheter for alle.

JON SANDVIK

Holisme-begrepet har en merkelig dragning på radikallere. Holisme virker som den riktige greia, som den holdningen man bør ha. Radikalere burde lese mer i tidskrift som "Det ukjente". Her får man et innblikk i den "reelt eksisterende holismen". Holisme er ikke et spesielt frigjørende eller omsorgsfullt tanke-system, men ganske enkelt et kynisk slagord for et blomstrende kapitalistisk marked: det alternative helsemarked. "I kapitalistiske land er såkalt alternativ medisin (...) like spesialistavhengig og like markedssorientert som skolemedisinen. Den har bare andre varer. Det er fullt mulig at den etterhvert overtar skolemedisinnens maktposisjoner i helsevesenet, fordi den har så mye bedre markedsføring." -sier Ebba Wergeland i en artikkel om "Folkehelse" i dette nummer av R.

Tidskriftet "Det ukjente" er et av de viktigste organer for denne bransjen i Norge. I nr 1-1990, utgjør annonser for alternativ helse vel halvparten av bladet. Vi finner de gamle traversene, mineraler og vitaminer, representert i solid monn selvsagt, men også reklame for biomagnetiske helsebånd (som hjelper kroppen mot det meste) og reklame for ikke oppladbare matter mot jordstråling (som hjelper kroppen mot alt).

Her tilbys også leseren Lecitin for økt konsentrasjonsevne, og Lecitone for økt avslapning. Midler som formodentlig er like effektive som det å bite negler.

Negler på høyre hånd (som styrer den logiske venstre hjernehalvdel) for økt konsentrasjon, og negler på venstre hånd (som styrer den intuitive høyre hjernehalvdel) for bedre avslapning.

Resten av bladet utgjøres av mer eller mindre åpen tekstreklame. Her er kuriosita selvsagt, som historien om presten som drev en ånd ut av et besatt barn og ned på en tomflaske. Og historien om Stephen med flere kraniebrudd etter et fall på 15 meter, som "følte seg kjekkere nesten med en gang" etter å ha drukket hellig vann. Men her er også en større artikkel om snekkeren Bjørn fra Ski, som formidler en kosmisk intelligens som kaller seg Maye.

"Hovedbudskapet som Maye kommer med er (...) DET FINNES HJELP Å FÅ -men mennesket må BE om det." Alle som deltar i gruppe med Bjørn og Maye får varme hender. Bjørn kan også fortelle om pyramidekraften som nå er blitt dirigert utover regnskogene for å bevare disse. Det er åpent håp for det meste så lenge vi innser at "vi lever i et åndelig fellesskap" og "godtar at vi er en skapende del av kosmos".

Det er også "nytt håp for alvorlig syke" hos Carl Gustav i Malmø. Den 74 år gamle tidligere kriminalinspektøren er nemlig kontakthealer for hele 27 leger fra "den andre siden". De mest aktive er "engelskmannen Dr. Charles, indianeren Grønne Hånd, kineseren Lin-Hu og

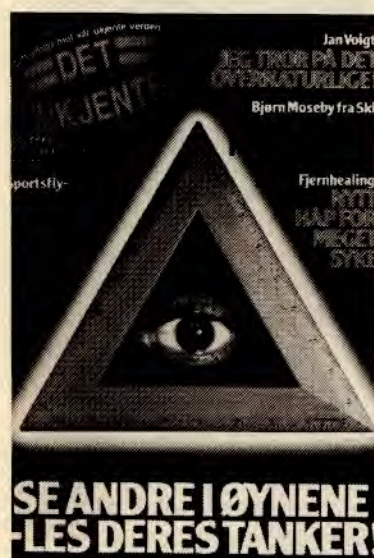
araberen". I løpet av 40 år har Carl Gustav helbredet alt fra psoriasis til vanskelig kreft. Alle kan helbredes, men noen "må fortsette å lide, ofte for å lære et eller annet av det" forteller Carl Gustav, som også gir til beste litt antroposofisk visdom om astral- og eter-legemet, og viktigheten av å leve et liv uten begjær og laster.

Et leserinnlegg beklager seg over at "Det ukjente" presenterer mirakelmenn og kvinner som etter sigende hjelper sine medmennesker av kjærlighet, men hvor det så viser seg at denne nestekjærligheten har en pris av 2-300 kroner. Det visste vi vel, svarer redaktøren.

Her er vi framme ved sakens kjerne. Det alternative helsemarked er breddfullt av svindlere samtidig som det framstiller seg selv som moralsk uanngripelig. Det er rett og slett moralsk forkastelig å stille spørsmålsteget ved de høystemte vendingene om "kosmiske energier", "i pakt med naturen" og "hele mennesker".

Samtidig finnes det ikke en eneste troende holist som ikke gladelig innrømmer at svindlerne er mangfoldige. Problemet er bare at ingen av dem er i stand til å peke på hvordan svindelen skal avsløres, og grunnen til dette er såre enkel. Ved sine gjentatte avvisninger av "den reduksjonistiske vitenskapen" er holistene ute av stand til å gå bak festuttrykkene og følge opp det banale spørsmål: virker det eller virker det ikke!

JON SANDVIK

Alternativ helse

Arkitekten bak den norske ml-bevegelsen, og i 1989 også arkitekten bak ml-bevegelsens mislykkede valgprosjekt "Fylkeslistene for miljø og solidaritet", Tron Øgrim, har meldt seg ut av debaten om den norske ml-bevegelsens framtid. Han er allikevel ikke uten meninger. I en 20 siders artikkel i Kontrast nr 2/3 1989: "Etter Tien An Men", legger han fram sitt syn på kommunismens krise og krisa for den norske venstresida. Vi har her gleden av å bringe et destillat av artikkelen.

"I det 20. århundre kan et folk som sjøl vil bestemme over den sosiale strukturen i landet sitt bare overleve som stat. Anarkister og andre snille mennesker får ha oss unnskyldt, men sånn er det.

(Folke-) Flertallet har heller ingen store muligheter til å kontrollere de som sitter i sånne kommandoposisjoner. Altså får den lille eliten svært stor makt og svært store muligheter til å øke sin makt. Kina unngikk (at eliten raskt degenererte) fordi kadrenes praksis over flere tiår skapte sterk identifikasjon med fattigbøndene.

Min modell av krisa i Kina er et beist med to horn: Det ene var problemet med videreutviklinga av økonomien. Det andre var problemet med fornyelsen av den revolusjonære eliten, eller som Mao sa: Etterfølgerne.

Den stalinistiske industrialiseringsmodellen virker ganske godt i det som har blitt kalt "den

ekstensive fasen". Da gjelder det å skape infrastruktur. Derimot har det vært store problemer med å tilpasse den til den neste "intensive" fasen, når det gjelder å ta i bruk ny teknologi, forbedre kvalitet osv. Perioden fra 1986 (i Kina) blei for meg tida som bekrefta at sosialismen hadde gått under.

Demonstrasjonsbølgen fra høsten 1986 viste at stadig fler var skuffa i forventningene til Dengs økonomiske poli-

Anarkister og andre snille folk får ha oss unnskyldt

tikk. Korrupsjonen blei epidemisk.

En faktor som ikke må glemmes i Kina er det kinesiske folket.... som har gjort opprør minst en gang hvert 10-år siden 1840-åra.

Massebevegelsen etter 1986 viste at denne tradisjonen lever.

Vi laga aldri noen oversikt over hva som var typiske fellestrekk ved bresnjevismen som internasjonalt politisk system. Vi kom bl.a. til å undervurdere innholdet av dogmatisk marxistisk ortodoksi i bresnjevismen.

Den kinesiske krisa er også ei krise for den bukharinistiske løsninga. Alle østlanda som har forsøkt ei kraftig utvidelse av markedet har havna i store økonomiske problemer.

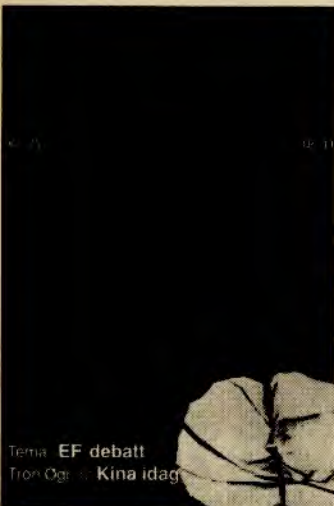
Skeivt utvikla, relativt tilbakebyggende økonomier som de i østlanda trenger planmessige investeringer, som frimarkedsmodellen ikke fører til.

Utvikliga av krisa i øst viser objektivt at sosialisme er nødvendig i disse landa. Minst to tendenser kan styrke kommunistiske og sosialistiske ideer i de nye opprørsbevegelsene i Øst: (at frikonkurranskapitalismen spiller fallitt og) at massebevegelsen utvikler seg i land med sterke kommunistiske og sosialistiske tradisjoner, fram for alt i Sovjet og Kina. Den antikomunistiske propagandaen blomstrer, og det går fordi sjøl ikke venstresida i Norge kan imperialismens historie. Er vår nærmeste allierte et forbilde i demokrati og humanisme?

Vi trenger en årtli debatt om hva Kina har betydd for oss. Vi må støtte revolusjoner, men vi må støtte kritisk. (Nå) på slutten av 80-tallet kommer kommer gamle ideer fram igjen som ikke hjelper oss et skritt videre: Trotskister som mener at alt var bra til 1923, da syndefallet skjedde. Rosa

Luxemburg, som skreiv før alle empiriske erfaringer med å bygge sosialismen var gjort, og ikke kan si oss stort anna enn at Lenin var ikke bra nok demorat. Vi trenger en helt ny giv: Slutt på dogmatisme og moralisering, over til virkelige undersøkelser og virkelig analyse. Men jeg aner ikke om vi kan få det nå."

JON SANDVIK

Tema EF debatt
Tron Øgrim: Kina idag

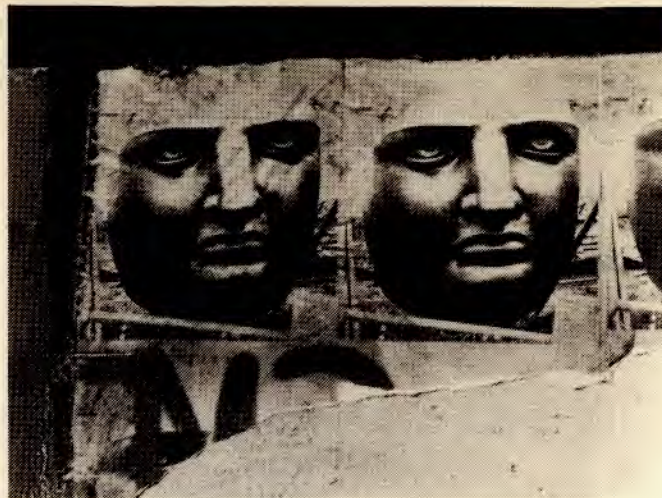
Basic Øgrim

1 989-revolusjonen i Øst-Europa hadde alle dimensjoner som hører med: storpolitiske, nasjonale, klassemessige, ideologiske. Motsetningene som dreiv fram jordskjelvet er langt fra løst. Den som tror at kursen er bestemt i dag, kan mente seg alvorlige overraskelser utover i 90-åra. Men for den storpolitiske dimensjonen virker det som om historia er avklart: Den kalde krigen er over, og vesten har vinni.

Det glemmes ikke lett når Røde Fane har presentert viktige analyser som viste seg å være feil, for eksempel at det ville bli verdenskrig før 1984. Derfor må vi kunne tillate oss å trekke fram analyser vi har presentert som viste seg å være riktige, for eksempel at det ville bli revolusjon i Øst-Europa i 1989. Artikkelen "Imperiet rakner" (RF 6-88) åpnet slik:

1988 kan bli et nytt 1848. Dette hevda Zbigniew Brzezinski i et foredrag i januar i år (1988). "Det er ingen overdrivelse", mente han, "å hevde at det nå i Øst-Europa er fem land som alle er modne for en revolusjonær eksplosjon. Det er heller ingen overdrivelse å hevde at dette kan skje i mer enn ett land samtidig."

Røde Fane kommenterte at så mye dramatisk hadde skjedd i 1988, at det godtgjorde et standpunkt om at revolusjonen kokte under overflaten i Øst-Europa. Og artikkelen slutta slik: "Året i år ble ikke noe nytt 1848 med hele Sentral-Europa i opprør.

Det finnes ikke noe sosialistisk demokrati, bare demokrati. Det finnes ikke noen sosialistisk økonomi, bare økonomi

Men så mye skjer i sovjetisk dominerte områder at vi bør følge godt med i 1989."

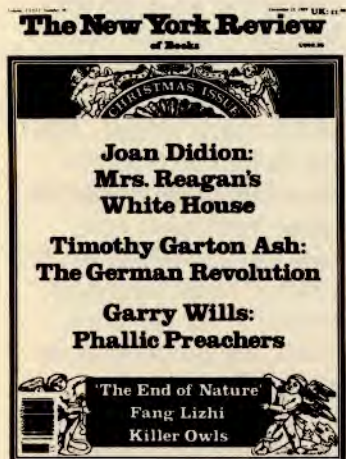
Nå er ikke vår fremste målsetting å være gode spåmenn. Det er bare litt fristende å trekke det fram, etter at det samstemte norske korpset av borgerlige kommentatorer har slått fast om 1989 at "Dette kunne ingen ha forutsett". Bakgrunnen for artikkelen er da også mindre flatterende for Røde Fane redaksjonens grundige Øst-Europa analyse: Vi mente vi måtte ha noe på Øst-Europa. Det gikk tungt å få tak i "sovjet-eksperter" til å skrive, så vi måtte koke noe sjøl. I New York Review of Books hadde en kommentator ved navn Timothy Garton Ash hatt flere innsiktsfulle artikler om Øst-Europa, så vi brukte dem. Luka bare bort de mest påtrengende USA-liberale holdningene. Sånn var det, og vi trykte det på sidene 38-42.

Til dette nummeret skulle vi prøve å gjenta suk-

sessen. Vi pløyde de siste månedenes New York Review om temaet. Masse stoff selvfølgelig, masse kunnskaper og godt grep på situasjonen og kreftene i de enkelte landa. Men nå som ting engang er skjedd, blir den fordummende ideologien mer problematisk.

Verdensbildet der de gode har vinni over de onde, demokratiet over diktaturet og Vesten over Østen står nå uhyggelig sterkt. "Det finnes ikke noe sosialistisk demokrati, bare demokrati. Og med dette menes parlamentarisk flerpartisystem slik som det praktiseres i vesten. ... Det finnes ikke noen sosialistisk økonomi, bare økonomi..." (T.G.Ash, NYRB 2-1990). Fordi vi nå trenger en egen marxistisk analyse av klassekampen og de nasjonale motsigelsene i Europa, kan vi ikke servere noen vellykka suppe på amerikanske artikler denne gangen.

TROND CHRISTOFFERSEN

Ash Om Øst

Grus er et dansk sosialistisk tidsskrift, og nr 30 har et anbefalelsesverdig temanummer om "Nye tider". Av innholdet kan nevnes temaer som : nasjonalisme, marxisme og politiske utviklingstrekk i 90-åra. Mest interessant er imidlertid Henrik Kaare Nielsen om "Postfordismen".

Begrepene fordisme og post-fordisme er forsøkt på å forklare end-

lom stat, kapital og fagbevegelse.

Samspeilet mellom disse faktorene er godt beskrevet hos fordismens teoretikere, men årsakene til fordismens framvekst er mer problematisk. Av forsøksvise forklaringer kan nevnes produktivkreftenes utvikling (oppfinnelsen av bilen etc) og eksistensen av Sovjetunionen og en generelt sterk arbeiderbevegelse i vesten.

ningsnivå som er noe høyere enn det som har vært vanlig for en arbeider.

Men hvilke politiske konsekvenser får en slik omstilling? "Forstått som en moderniseringsprosess i livsverdenen er individualiseringstenden- sen progressiv, et ledd i den fremadskridende myndiggjørelse av menigmann, og et forhold som fagbevegelsen ikke kommer utenom å ta

**Fordismen
startet med
Keynes, New
Deal og de so-
sialdemokra-
tiske partie-
nes framvek-
st på 30-tallet**

ringer i kapitalistiske produksjonsforhold i vårt århundre. Det er altså en slags videreutvikling av teorien om imperialism, som et eget stadium i kapitalismen.

Kort beskrevet omfatter fordismen den perioden som startet med Keynes, Roosevelts New Deal og framveksten av de sosialdemokratiske partiene på 30 tallet. Post-fordismen er perioden fra fordismens sammenbrudd midt på 70-tallet.

Det særegne kjenne- tegn ved fordismen var den høye graden av regulering i produksjon og fordeling av rikdom. I stikkord: samlebånd- produksjon i stor skala, masseproduksjon av dyre forbruksvarer, stadig økning av arbeider- nes levestandard og et utviklet samarbeid mel-

Likedan kan fram- veksten av Postfordismen knyttes til den ujevne utviklingen av imperialismen (særlig Japan og Tysklands vekst på bekostning av USA), til synkende pro- duktivitet i vestens øko- nomi etter krigen og til den tredje teknologiske revolusjonen - informa- sjonsteknologien og ro- botisering.

Årene framover vil bli ytterligere preget av en nedbrytning av en mengde produksjon in- nen tradisjonell industri, og med det en nedbryt- ning av den gamle fag- bevegelsen som fulgte med denne industrien. I stedet vil nye arbeider- grupper vokse fram, særlig innen service, handel og informasjon. Mange altså tradisjonel- le kvinnearbeidsplasser, og gjerne med et utdan-

hensyn til, hvis den ikke vil miste sine medlem- mer og innflytelse." sier Nielsen.

Videre "Selvom de fo- reløpige forsøk på å løse fordismens krise har tatt for av en borge- lig offensiv (sosiale nedskjæringer, privati- seringsfelttog etc) har de grunnleggende proble- mene strukturell karak- ter og rekker altså ut over et borgelig klasse- herredømmes horisont."

Uansett er det nød- vendig å ta omstillinge- ne på alvor. Og et avgjø- rende element vil bli hvor lang tid arbeider- klassen vil trenge for å omstille seg politisk og utvikle klassebevissthet i de nye gruppene av ar- beidere. Klarer fagbeve- gelsen omstillingen, spør Nielsen?

JON SANDVIK

GRUS nr.30

POSTFORDISME

GLOBALE TENDENSER

MARXISME, NASJONALISME

1990

**Post
Fordisme**

Kva er verksemdsplanleggjing?
Borgerskapet sitt ønskje om oms-
tilling av økonomien krev òg
omstilling av staten; av organi-
seringa og finansieringa av den.

KNUT ERSTAD
SIV SKAGESTAD
WERNER HAUGE

STATEN

Kva slags endringar er det som no sk-
jer innanfor stat-
ten, og kva konsekvensar har
dei? Ein av dei mange stat-
sinstitusjonane som no skal
verte omforma er universite-
tet. Universitetet har tradisjo-
nelt hatt ein relativt fri
stilling i høve til resten av
statsapparatet. Men no skal
òg denne institusjonen verte
pressa inn i og underlagt dei
same styringsformane som
dei øvrige statsinstitusjona-
ne. Kva konsekvensar får
dette for forskning og under-
visning?

Det finnast to dominerande teoriar eller idear om staten sin rolle i dei samfunnsformasjonar kor den kapitalistiske produksjonsmåten rår. Mest utbreidd er det syn at staten representerar folkets - heile folkets - allmennvilje.

DEN NYE STATEN

Staten er eit organ som hever seg over alle særinteressar i samfunnet utan sjølv å vera ein slik særinteresse. Dei motsetningar som finnast i folket blir i staten tatt opp og løyst på ein rettferdig måte.

Opp mot dette statssynet setter me det marxistiske syn på staten. Dette hevdar at staten representerar den herskande klassen sine interesser. Samstundes freistar denne klassen å allmenngjera særinteressene sine gjennom staten. Staten er eit middel til å fremmjå herskarklassen interesser samstundes som den og er eit middel til å tilsløra at desse interessene er særinteressar.

Det moderne norske statsapparatet skriv seg attende til 1814. Men statens vekst er fyrst og framst knytta til etterkrigstida. Samstundes er staten berre ein del av det offentlege. Lokalforvaltninga

vart i 1837 skilt ut som ein eiga del. Men det lokale sjølstyret har sine grenser. Omfanget vert definert av staten. Og staten set rammar for verksemda.

Pr. i dag er over 550000 tilsette i det offentlege. Av det ca. 1/3 i staten og resten i lokalforvaltninga. Dette er ca. 25% av alle arbeidrarar her i landet. Dei offentlege budsjetta ligg rundt 350 milliardar kroner. Staten og lokalforvaltninga er altså, etter norske høve, ein formidabel verksemd.

Den norske etterkrigsstaten er vorte karakterisert som ein velferdsstat. Til eit stykke ut på 70-talet var perioden prega av ein vokster i offentlig tjenesteyting som kom folk til gode. 80-åra har på si side vore prega av ein nedbygging av velferdsstaten. Makta freistar på si side å nytta høvet til å omdefinera velferdsstaten. Orsaka til og resultatet av dette har det vore skriven mykje om.

Me vil her peike på ei spesiell side ved denne utviklinga. Media har vore mest oppteken av det offentleges "output", til dømes situasjonen innan helsestell, eldreomsorg, skule- og sosialvesen. Altså endringar innan velferdsstaten. I denne artikkelen vil me sjå nærare på dei endringar me finn i sjølve statsapparatet, på det me kan kalle omorganiseringa av staten.

Ein organisasjon vert byggja ut for å tena visse føremål. Når desse måla vert endra vil organisasjonen fungera som ein bremsekloss for å nå dei nye måla. Organisasjonen lyt difor gå gjennom systematiske endringar som er tilpassa dei nye måla. Det er dette som no skjer med staten. Det norske statsapparatet er tilpassa velferdsstatens behov. Nedbygginga av denne velferden krevjer ein omfattande reformering av statsapparatet. Denne prosessen har så smått börja. Men gjennom program og utredningar som er laga kan me lesa oss til kordan staten

vil sjå ut i åra frametter.

Det sentrale dokumentet i reformeringa av staten er "Den nye staten". Dette programmet vart utarbeida av Statskonsult (Forbruker og administrasjonsdept.) i 1987, på oppdrag frå Regjeringa. På fyrste side heiter det at "Programmets mål er 1) Bedre service i staten, 2) Best mulig utnyttelse av sta-

Hermansen-utvalet vil endre reglane for forvaltningsorgana i retning av auka markedsstilpassning.

tens ressurser." Desse to måla vert vanlegvis forkorta til føremålseffektivitet og kostnadseffektivitet.

Bak desse måla ligg det ein tanke om staten i dag i stor grad er ressursløysande og lite effektiv til å løyse sine oppgåver. Programmet har i tråd med dette undertitelen "Program for fornyelse av staten". Fornyninga er tenkt sett inn på fleire felt, i alt åtte. Mykje av dette er nokså ukontroversielt og isolert sett bra. Det skal verta lettare å nå fram til offentlege kontor, sakshandsaminga skal gå fortare, osb.

Frå middelstyring til målstyring er stikkord på dei

organisatoriske endringane som blir lagt fram. Dei tek sikte på at det einskilte forvaltningsorgan skal få større sjølvstende i høve til høgare organ (departement, politisk leiing). Desse høgare organa skal konsentrere seg om å peike ut dei overordna måla for verksemda og gje rammevilkår for å gjennomføre desse. Innafor desse rammene er det så opptil det enkelte forvaltningsorgan å sjølv presisere/konkretisere måla og velje middel for å nå desse måla. Dette skal styrke demokratiet heiter det. Den politiske leiinga skal få betre kontroll med resultatata av verksemda. Dette vert kalla målstyring. Forvaltningsorgana sine middel for å nå måla skal formulerast i ein plan. denne vert kalla verksemdsplan.

Målstyring og verksemdsplan er etterkvart to velkjente omgrep for dei som har fulgt ordsiftet om utviklinga ved universitetet i mellom anna Aftenposten og i Materialisten. Dette nye styringssystemet er verd å merkje seg. Tradisjonelt har det for den offentlege forvaltninga våre karakteristisk at ein har teke stort omsyn til at ting har vore gjort på den rette, forsvarlege måten. Med målstyring er det mindre viktig kordan ting blir gjort. Viktigare er det kva som blir gjort, "outputen". Me kjem attende til dette.

'E n bedre organisert stat' var tittelen på ein offentlig utredning som kom i 1989 (NOU 1989:5). Hermansen-utvalet som stod bak utredninga hadde som oppgåve å sjå nærare på tilknytningsformane mellom staten og den einskilte statlege verksemd. Desse kunne delast inn i to hovedkategoriar, alt etter som verksemda er ein del av staten som juridisk person (forvaltningsorgan og forvaltningsverksemdar) eller om dei var eigne juridiske personar (statsaksjeselskaper, andre statsselskaper, stiftelser). Overgang fra den eine

formen til den andre kallast fristilling. Jfr. NRK og det aktuelle ordskiftet om NSB.

I "Den nye staten" blir det peika på det ønskelege i å finna nye tilknytningsformer som kan gjere den ein-skilde verksemd meir sjølvstendig. Hermansen-utvalet meiner at dette til ein viss grad kan skje ved fristilling, men at ein fyrst og framst ser på moglegheitane for å endre på reglane for forvaltningsorganane. Me skal ikkje her komma inn på alle dei endringane utvalet foreslår. Men dei dreg i stor grad i retning av auka markadstilpassning og bedriftsøkonomisk styring. Dette gjeldt i tenesteytinga, i personalpolitikken, i budsjetttrutinene osv.

Kvifor er det vorte slik voldsom interesse for å "fornye" staten no, på tampen av 80-talet? I "En bedre organisert stat" heiter det: "Det er åpenbart at 1960- og 1970-årenes vekst i de ressursene som offentli virksomhet disponerer, ikke kan fortsette. Dermed tvinges kravet om en fornyelse, omstilling og strukturell tilpasning seg fram.". Dette "ikke kan fortsette" er det verdt å merkje seg. I Klassekampen 25.januar d.å. kan me lese kordan ei anna fordeling av meirverdien skapt i 1989 kunne ha auka det offentleges ressursar, Denne meirverdien auka eigarinntektene med 40 milliardar kroner i 1989!

Men ei anna fordeling av meirverdien er openbert ikkje ønskeleg. I ei tid kor den internasjonale konkurransen skjerper seg og EF sin opne marknad er rett rundt hyrnet treng norsk kapital meir kapital. Det vert mindre igjen til velferdsstaten. At dette er greit for staten syner statens klassekarakter. Staten må på sin side omstille seg til dei nye vilkåra. Denne omstillinga er dessutan i seg sjølv eit EF-tilpassande tiltak. Regelforenkling og marknadstilpassning vil gjere det enklare for Noreg å møte det integrerte Vest-Europa. Økonomiens herredøme over

politikken er meir openberr enn nokon gong sidan krigen.

Auka marknadstilpassning og bedriftsøkonomisk styring legg høve betre tilrette for ein kopling med privat kapital og den private kapitalens innverknad i det offentlege. Det offentlege heldt

Auka marknadstilpassning og bedriftsøkonomisk styring legg høve betre til rette for ein kopling med privat kapital. Det offentlege held fram, men det særigne ved det offentlege forsvinn.

fram, men det særigne ved det offentlege forsvinn. Staten vert omvandla frå å vera ein velferdsstat til å vera ein bedriftsstat.

I Klassekampen 6.januar d.å. skriv Paul Bjerke om to former for privatisering; den opne og den skjulte. Den opne formen er den kor private tek over tenesteytingar som det offentlige tidlegare har hatt monopol på. Skjult privatisering vil seie at brukaren av dei offentlege tenestene lyt betale for seg, til dømes i form av auka eigendeler. Bjerke sitt poeng er at medan den opne privatiseringa førebels har komme til kort, så aukar den skjulte meir og meir. Fornyingsprogrammet for staten legg høve enno betre til rette for den skjulte privatiseringa. og på lengre sikt må ein kunne

rekne med at det vil gje nye vind i segla til den opne privatiseringa. Når det særigne ved den statlege verksemda forsvinn, da forsvinn og viten med at den er statleg.

Ansvarsfordeling og ansvarpulverisering er to andre aspekt ved den omorganiserte staten. Ein lyt merkje seg at målstyring og verksemdsplanlegging ikkje berre

er nye omgrep, men faktisk ein ny måte å styre på. Sjølv sagt har staten hatt plan og mål for verksemda si også tidlegare.

Den nye styringsmåten inneber ein ny arbeidsfordeling mellom desse to elementa i styringen. Tidlegare har det ein-skilde forvaltningsorgan vore underlagt ein detaljstyring med omsyn til verksemda si. Med det nye styringssystemet får dei frie hender til sjølv å utforme verksemda. Men samstundes misser dei total innflytelse på måla. Ansvarsfordelinga, fritaket frå detaljregulering, er ein skinnmanøver. All kritikk av måla vert definert som illegitim. I staden må dei tilsette konsentrere seg fullt ut om verksemdsplanen. Det

skapas på denne måten ein gjennomtrengande konsensus om måla langt nedover i hierarkiet. Dette er det totalitære aspektet ved den nye måten å styre på.

Ansvarsfordelinga har og andre sider. Det inneber og ei ansvarpulverisering og ansvarsfråskriving. Det svekkar moglegheita for motstand og protest mot åtaka på velferdsstaten. For kven skal motstanden rettast mot? Dei som bestemmer måla, men som ikkje legg seg opp i korleis måla vert sett ut i livet? Eller mot dei som har ansvaret for verksemda, men ikkje har noko kontroll med måla? Dette motsvarar det me ser i verknadene av det nye inntekssystemet for kommunane. Og i Oslo i tilhøvet mellom byråd/styre og bydelsforvaltninga.

Det som me foran kalla for det nye styringssystemets totalitære aspekt har og ei side som grip inn i ordskiftet om profesjonane. Me såg at ein konsekvens av systemet er at kritikk av måla vert illegitimt. Det vil seie at dei som står nærast klientene, til dømes personell i helsevesen og sosialvesen, med andre ord dei som sit med kunnskapen, vert frateken alle moglegheiter til å påpeike og rette opp veikskap ved dei måla og dei rammer som er gjeven. Medan dei som står lengst frå problema og som har minst "peil" har monopol på å bestemma politikken. Me for ein forskuing frå fagstyre til administrasjonsstyre.

"Konsensus og ansvarpulverisering." "Fra fagstyre til administrativt styre." "Fra velferdsstat til bedriftsstat." Dette er den nye staten. Dette er konsekvensane av den omorganiseringa som går føre seg i staten. Dette er veien fram mot det som så treffande har vorte kalla for tredelssamfunnet. Eit samfunn kor to tredelar klarar seg bra, medan den siste tredelen rammar utanfor. Sosialdemokratiets svar på "1984".

Universitetsreformane hev sams opphav i regjeringis program for statleg verksemd. Verksemdsplanleggjing (VIP) er ein av desse reformane. VIP skal innførast i alle offentlege institusjonar og er tilpassa statens nye budsjetteringssystem med råmeløyvingar. Kvar eining mottek ein pott og skal planleggja fordeling av denne. Det økonomiske ansvar vert skuvd ned i systemet.

VIP

Resultatorientert økonomistyring (VIP)- baserar seg på at det setjast mål for verksemd gjennom 5-årsplan (Strategisk Plan) og 1-årsplan (Verksemdsplan). Det sentrale i VIP er målstyring. Vidare skal einingane avgje ein Resultatrapport - om måli vart nådd - og ei kvantitativ måling av desse ved resultatindikatorar. Det årlege budsjettforslaget utarbeidast på dette grunnlag.

Verksemdsplanen skal byggja på Strategisk Plan og utarbeidast innafor den tildelte budsjetttråme. På Universitet og høgskular skal både forskingsmål og mål med undervisingis innhald stillast opp.

Bent Vestre oppsummerar denne styringi slik: "Kan du ikke vise at du har oppnådd de resultatene du fore-

speilet oss da du fikk penger, blir det mindre penger på deg neste år, slasken." Med andre ord eit planleggjings- og rapportteringssystem, i "Den nye Staten" nemna "en ny måte å styre på". I røyndi ei sterkare styring innad i verksemdene med marknadsorienterte styringsprinsipp henta frå amerikansk industriell føretaksleiing.

Ei sterkare styring i verksemdene med marknadsorientert styring henta frå amerikansk industriell føretaksleiing.

I Hernesrapporten heiter det at "det høyere ansvarsledd må være en pådriver for det lavere. Målstyring

forutsetter at de som har ansvar, også har de nødvendige virkemidler for å nå oppsatte mål, og at avvik fra målene blir påpekt og rettet." Her tas ikkje demokratiske omsyn - det totalitære synet skin klårt igjennom. At grunnforskning er "uforutsigbar" og vanskeleg kan målrettas vert her underordna den kollektive planen. ■

Vitskapsfolk har alltid villig tala og skrive dei orda som kunne legitime-re herskaranes makt og utbytting, anten det var kyrkje og føydaladel i mellomalderen eller moderne industriborgarskap i vår tid.

DET NYE UNIVERSITETET

Universitetet har gjennom heile si historie vore ein del av klassesamfunnet, og har derfor produsert ideologi for den herskande klassen.

Men universiteta har samstundes utvikla kunnskap om verda slik ho er og slik menneskeætta kan skape ho. Rolla som vitskapleg institusjon har universiteta særleg utvikla etter 1840 - då universiteta kjempa til seg styringsstruktur som ga dei ei form for politisk og administrativt sjølstyre som ga forskaren fagleg fridom og autonomi i høve til statsmakta. Det moderne, vitskapleg vellukka universitetet er nett kjennetekna av at universitetstilsette har vore svært frie i si utøving av forskning og undervisning.

Denne akademiske fridomen er motseiingsfylt for borgarskapet. På den eine sida har han gjort universitetet vitskapleg vellukka. På den andre sida innebar denne fridomen at det vart utvikla kunnskap som borgarskapet helst så at aldri fekk sjå dagens ljøs. For kunnskap er eit tveegga sverd for borgarskapet. Han er naudsynt for produksjonen, men han tener samstundes dei kreftene som vil endre verda. Universitetet i Noreg har fått leve med sin akademiske fridom og faglege autonomi i godt over hundre år. Men no er tida komen for å forandre universitetet. Den akademiske fridomen skal vingestekkes, og universitetet skal verte fratatt sine særeigne styringsformer. Liksom statleg administrasjon og anna statleg verksemd no gjennomgår store forandringar skal universitetet verte forandra. "Den nye statens" målsetnad om marknadstilpassing, sparing, styring, ansvarspulverisering og konsensus mellom dei tilsette skal verte universitetets rettesnor.

S tyresmaktene vil skape eit nytt universitet - med nye strukturer, nye styreformer og nye mål. "Det nye univer-

sitetet i den nye staten" (for å låne eit uttrykk henta frå ein artikkel av Ivar Bleiklie i Materialistens "Virksomhetspølanlegging"-nummer i -89) er eit universitet på full fart vekk ifrå det klassiske universitetsidealet: sjølstendet og mangfoldet vert knust, fridomen forsvinn. Styring

"Sentrale styringsorgan konsentrerer arbeidet om langsiktige planer, mens omfordeling av mindre ressurser overlates til institutter."

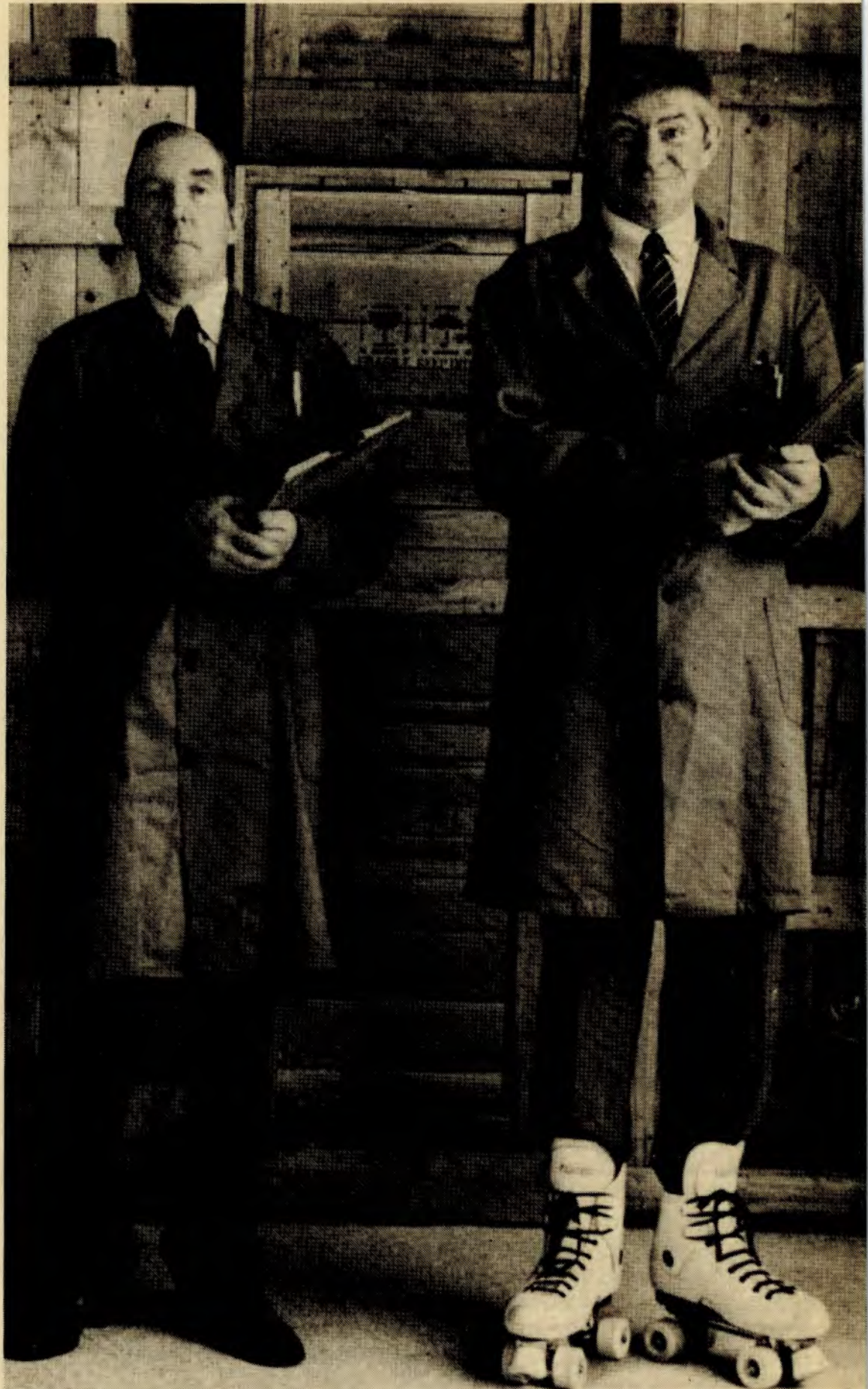
og einsretting vert satt i staden. På den måten freister truleg borgerskapet å oppheve den motseiinga som eksisterer mellom det klassiske universitetet og klasseinteressane til borgarskapet. Reiskapen for endring av universitetet er, som elles i staten, mellom anna ei omforming som kan endre universitetet innanfra: nye metodar for styring og leiing, nye organisatoriske former og finansielle endringar.

Dei nye metodane for styring og leiing som vert innført kan verte karakterisert med hjelp av ordet "tostraumsprinsippet" (slik dei vert karakterisert i NOU

1988:28 Hernesrapporten). Dette inneber at det gjeng fører seg ei sentralisering og desentralisering av leiing samstundes. Ein skal "sørge for at det sentrale styringsorgan kan konsentrere arbeidet om overordnede spørsmål som rammer, langsiktige planer, omfordelinger mellom fakultetene, mens detaljer om faglig fornyelse og om-disponering av mindre ressurser overlates til institutter / avdelinger / høyskoler" (NOU 1988:28 s.143). Desse nye metodane for leiing har viktige konsekvensar på sikt: alle nivå innanfor universitetet vert ansvarleggjort med omsyn til dei sentrale måla for verksemda. Gjennom å ta del i leiinga av universitetet utan å kunne ta dei overordna avgjerda, vert deltakarane tvungne til å akseptere måla, til å handle i tråd med måla.

I eit slikt "tostraums-system" vert ikkje desentralisering av rådevelde ein reiskap for auka demokrati, men ein reiskap for å skape konsensus og å svekke eventuell motstand mot den sentrale leiinga. I universitetssektoren er eit av dei mest sentrale måla no marknadstilpassing av forskinga. Ansvar for at dette målet vert satt ut i live i praksis vil no liggje på dei lågaste nivåa ved universitetet.

Eit anna element i dei nye metodane for leiing og styring, ved sidan av "tostraumsprinsippet", er den såkalla virksamhetsplanlegginga (sjå eigen artikkel). Som elles i statleg verksemd er virksamhetsplanlegging òg innført på universitetet. Konsekvensen er at den ein-skilde forskar ikkje lengre har fagleg fridom og autonomi, men tvert om må bøye si verksemd inn under dei sentralt definerte måla. Når måla i stor mon er marknadstilpassing og forskning innretta på ynskja til næringslivet seier det seg sjøl kva for forskning som i hovudsak vil verte utført på universiteta i åra framover.

Dei nye metodane for styring kan verte karakterisert med hjelp av ordet "tostraumsprinsippet". I et slikt system vert desentralisering av rådevelde ein reiskap for å svekke eventuell motstand mot den sentrale leiinga.

siplining og styring av forskning. For kva står det ikkje i NOU 1988:28? "Forskerakademiet bør være et organ for kollegiet i dets forskingsstrategiske planlegging for institusjonen sett under ett, der instituttene planer kan koordineres og forsterkes." (s. 103). Ikkje minst viktig er det at òg studentene hovedfagsoppgåver skal verte organisert innanfor desse forskarakademia. På

Kvifor skjer dette?
Vi trur for det
fyrste at det skjer
fordi styringsorgan der dei
faglege miljøa og forskarane
sjøl er representert vil kunne

Ei anna organisatorisk endring er ein prosess der administrativ leing erstattar det tradisjonelle fagstyret på universitetet. Mellom anna den nye universitetslova frå 1989 har dette som eit av sine føremål. Eit typisk trekk ved universitetet har heilt til no vore nett fagstyret: universi-

For det andre trur vi fagstyret må vekk fordi denne styreforma sikrer at flest mogleg fag er representert i leiinga. Dette er eit problem no når universitetet skal verte meir marknadstilpassa. Då må dei faga marknaden etterspør og styresmaktene prioriterer få ein meir dominerande plass i leiinga av universitetet. Ein slik plass kan dei

berre få gjennom administrasjonen, ikkje gjennom det gamle fagstyret.

Resultatet vert eit universitet med eit gedigent, oppblåst byråkrati der faglege og forskingsetiske omsyn må vike plassen for måla til den nye staten.

Pengekrana er eit effektivt styringsmiddel. Nye måtar å nytte pengekrana på kan vere ein hendig metode for å omforme ei statleg verksemd i den lei styresmaktene ynskjer. Metoden vert òg nytta for å skape det nye universitetet. For det fyrste ved at bevilgningsordningane vert endra frå spesialiserte bevilgningar til rammebevilgningar.

Denne omlegginga har mange årsaker: Nedskjæringar kan no lettare verte gjennomført. Når nedskjæringane er generelle, og ikkje knytta til noko spesielt, kan ho verte gjennomført utan at det vert merka på same måte som før. Og dei einskilde deler av universitetet må sloss om den reduserte potten seg imellom. Ansvar for nedskjæringar på konkrete område vert skjøve nedover i systemet. Dei som kunne tenke å ville protestere vert splitta, medan styresmaktene får det som dei vil.

Videre vert universitetet ansvarleggjort med omsyn til å få dei løyvde midla til å strekke til på alle områder. Dette er eit effektivt press for å få universitetet til sjøl - frivillig - å vende seg mot private finansieringskjelder. Bevilgningsordningane vert òg endra på ein annan måte: løyvingane vert i aukande grad gitt til prosjekter og program, istaden for til stillingar og materiell. Færre og færre forskarar får fast lønn og fridom til å velge sitt emne uavhengig av dei prioriterte prosjekta. Ikkje-planlagt forskning vil ikkje få økonomi til å verte gjennomført. Rutinane for løyving av pengar vert ein reiskap for styring av forskning og undervisning.

Vi har freista å vise at vi nett no er vitne til ei omforming av universitetet som vil kunne ende opp i at vi får eit nytt universitet - eit nytt universitet forma i tråd med målsetnadene til den nye staten. Eit slikt nytt universitet skal betre enn før kunne tene klasseinteressane til borgarskapet.

Resultatet vil verte at mest berre forskning som tener næringsliv og kapital vert utført, medan forskning som ikkje aukar lønnsmda til næringslivet kan verte lagt øyde.

Ikkje minst forskning som tener norske EF-tilpassing vert no prioritert. "Regjeringa vurderer et bedre utbygd forskingssamarbeid med EF som viktig framover" heter det i st.meld nr. 28 (1988-89). Grunngevinga er klår: "Det er Regjeringens

holdning at økt norsk deltakelse i det vitenskaplige og teknologiske samarbeid i Europa også må sees i sammenheng med fellesterklæringen som ble vedtatt mellom EF - og EFTA - landene på møte i Luxemburg 1984. Gjennom denne erklæringen har Norge gitt sin tilslutning til målet om å utvikle et stort økonomisk samarbeidsområde som omfatter hele Vest - Europa (European Economic Space). En av hjørnesteinene i dette samarbeidet vil være en felles satsing på vitenskap og teknologi" (side 64). Eit slikt styrt, marknadstilpassa og EF - orientert universitet er det vi no ser konturane av. Dette er den nye staten sitt universitet.

Opp i mot dette må vi sette ein visjon om eit anna universitet: "folkets universitet". Ein visjon om eit universitet i folket sin teneste -

uavhengig av herskarane. Eit slikt universitet vil vere opp-tatt av kva arbeiderklassen, kvinnene, 3.verda, distrikta - ja alle som er råka av den kapitalistiske undertrykkinga - treng for å skape seg eit betre tilvære. Eit slikt universitet vil søke kunnskap - og ikkje la seg stoppe av at kunnskapen ikkje tener kapital og næringsliv. Eit slikt universitet vil vere opent for vanlege folk, som student eller som annan brukar av kunnskap.

Eit slikt universitet må verte kjempa fram; av forskarar, av studentar, av arbeidarar, av kvinnene, av distrikta. Det må verte skapa alliansar - og mange må stille krav om at den omforminga av universitetet som no er i ferd med å verte gjennomført vert stoppa. For deretter å verkeleggjere visjonen om eit heil anna "nytt universitet". ■

Det er bra at Røde Fane bringer nytt materiale til spørsmålet om Stalin. For som Trond Øgrim skreiv i boka "Marxismen - vitenskap eller åpenbarings religion?" om marxisters forhold til Sovjet:

"Vi har ikke sjans til å vinne støtte hvis vi ikke angriper Sovjet. Arbeiderne sier at en sånn "sosialisme" som den sovjetiske vil vi ikke ha. De har rett. Derfor er det vår oppgave å vise dem at det Sovjet gjør, ikke har noe med virkelig sosialisme å gjøre. Det er ikke bare riktig men også taktisk nødvendig for kommunister og sosialister å føre hard kamp mot sosialimperialismen og fascismen i Øst-Europa. Alternativet er at vi støtter fra oss størstedelen av arbeiderklassen og gjør det umulig for oss sjøl å lage noen front med det arbeideidende folket. Å vinne folket i vårt land for sosialismen uten åpen kamp mot sosialimperialismen og den øst-europeiske fascismen, det er som å prøve å svømme over den engelske kanalen med en møllestein om halsen."

Øgrims resonnement er like godt om man i stedet for sosialimperialismen og den øst-europeiske fascismen leser

Røde Fane 5/6-89 inneholdt en leder med tittelen "Stalinismen" og tre artikler av Thorarin Hjartarson om utrenskningene i tredveåra. Det er vanskelig å bli kvitt følelsen at de ikke er ute etter å gi oss et mer historisk korrekt bilde av tredveåra, men mere er på leiting etter en måte å holde fast ved Stalin.

ANDERS EKELAND

MOSKVA PROSESSENE EN KRITIKK

Maos og Dengs Kina, Albania før og etter 1977, Pol Pot. Øgrim skreiv utifra den forutsetning at Stalins Sovjet var noe helt annet enn Bresjnev's Sovjet. Spørsmålet blir da om dette er en riktig forutsetning. I Sovjet og Øst-Europa er ingen i tvil. Stalin og Bresjnev er kvalitativt like, og hva terrorens kvantitet angår kan ingen måle seg med Stalin. Eller kan "den nye forskningen" som Røde

Fane reklamerer med på forsida reinvaske Stalin på noen måte? Overhodet ikke. Lesningen av "de nye revisjonistene" Ritterspørn og Getty gir for n'te gang et levende bilde av hvilket inferno av løgner, angiveri og summariske henrettelser de sovjetiske tredveåra var. Vil folk ha denne "sosialismen" som TH legger fram noe mer enn Bresjnev's? Er det spørsmålet så vanskelig å be-

svare?

Lederen stiller dette spørsmålet uten å besvare det. Det er derfor vanskelig å bli kvitt følelsen at det Røde Fane og Hjartarson er ute etter, ikke er å gi oss et mer historisk korrekt bilde av tredveåra enn Conquest. Nei de er på leiting etter en måte å holde fast ved Stalin. På leiting etter en måte å unngå å innrømme at alle andre, spesielt SV'ere og andre hel- og halvtrotskister hadde rett. Denne leitinga - på tross av de uhyggelige overgrepene som Getty og Ritterspørn dokumenterer - avslører en svikt i den grunnleggende humanistiske, marxistiske innstillinga som en vanskelig kan avhjelpe med argumenter.

Lederen starter med å påpeke at hendingene i Øst-Europa ytterligere har diskreditert marxismen, at folk i Øst-Europa kaller disse ettpartistatene stalinistiske, at AKP har kjempet mot disse regimene og derfor tilsynelatende skulle komme uskadd fra disse regimenes fall. Lederen fortsetter:

"Så enkelt er det imidlertid ikke. Gjennom sin støttet til den sosialistiske oppbyggingen av Sovjet i mellomkrigstiden, har AKP også blitt oppfattet som et stalinistisk parti. Det er da spørsmål om en slik generell støtte til oppbyggingen i Sovjet innebærer en absolutt støtte til alle tiltak som ble satt ut i livet under Stalin. Men det er også et spørsmål om etterkrigstidens stalinisme i Øst-Europa er identisk med mellomkrigstidens stalinisme i Sovjet."

Om dette enkle spørsmålet blir aldri besvart. I stedet siteres Skånland som sier at hverken kommunismen eller liberalismen er har de saliggjørende svarene og at vi bør gi fornuften en sjans. Men dessverre lar ikke lederskribenten sin egen fornuft få sjansen til å besvare sitt eget spørsmål. Saken er jo at hverken Ritterspørn eller Getty har noe nytt materi-

ale, det bare tolker det foreliggende materialet på en ny måte. Smolensk-arkivene har vært brukt av Sovjet-forskninga siden krigen! I motsetning til Røde Fane redaksjonen så har både Getty og Ritterspørn fornuft og moralsk integritet nok til å markere sitt standpunkt til Stalin. Getty skriver i forordet til boka si:

I den perioden som blir studert, ble mange tusen uskyldige arrestert, fengslet og sendt til arbeidsleire. Tusener ble henrettet. Ingen ting på de følgende sider har til hensikt å minimere, rettfærdiggjøre eller unnskylde terroren, sjøl om et detaljert tekstsstudium tvinger en til å bruke en bestemt terminologi og bestemte talemåter. Et hvert slikt forsøk på å unnskylde en slik voldsbruk, ville være meningsløs og moralsk forkastelig [morally bizarre]. Det er heller ikke hensikten å frata Stalin noe skyld eller ansvar for disse ugjerningene. Hans stilling som partileder gir ham det grunnleggende ansvaret for det som skjedde under hans ledelse.

Et slikt standpunkt savnes hos lederskribenten og Thorarin Hjartarson. Et klart standpunkt for Stalin hadde vært bedre enn et ubesvart spørsmål og et halveis forsøk på å forsvare Stalin.

Hele prosjektet til TH bygger på at det går an å finne en "virkelig stalinisme" som tapte for "de sentrifugale kreftene" - og at denne "virkelige stalinismen" er verdt å forsvare. TH er veldig vag på dette punktet. Under mellomtittelen "Det hendige begrepet stalinisme" skriver han om oppgjøret med stalinismen i Sovjet under Gorbatsjov:

Det man egentlig tar et oppgjør med er Bresjnevtidens forstenede postsosialisme og plusser på med Stalintidas GULAG. Da blir resultatet sannelig elendig. Og klarer man å stemple stalinisme som kriminell politikk blir det vanskeligere å

vende reformprosessen tilbake. Slik sett kan antistalinisme fungere positivt i Sovjet - uten at den øker forståelsen for den "virkelige stalinismen" fra 30-åra. Men sosialister utenfor Sovjet har utelukkende bruk for forståelse.

De enkle å åpenbare spørsmål om hvorfor ingen før TH, Ritterspørn og Getty har klart å få øye på og forstå denne "virkelige" stalinismen blir ikke stilt. Kan det skyldes at kildegrunnlaget for en slik virkelig stalinisme "sannelig er elendig"? Hør bare hva Ritterspørn har å by på:

Man skal ikke se for seg to klart avgrensede leire med et fast sett av politiske linjer og slagord, hvis ledende personer, i hvertfall i de øvre deler av apparatet, forble de samme. Om standpunktene forble relativt stabile, så var personene knyttet til dem det ikke, sjøl om en skulle vente at i hvertfall noen av de genuint politiske toppstillingene i kraft av sin natur skulle plassere sine innehavere i leiren til dem som kjempet for sentral kontroll. Men folk hoppet fra den ene leiren til den andre, og begge leire forsøkte å bruke slagord og tiltak fremmet av motstanderne til sin egen fordel. En konsekvens av dette er at så fort en har identifisert de forskjellige standpunktene, er er det ekstremt vanskelig å feste navn til dem. I virkeligheten er det bare noen få og motsetningsfylte offentlige erklæringer fra slutten av 1937 som antyder at på det tidspunktet ble de harde tilhengerne av sentral kontroll ført an av Stalin, Kalinin, Ezhov, Shkiriakov. De fleste av deres likemenn, gruppert rundt Molotov, Kaganovitsj, Zhdanov, Vorozhilov, Andreev, Chubar, Krustsjov og Malenkov, gikk inn for en mildere behandling av kadrene. Men bare et par måneder tidligere, hadde de fleste av dem som nå stod på den "sentrifugale" tendensen, stått på den "harde linja". (Mine uthv.)

Altså: Ikke to faste leire, ikke noen faste sett av poli-

tiske linjer, ingen klare allianser mellom personer, bare noen få og motsetningsfylte offentlige erklæringer, og to måneder før var alt motsatt. Jeg tror ikke en slik type historieskrivning er noe stort framskritt selv i forhold til Conquest..

Men Ritterspørn kan tillate seg mer spekulasjoner fordi han er helt klar når det gjelder den "virkelige/sanne/genuine" stalinismens klassekarakter:

Denne fundamentale målsettinga, å sørge for å fastholde monopolet til det

Både genuin stalinisme og genuin maoisme stod for undertrykkelse av vanlige folk, for partiets maktmonopol og for historieforfalskning.

statsbærende partiet opphørte aldri å være fellesnevneren for alle strategier og motstrategier under "Den store terroren", og gjør uungåelig de ulike strategiene til forveksling like. Til tross for dens markante forskjeller fra den seirende tendensen, var "virkelig stalinisme" en del av det samme politiske prosjektet som den tendensen som bekjempet den

Som vi ser så er Ritterspørn utelukkende opptatt av at "stalinisme" bare skal brukes i en mye snevære betydning en det som er vanlig. Sjøl tror jeg ikke en slik strid om ord er fruktbar. Ritterspørn kan i hvertfall ikke brukes til å antyde at det fantes en "virkelig stalinisme" som bygde på massemobiliseringer, frie valg osv. osv. Dvs. en stalinisme som det på en eller annen måte gikk an å støtte. Betyr dette

at de "markante forskjellene" mellom ulike fløyer i tredveåra ikke finnes? Jeg vet ikke. Materialet virker tynt. Men fra andre såkalt sosialistiske land vet vi at det som regel finnes en moderat, markedsorientert fløy og en fløy mener sjølberging og politiske kampanjer er løsningen på akkumulasjonsproblemer til disse tilbake-liggende landene. Det finnes slike motsetninger mellom Castro og apparatet på Kuba og veldig klart mellom Liu/Deng og Mao/firerbanden. Det er klart at "genuin maoisme" led flere midlertidige nederlag, etter Det store spranget, etter Kultur-revolusjonen, etter firerbandens fall. Det avgjørende spørsmålet er imidlertid om "genuin stalinisme" og "genuin maoisme" var - i en eller annen form - uttrykk for vanlig folks interesser. Svaret er nei. Både genuin stalinisme og genuin maoisme stod for undertrykkelse av vanlige folk, for partiets maktmonopol, for historieforfalskning, for terror mot politiske motstandere, for en udemokratisk og dermed ineffektiv "planøkonomi". En slik "sosialisme" vil folk ikke ha, hverken i Sovjet, i Kina eller i Norge. Så enkelt er det.

Jeg må innrømme at jeg blir litt perpleks når TH - uten en kritisk bemerkning - oppsummerer Stalins tale fra juni 1937 slik:

Han [Stalin] sa at gjennomføring av vedtak måtte sikres ved "massenes kontroll nedenfra". Han angrepen den "fornærmende og hjerteløse holdningen noen av våre kamerater viser overfor individuelle partimedlemmers skjebne" når de altfor lett vint ekskluderer dem fra partiet. Spesielt ille var det med eksklusjonen av "såkalt passive". Stalins tale tyder på at han var opptatt av andre ting en fiendejakt som løsning på partiets problemer.

Kan massenes kontroll nedenfra utøves uten ytringsfrihet? Hva hadde Stalin gjort med anderledes tenkende de siste ti åra? Var ikke

Stalin være klar over at anklagene mot de gamle bolsjevikene var falske? Var det da ikke litt "formelt og hjerteløst" å stille dem for retten, dømme dem til døden? Og hva med de uttallige sovjetiske kommunister, vitenskapsmenn/kvinner, kunstnere, utenlandske kommunister, militære, arbeidere og bønder som gikk med i utrenskningene? Hadde ikke Stalin en litt vel "formell og hjerteløs" holdning til dem? Tror TH at Stalin var enda mer blind og døv enn Tezchner og Nordengen, og ikke visste hva som foregikk? Er det noen vits å la seg imponere mer av Stalins demagogi, enn Gorbatsjovs og Dengs? Deng tillot demokrati-muren en kort periode, og slår på den måten Stalin - i praksis - med flere hestehoder. For ikke å snakke om Gorbatsjovs glasnost.

En tilsvarende kritikk rammer også det TH skriver om arbeiderklassens ledende rolle. TH skriver:

Etter 1932 hadde arbeiderklassen mistet mye av den ledende stillingen den hadde i perioden 1928-1932. Det gjaldt både i arbeidslivet, og som rekrutteringsgrunnlag for sosiale lederstillinger til den nye økonomiske og administrative elite. Mye tyder på at arbeiderne ikke var særlig glade for det, og at deres degradering til en mer tradisjonell produsentrolle ikke bare gikk stille og fredelig for seg.

Men milde Moses! I hvilken forstand kan arbeiderklassen sies å ha hatt en ledende stilling i perioden 1928-32? Etter at bolsjevikene under borgerkrigen - mot adskillig motstand - fjernet all reell arbeiderkontroll og

innførte enmannsledelse i befriftene, med utnevnte og ikke valgte bedriftsledere, hadde ikke den sovjetiske arbeiderklassen noe annet enn tradisjonell produsentrolle. Fagforeningene hadde en meget begrenset uavhengighet, men streiker forekom under NEP. Avskaffelsen av NEP betød en forverring for arbeiderklassens og bøndene, materielt og politisk. Det er kommet en god del litteratur om arbeiderådenes hendøen, om arbeiderkontroll, om streiker, om avskaffelsen av NEP, om angrepet mot kunst

og vitenskap, om utviklinga i levestandarden. Anweiler, Sirianni, Brågmann, Phlogstedt, Cliff, Lewin, Davies, Carr, Nove Det å hevde at arbeiderklassen var ledende i 1928-32, at den først da ble degradert til en tradisjonell produsentrolle virker helt utrolig. Det er vanskelig å se dette som annet enn en ren påstand om at Sovjet var sosialistisk de fire første åra etter at Stalin konsoliderte sin makt.

Ritterporn og Getty kommer med et forsøk på en ny måte å forstå kampene innfor den herskende klassen i Sovjet i tredveåra. Dem om det. TH er ute i et annet ærend. Han vil antyde at Stalin&co stod for arbeiderklassens interesser mens Malenkov, Molotov og Kaganovitsj stod for det nye borgerskapets interesser. Denne påstanden blir ikke satt fram i klartekst, det tåler

den ikke. Hvorfor stiller ikke TH og Røde Fane seg i stedet for spørsmålet: Var det ingen i Sovjet i tredveåra som gikk inn for en demokratisk sosialisme? Var det ingen som kritiserte personkultusen, tvangskollektiviseringa, det vanvittige tempoet i industrialiseringa? Når TH skriver: "At mye av problemene lå i selve det sentraliserte plansystemets fundamentale svakheter var en kjettersk tanke som ingen turde å tenke høyt" så burde TH i anstendighetens navn ha føyt til "med unntak av

Det er mer å lære ved å lese Trotskijs "Revolusjonen forrådt", enn spekulasjonene til Getty og Rittersporn.

ene var en motsetning mellom "sentripetale" og "sentrifugale" krefter?. Men tilbake til de kjetterske tankene. En av dem som hele tida kom kjetterske tanker var Trotskij. Etter min mening er f.eks. Trotskijs artikkel fra 1932 "Sovjetøkonomien i fare" den dag i dag en god analyse av forskjellen mellom den første femårsplanen og en sosialistisk planøkonomi. Det er mer å lære ved å lese Trotskijs "Revolusjonen forrådt" — som egentlig heter "Hva er Sovjetunionen og hvor går den" — enn spekulasjonene til Getty og Rittersporn. Det finnes også mange andre marxistiske analyser: Cliff, Naville, Rousset, Tickin, Rakovsky, Carlo, Bahro mf.

Hva skulle en kommunist ha gjort i Sovjet under Moskvaprosessene?

Det er sjølsagt et hypotisk spørsmål, men det kan konkretiseres med en sann historie. Ignac Reiss tilhørte en krets med radikale ungdommer i en liten grenseby mellom Østerrike-Ungarn og Russland. Oktoberrevolusjonen skapte en voldsom begeistring. De sluttet seg til den unge kommunistiske bevegelsen. Disse havnet etter hvert i den militære etterretningstjenesten. Men begeistringen kjølnet etterhvert. All åpen opposisjon innfor partiet knuses i løpet av tjueåra. Bolsjeviseringa av Komintern, Nederlaget i Kina, sosialfascismeteorien i Tyskland, Zinovjev og Kamenjev blir arrestert, anklaget for mordet på Kirov og henrettet. Da var begeret fullt for Ignac Reiss. Han skrev et brev til sentralkomiteén hvor han tok et åpent brudd, hvor han sa at vi må starte kampen for sosialismen - mot stalinismen og kapitalismen - helt fra begynnelsen igjen. Mitt spørsmål til Røde Fane redaksjonen og TH er: burde ikke enhver skikkelig kommunist ha gjort som Ignac Reiss?

Den Østerrikske kommunisten Ignac Reiss skrev dette brevet da han brøt med Stalin i 1937. Anders Ekeland spør om ikke Røde Fane og enhver skikkelig kommunist burde følge Reiss' eksempel.

TIL SENTRALEKOMMITEEN I SUKP(b)

Jeg skulle ha skrevet det brevet jeg nå skriver for lenge siden, skrevet det den dagen da de seksten ble massakrert i kjelleren i Lubljanka på ordre fra "folkets far". Jeg var taus da og protesterte ikke mot mordene som fulgte, og som følge av det bærer jeg et stort ansvar. Min skyld er stor, men jeg vil forsøke å gjøre noe med det øyeblikkelig og på den måten lette min samvittighet.

Til nå har jeg marsjert sammen med dere. Nå vil jeg ikke ta et skritt til. Våre veier skilles! Den som nå er taus blir Stalins medskyldige, svisker arbeiderklassen og sosialismen.

Jeg har kjempet for sosialismen siden jeg var tjue. Nå som jeg snart er førti, vil jeg ikke lenger leve av en Ezhovs gunst. Jeg har seksten år med illegalt arbeid bak meg. Det er en god del år, men jeg har fremdeles nok krefter igjen til å begynne helt forfra. For det er helt nødvendig å begynne helt forfra igjen for å redde sosialismen. Den kampen begynte for lenge siden og jeg vil ta del i den.

Alt oppstyret rundt bragdene til piloter som flyr over Nordpolen har til hensikt å overdøve stønnene og skrike- ne fra offrene som blir torturert i Ljubljanka, in Svobodnaja, in Minsk, i Kiev, i Leningrad og Tiflis. Det vil ikke lykkes. Sannehetens stemme er sterkere enn de kraftigste motorer.

Det er sikkert riktig at pi-

lotenes bragder vil røre hjertene til amerikanske Ladies og ungdommen på to kontinenter sløvetav sport mer en vi vil lykkes i å vinne den in-

ternasjonale opinion og verdens samvittighet. Men ikke narr dere selv, sanheten vil vinne fram og dommens dag er mye nærmere enn de tror i Kreml. Den dagen da den sosialistiske bevegelsen vil fordømme de forbrytelsene som er begått i de siste ti åra er ikke langt unna. Ingen ting vil bli glemt, og ingen ting vil bli tilgitt. Historiens dom er nådeløs. "Den geniale leder", "folkets far", "sosialismens sol" må stå til rette for hva han har gjort. Han vil måtte stå til ansvar for nederlaget til den kinesiske revolusjonen, for den røde folkeavstemninga i Tyskland, for "sosialfascismen", for de tingene han sa til Mr. Howard, for hans smiger av Laval - alt

sammen genistreker.

Denne rettergangen vil være offentlig og mange levende og døde vitner vil være til stede. Alle vil snakke - og denne gangen vil de si sannheten - og den internasjonale arbeiderbevegelsen vil rehabilitere dem. Kamenjev'ene, Mrachkosky'ene, Smirmov'ene og Muralov'ene; Drobny'ene, Serebriakov'ene, Midvani'ene og Okudshava'ene, Rakovsky'ene og Andreas Nin'ene - "spionene og de fiendtlige agentene, sabotørene og Gestapo agentene"!

Arbeiderklassen må bekjempe Stalin og stalinismen slik at Sovjetunionen og den internasjonale arbeiderbeve-

klassen i å kjempe. De fungerer bare som politimenn for borgerskapet. Det er historiens ironi! I gamle dager hadde borgerskapet sine egne Cavaignac'er og Galifet'er, sine Trepov'er og Wrangel'er. I dag - under det lysende lederskap av de to internasjonale er de proletarene selv som er blitt hverandres bødler. Borgerskapet kan i ro og mak stille med sine forretninger: ro og orden råder. De finnes fremdeles Noske'r og Eshov'er, Negrin'er og Diaz'er. Stalin er deres leder og Feuchtwanger er deres Homer.

Nei, jeg holder det ikke ut lenger. Jeg bryter ut. Jeg vender tilbake til Lenin, til

hans teori, til hans praksis. Jeg vil bruke mine små krefter til å fortsette kampen, for bare vår seier - den proletariske revolusjonens seier - vil befri menneskeheten fra kapitalismen og Sovjetunionen fra stalinismen. Fremad mot nye kam-

per! For den fjedre internasjonale!

Ludwik 17. juli 1937.

PS I 1928 ble jeg tildelt Røde Fane ordenen for tjenester for den proletariske revolusjonen. Jeg sender den tilbake. Det ville være under min verdighet å bære en orden også båret av bødlene til den russiske arbeiderklassens beste menn. (I de to siste ukene har Izvestia offentliggjort navnene til dem som er blitt tildelt ordenen. Deres bedrifter er omgitt med diskret taushet; det er disse mennene som har eksekvert dødsdommene over de gamle bolsjevikene).

Kapitalismen kan spenne fra vidstrakt demokrati og frihet til fascisme og militærdiktatur. Føydalismen viste seg i mange former, det samme gjaldt slavesamfunnene. Er det ikke rimelig at det samme skal gjelde for sosialismen?

PER SCHANKE

KONTRA REVOLUSJONENE AKPs LIVSLØGN?

AKPs teorier om "kontrarevolusjon", "kapitalisme av en ny type", "borgerskapet ved makta" holder ikke.

La oss først se på spørsmålet om overgrep mot folket. Hvis massakren på Tien An-men beviser at Deng Xiao-Ping ikke er kommunist, hva da med Mao? De vestlige maoistene har formidlet et glansbilde av Kulturrevolusjonen. Da døde antakeligvis titusener av mennesker, dels i åpne gatekamper, dels i fangeleirer og tvangsarbeid.

Vi støtta de kinesiske studentene sist vår, men la vi ikke merke til hva de fortalte om denne tida? Også tidligere, særlig etter den kortvarige kampanjen til Mao som ble kalt "La hundre blomster blomstre", ble mange arrestert.

Og hva med Lenin? I området rundt Kronstadt i 1921 var det en arbeider- og soldatoppstand som krevde demokrati, frihet og bedre levestandard. De ble støtta av sterke krefter i kommunistpartiet, blant annet den såkalte "Arbeideropposisjonen" med Alexandra Kollontaj. Lenin og Trotski sørget for å slå ned dette opprøret med militærmakt, fordi de anså det som kontrarevolusjonært.

Jeg har ikke materiale til å si om dette var rett eller feil. Vi veit alle at dette var en vanskelig periode for den unge sovjetstaten, med intervensjonskrig og sultkatastrofe. Men jeg tror at om vi hadde fått blodige scenene bretta ut på direkte tv-overføring, hadde vi følt det omtrent som etter det brutale slaktet på Tien An-men.

Og hva med Stalin som med sin politikk var skyld i millioner døde og Pol Pot som besørga i hvertfall noen hundre tusen. I dette selskapet er Deng Xia-Ping bare smågutten. Derfor er ikke nedslaktinga i Kina bevis godt nok på at borgerskapet har tatt makta der.

For å beskrive samfunnsystemet i Sovjet har vi sagt med Mao Zedong at disse

landa er blitt kapitalistiske "av en ny type". Dette har jeg aldri fått til å henge sammen. En kapitalisme uten kapitaleiere, uten marked og uten jakta på maksimal profitt som systemets "grunnlov"!

Det er ikke til å undre seg over at vi aldri har ført noen gode argumenter i marka for dette. Begrepet har nærmest vært et trylleformular som fritar oss for argumentasjon.

Alle har vært enige om at det verken etter Sovjet-56, Albania-77 eller Kina-78 har skjedd vesentlige endringer i eiendomsforholda. Sjøl Kina som gikk ganske langt i å innføre markedsøkonomi, beholdt over 90 prosent av produksjonsmidlene på statens eller jordbrukskollektivets hender.

Tron Øgrim sa i et KK-intervju at eiendomsforholda i Sovjet er mer sosialistiske enn i Kina. Finn Sjøe som kjenner Albania sa i et KK-intervju for noen år siden at forandringene i Albania var uhyre små etter 1977. Han for sin del mente at det derfor måtte dreie seg om samme samfunn, uten at han ville si noe sikkert om hva slags samfunn. Sverre Knudsen sier at han og Tron Øgrim gikk rundt i Tirana natterstid og lette etter det de hadde bestemt seg for å finne..

Fordi det var sånn, har vi laga endel teoretiske konstruksjoner for å få terrenget til å stemme med kartet. Vi har snakka om "statskapitalisme". Det er et ord vi har henta fra Lenin i tjuetåras Sovjetsamfunn. Da hadde staten kontrollen med storindustrien og endel såkalte kommandohøyder i samfunnsøkonomien. Men fortsatt var det meste av industri og landbruk på private hender. Jeg synes statskapitalisme er en logisk betegnelse på datidas Sovjet, men ikke på dagens. I Kina har også selskapene der staten og utenlandsk kapital har gått sammen, ganske logisk blitt kalt statskapitalistisk virksomhet. Viderere har vi snakka om "Statsmonopolkapitalisme" i Sovjet. Ikke

bare det, vi har også sagt at det er en trend i alle kapitalistiske land, og at Sovjet var kommet lengst på den veien. 80-åras privatiseringsoffensiv har vel langt på vei motbevist det. Men hvor går skillet mellom sosialisme og statskapitalisme? Det finner vi hvertfall ikke jeg ut av.

Vårt egentlige hovedargument for at Sovjet er kapitalistisk har vært det faktum at landet har ført en imperialistisk politikk. At det er sånn er heva over tvil: Invasjon i Afghanistan, kuing og utbytting av vasallstatene i Øst-Europa, supermaktspolitikk mot såvel naboland som u-land. osv. Likevel er det en omvendt

For meg ser det ut som arbeiderklassen ikke hadde særlig makt før de såkalte kontrarevolusjonene fant sted.

logikk når vi sier at Sovjet er kapitalistisk fordi det er kapitalistisk. Det minner litt om Holbergs Erasmus Montanus som sa at "en sten kan ikke fly, Mor Nille kan ikke fly, altså er Mor Nille en sten"

Vi støtta oss på Lenin som i en debatt med Kautsky sa at dagens stormakter og monopol-selskaper må ekspandere eller dø. De kan ikke velge om de skal føre en imperialistisk politikk, for imperialisme er en nødvendig del av systemet. Siden verden for det meste er oppdelt, må den ene vokse ved å slå den andre. Jeg er enig med Lenin. Men det fantes jo imperialisme før kapitalismens epoke også, ikke som system, men som valgt politikk. Romerriket og Karl den Store førte en politikk for å skaffe seg imperier, dvs en

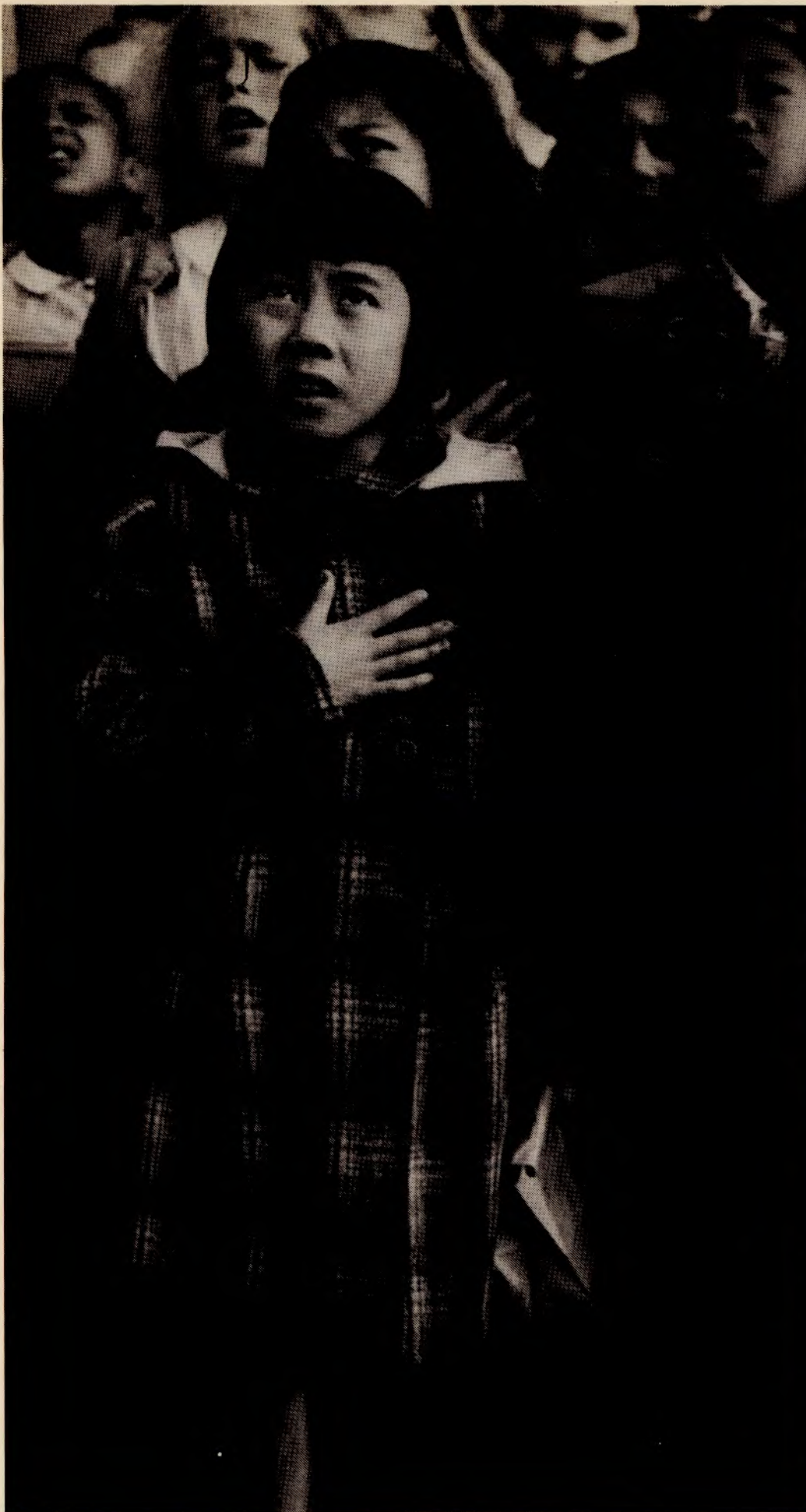
imperialistisk politikk. Stalins politikk hadde jo klare trekk av det: Okkupasjon av de baltiske statene og deler av Polen og Finland, press mot Norge på Svalbard. Kinas invasjon i Vietnam og deres nye rolle som internasjonal våpenhandler kan kanskje sees i samme lys? Med våre gamle teori, hvordan skal vi forklare at Garbatsjov gir slipp på Øst-Europa og forlater den såkalte Bresjnev-doktrinen som var ideologisk begrunnelse for at det var "lov" å angripe "sosialistiske broderland"?

Når det gjelder Kina, har endringene i utenrikspolitikken vært små etter at Deng overtok. Albania på si side har endra seg lite innenriks, men mye på utenrikspolitikken ved at de nærmest har slutta å støtte den 3.verden mot supermaktene. Men det gir ikke mening å snakke om imperialisme i disse landa,

Vi har sagt at det har skjedd kontrarevolusjon, og at borgerskapet har tatt makta i Sovjet, Kina, Albania osv.

Jeg får ikke det til å rime heller. En ting er at store deler av ledersjiktet har vært det samme som før "kontrarevolusjonene". Khrustjovs folk hadde sitti sentralt i parti og stat i lengre tid. Det skjedde endel endringer på 20. partikongress og i 1957 da Molotov, Malenkov med flere ble utrensket. Men det har vært minst like store utskiftninger både tidligere under Stalin og senere under Gorbatsjov.

I Albania var utskiftingene såvidt jeg vet små etter 1977. Når det gjelder Kina, så var det sentralkomiteen til Mao fra 73-kongressen som gjeninnsatte Deng sommeren 1977 (riktignok minus firebanden og Mao) og som styrte kongressen i 1977 som plasserte enda flere av hans folk i posisjon. Det var Hua Guofengs sentralkomite fra samme partikongress som skifta linje i desember 1978 og støtta Dengs linje. Dessuten har det hele tida

vært generasjonen fra den lange marsjen i 1930-åra som har sittet ved makta, sjøl om fløyer har kommet og fløyet. Alle Dengs folk satt høyt plassert også under Mao inntil Kulturrevolusjonen begynte i 1966.

Hvis det er sånn at borgerskapet har hatt makta i Sovjet og Øst-Europa, hvordan kan Gorbatsjov utfordre dem som han gjør? Hvis det er borgerskapet som har makta i Kina, hvorfor ødelegger de da alt for seg sjøl med massakren på den himmelske freds plass? Den hart jo ødelagt fortjenstmulighetene for lang tid for såvel småkapitalister, spekulanter, korrupte byråkrater og utenlandske investorer. Og partiledelsen har jo tenkt å stramme kraftig inn på markedsøkonomien i tida som kommer.

Jeg mener videre at den som sier at borgerskapet har tatt makta også må vise at arbeiderklassen har mista makta. For meg ser det ut som arbeiderklassen ikke hadde særlig makt før de såkalte kontrarevolusjonene fant sted. Som sovjetkjenneren Egil Fossum sa: "Arbeiderklassen ble mobilisert som produsenter, ikke som herskende klasse". Det tror jeg gjelder såvel Sovjet som Albania og Kina, og kanskje andre land også. Et annet spørsmål er at mange folk oppnådde betydelige forbedringer i levestandarden i perioder. Det gjelder arbeiderklassen i Sovjet i 30-åra, folket i Kina i femtisåra under Mao, og de første 80-åra under Deng. Det er vel også klart at folket støtta styret i perioder, for eksempel i 20-åra i Sovjet da Lenin levde. Også i Tsjekkoslovakia og andre land i Øst-Europa, på Cuba og i Nord-Korea og Vietnam mener jeg styret hadde stor støtte i utgangspunktet. Styret fortsatte å operere på vegne av arbeiderklassen, men slutta å spørre om deres syn. Arbeiderklassen styrta altså det gamle borgerskapet, men fikk aldri reell makt sjøl. Hvilken klasse har da makta.

Jeg synes ikke marxismen helt strekker til her. Faktum er at partitoppen har makta fordi de kontrollerer hær og politi. De sier de styrer på vegne av proletariatet, men de har oppmuntra framveksten av en stor snyltende klasse eller sjikt av byråkrater som lever på folkets rygg.

De styrer i noen perioder mest til fordel for byråkraterne, i andre perioder til fordel for folket. Den italienske kommunisten Gramsci har sagt noe sånn som at statsapparatet vil ha en tendens til sjølstendighet og til å heve seg over klassene. Er det ei mulig forklaring?

Til slutt i min argumentasjon vil jeg nevne tre mer praktiske haker ved teorien om kontrarevolusjon. For det første vil jeg si som gutten som fikk kjeft av far sin for de elendige historiekarakterene: "Jammen alle spørsmålene gjelder jo sånt som skjedde før jeg ble født"! Vi har til tider diskutert spørsmål både innad og med trotskister med en skråsikkerhet som om vi var med da det skjedde. Strevet etter å forklare kontrarevolusjonene og å finne på nye definisjoner på "ekte" sosialisme kan fortsette til krampa tar oss, uten at det fører oss et skritt lengre.

For det andre: i tjue år har vi sagt at Sovjet ikke er et sosialistisk land. Like forbasket regner minst 90 prosent av det norske folk Sovjet som kommunistisk. De har ikke skjønt Marx' skille mellom sosialisme og kommunisme en gang! Så hva har vi egentlig oppnådd med det?

For det tredje mener jeg at teoriene om kontrarevolusjon har vært en sleip måte å unngå sosialismens virkelige problemer. Vi har bare sagt at det har vært kontrarevolusjon. Revisjonistene og borgerskapet har tatt makta, og dette har ikke noe med sosialisme å gjøre.

Sjøl mener jeg en god gammaldags sosialisme-definisjon er best. Den vil hjelpe

oss til å fokusere debatten på hva vi vil sosialismen skal være, mer enn hva den har vært. Dette snur AKPs sosialisme syn på hodet, og jeg regner ikke med å slippe lett fra debatten! Men jeg mener at min teori i det minste henger sammen, til forskjell fra AKP sin.

Min teori er i tre deler. For det første vil jeg gå tilbake til en mye enklere sosialisme-definisjon. Sosialisme er en samfunnsform med to grunnleggende kjennetegn,

Det meste av produksjonsmidlene er eiet av samfunnet, det vil si staten eller

men ikke er oe paradiset det heller. Nicaragua og Zimbabwe har ikke gjennomført en sosialisering av produksjonsmidlene, og er derfor ikke sosialistiske selv om det er mye bra å si om dem.

Er sosialisme noe å slåss for da - når det henger sånn sammen. Ja, fordi et sosialistisk samfunn har endel muligheter som kapitalismen ikke har. Rød Ungdom har sagt at sosialisme er mulighetenes samfunn - det er en bra måte å si det på. Sosialismen har muligheter til å bygge et økologisk øko-

sialismen.

Da kommer vi til den politiske siden av saken. Hvis det først er gjort en sosialistisk revolusjon, har du grovt sett to muligheter. Enten tar arbeideklassen makta reelt og fører en skikkelig politikk. Ellers så tar en liten partielite makta på vegne av arbeideklassen og vi får før eller senere et stivna og forstokka system som stagnerer både politisk og økonomisk. Det blir en degenerert sosialisme som blir en byråkratsosialisme som ikke er noe å samle på.

Den som gjør sånne land til fyrstendømmer seg loddrett ut, det har også AKP gjort som NKP før oss. Vi må tvertimot kritisere disse landa for supermaktspolitikken, undertrykkinga av vanlige folk, tråkkinga på sosialismens idealer, stivbeint økonomi osv. Her må vi ikke legge noe i mellom, og slutte å tro på alt vi hører.

Det vi må gjøre nå, er det samme som Mao gjorde da han brøt med sovjetmodellene og skapte en sosialisme for kinesiske forhold som det kinesiske folket ville ha. Vi må på samme måte gå inn for landing i Norge, og diskutere hva vi vil med sosialismen her. Tenk om vi kunne bli kjent for hva vi mener om den saken i stenfor hva vi mener om Kina, Sovjet, Albania eller Stalin, Mao og Pol Pot. Dersom dette skal lykkes må vi begynne å lytte til hva folk i Norge ønsker seg, og ikke bygge luftslott på kammerset. Dessuten må vi se på det som har vært sosialismens hovedproblemer til nå

-Demokratispørsmålet som jeg tror ikke minst er et frihetsspørsmål, ettersom arbeidsfolk i kapitalistiske land har mer frihet enn reell makt.

-Økonomispørsmålet, plan kontra marked, desentralisering kontra sentralisering, økologi. ineffektivitet og sløsing som har preget sosialistisk økonomi til nå. ■

Vi må gå inn for landing i Norge, og diskutere hva vi vil med sosialismen her. Tenk om vi kunne bli kjent for hva vi mener om den saken i stenfor hva vi mener om Kina, Sovjet, Albania eller Stalin, Mao og Pol Pot.

kollektiver/kooperativer. For det andre at hoved-drivkrafta i samfunnsøkonomien ikke er jakta på maksimal profitt og utbytting av arbeideklassen, eller markedkreftenes frie spill, men samfunnets behov styrt etter en form for plan.

Da blir de fleste landa vi har betraktet som sosialistiske fortsatt å betrakte som det. Skiftingene i Øst-Europa kan føre til at det blir kapitalisme der, uten at det er noe å gråte for. Skjønt arbeiderne vil tidsnok få se at kapitalis-

nomisk system, et demokratisk samfunn styrt av arbeiderne og kvinnene med deres behov i sentrum. Men det er ikke sikkert at det går sånn. For sosialismen er bare en samfunnsform, og innebærer ingen garanti eller noe kvalitetstempel. Kapitalismen kan spenne fra vidstrakt demokrati og frihet til fascisme og militærdiktatur. Føydalismen viste seg i mange former, det samme gjaldt slavesamfunnene. Er det ikke rimelig at det samme skal gjelde for so-

Etter de to første ti-åra av dette århundredet har ikke de europeiske kommunistene klart å utvikle en oppdatert revolusjonsstrategi. Med dette mener jeg en strategi for å bryte ned borgerskapets politiske og militære hegemoni, og en strategi for å utvikle en sosialistisk økonomi (til nå har vi i første rekke konsentrert oss om det politiske styrings-systemet under sosialismen). Jeg mener det er to viktige trekk ved AKPs politikk som har bidratt til å hindre en slik intellektuell offensiv. Kort skissert er dette følgende:

Sjøl om det er strøket fra partiprogrammet, henger mange av de politiske konsekvensene av sjølbergings-sosialismen igjen i partiets politikk og synspunkter. I 1984 skreiv jeg og Roger Solheim en artikkel i Røde Fane nr 2, der vi reiv sjølbergingsteorien fullstendig fra hverandre. Vi konkluderte med at et sjølberga Norge ville bli en sosialistisk arbeidsleir fjernt fra partiets ideer om hvordan sosialismen burde se ut. Artikkelen måtte trampe mange i partiet kraftig på tærne. Men svaret var en øredøvende taushet - det er til dags dato ingen som har forsøkt å tilbakevise vår analyse av sjølbergingsideen, men det er heller ingen som har erklært seg enige. Denne komplette mangelen

Partiledelsen i AKP har invitert til debatt om partiets grunnlag og løsningene framover. AKP var en viktig intellektuell kraft i Norge i 70-åra. I 80-åra har vi trådt vannet - vi har i holdt oss flytende på det politiske grunnlaget vi la i 70-åra. Vi kan ikke trå vannet i et nytt ti-år.

PER HÅKONSEN

DET EUROPEISKE PERSPEKTIVET

på respons gjorde at vi aldri kom videre på den planlagte del 2 av artikkelen: Dersom sosialisme i ett land er en håpløs strategi - hvilken plass må vi da gi de revolusjonære strømningene i det øvrige Europa i vår revolusjonsstrategi, og hvilke politiske konsekvenser får dette for utviklinga av en sosialistisk økonomi?

En rekke frigjøringskriger har bevist at et fattig folk kan drive ut en imperialistisk okkupant eller styrte et kompradorborgerskap. Men like sikkert har det vist seg at et frigjort fattig land ikke klarer å bygge opp en sosialistisk økonomi, det blir tvunget tilbake i imperialismens økono-

miske nettverk så lenge det er stabile politiske forhold i den industrialiserte verden. Folket i et fattig og underutvikla land må sjøl gå i spissen for sin egen frigjøring. Det samme gjelder folkene i de imperialistiske landa, vi kan ikke vente til frigjøringsbevegelsene har klemte livskrafta ut av imperialismen! En konsekvens av vår klokkehet på sosialismens muligheter i fattige og underutvikla land er at vi har bedre kjennskap til de revolusjonære bevegelsene i Peru og Filippinene enn de forskjellige revolusjonære strømningene i Europa.

Disse to sidene ved partiets politikk har ført til at vi har et dårligere utgangspunkt for det som er vårt viktigste teoretiske problem.

Marx hadde en klar strategi for sosialismen. Etter å ha påvist at den kapitalistiske akkumulasjonen først skjer gjennom at den enkelte kapitalist samler fruktene av andres arbeid, og deretter ved at kapitalistene slår under seg andre kapitalister, sier Marx i Kapitalen 1.bok del4 s.237-238:

“ Kapitalmonopolet blir en lenke for den produksjonsmåten som er blomstret opp med og under dette monopolet. Sentraliseringen av produksjonsmidlene og arbeidets samfunnsmessige karakter når fram til et punkt hvor det ikke lenger lar seg forene med det kapitalistiske

hylsteret. Det sprenes. Klokkene ringer for den kapitalistiske privateiendommen. Ekspropiatørene blir ekspropriert (.....) Forvandlingen av den oppsplittede privateiendommen, som var basert på individenes eget arbeid, til kapitalistisk privateiendom, er selvsagt en prosess som er langt mer langvarig, som er hardere og vanskeligere enn forvandlingen av den kapitalistiske privateiendommen, som allerede er basert på samfunnsmessig produksjonsdrift, til samfunnsmessig eiendom. I det første tilfellet gjaldt det ekspropriasjonen av folke-

massen gjennom noen få usurpatorer, i det andre tilfellet gjelder det ekspropriasjonen av de få usurpatorene gjennom folkemassen".

Det Marx i korthet her sier er at jo lengre monopoliseringsprosessen under kapitalismen løper, jo kraftigere og bedre organisert blir arbeideropprørene, og at revolusjonen og bygginga av kommunismen på grunnlag av en utvikla kapitalistisk basis blir lettere enn borgerskapets ekspropriasjon av de private småprodusentene i kapitalismens barndom. Dette er den klassiske marxistiske revolusjonsstrategien. Men

Marx drøfter ikke at også statsorganiseringen under kapitalismen blir sterkere jo lengre monopoliseringsprosessen går - borgerskapet forsterker sin mulighet til å kontrollere arbeiderklassens tenkning og dens organisasjoner.

Er det i dag riktig å si at arbeiderklassen blir "skolert, forent og organisert" etterhvert som monopoliseringen øker? Oppsplitting og spesialisering er nøkkelord for moderne kapitalistisk organisering av produksjonen. Jeg er ikke overbevist om at læresetningen om at produksjonens organisering forener og

organiserer arbeiderklassen har almen gyldighet i dag. Og er det riktig å si at omfanget av opprør vokser etterhvert som monopoliseringen skrider fram? De imperialistiske landenes utbytting av fattige land demper opprørstrangen i de imperialistiske landa. Og de enorme ressursene til statsapparatene i de utvikla kapitalistiske landa gjør revolusjonen fysisk svært vanskelig.

Kunsten å slå ned masseopptøyer er i dag høyt utvikla - det er blitt vitenskap. Når vi i dagens Øst-europa ser at masseopptøyer ikke blir slått ned, skyldes det at

TYSKLAND

Et sitat fra Erik Nørregaards bok "Drømmen om verdensrevolusjonen":

"Det tyske kommunistparti udgav i 1930 27 dagblade med et samlet dagligt millionopplag. Hertil kom en lang række uge- og månedsblade samt fabriksblade. Alene i Berlin var der organisert ca. fire tusinde celler. Og udenom partiet havde man over 80 støtteorganisationer af forskjellig art. Alt dette var den synlige del af partiet. Hertil kom det underjordiske apparat, der bl.a. - ifølge Richard Krebs - omfattede "der S-Apparat" til spionage, "der M-Apparat" til kommunistisk indtrængen i hær og flåte, "der P-Apparat" til opløsning av politiets moral, "der BB-Apparat" til handels-spionage til fordel for Sovjetunionen, "Die Parteischutzgruppen", partiførernes bevæbnede livgarde, "der N-Apparat", til pas, particensur, kurértjeneste og forbindelsestjeneste og de forskjellige "Zerzetungsapparate" til kontraspionage og opløsningsarbejde indenfor det sosialdemokratiske parti, det katolske centrum, monarkistenes og Hitlerbevægelsens militære afdelinger."

Men på tross av dette enorme apparatet blei det tyske kommunistpartiet på kort tid knust til pinneved av nazistene i samarbeid med statens voldsapparat. Vi kan i ettertid si at den nazistiske maktovertakelsen kunne skje så lett fordi kommunistene ikke bygde en eneheitsfront med sosialdemokratene mot nazismen. Men sjøl med en enhetsfront er det grunn til å tru at de tyske kommunistene sto langt fra en revolusjon på begynnelsen av 30-tallet, på tross av et velsmurt partiapparat og 100 av 584 riksdagsmandater i 1932 (6 millioner stemmer). De blei knust av nazismen - og at fascistiske eller andre ultrahøyreorganisasjoner dukker opp i krisetider, det er sikkert som amen i kjerka. Det typiske for økonomiske kriser i det moderne Europa har vært at fascismen, og de revolusjonære, har kommet på offensiven. De landa i Europa der det var revolusjoner eller revolusjonsforsøk etter 2.verdenskrig var i de minst utvikla landa, og da etter frigjøringskrig mot den tyske okkupasjonsmakta (Jugoslavia, Hellas og Albania). Alle andre kommunistiske

maktovertakelser var enten regissert av Sovjet eller beskyttet av den sovjetiske interessesfæren (Tjekkosllovakia).

Frankrike 1968 var noe langt mer enn et studentopprør, store deler av arbeiderklassen blei mobilisert. Men i det øyeblikket De Gaulle truet med å sette inn militær makt, da var det slutt. Noen reell trussel mot det franske borgerskapet var 68-opprøret ikke.

Jeg mener derfor å ha belegg for å si at vi ikke har noen oppdatert revolusjonsstrategi for de utvikla kapitalistiske landa - slik har det vært siden den russiske revolusjonen. En samfunnsomveltning i Norge må være særnorsk i formen. Men enhver studie av norsk kultur- og samfunnshistorie vil vise at Norge har meget tette band med den økonomiske, politiske og kulturelle utviklinga i det øvrige Europa. Det skulle være liten tvil om at utviklingslinjene har gått fra Europa til Norge. Den økonomiske utviklinga i etterkrigstida har ytterligere forsterka denne tendensen.

Europas til dags dato sterkeste kommunistparti i opposisjon hadde vi i Tyskland før nazismens maktovertakelse.

herskerne i Øst-Europa har dels arvet, dels blitt påtvunget et økonomisk system som forutsetter initiativ nedenfra og et reelt arbeider- og bondedemokrati. De innser sjøl at markedsøkonomi og borgerlig demokrati er det mest effektive styringssystemet for borgerskapet.

Folkeopprørene i Øst-Europa er spontane og delvis oppmuntra av landets herskere - det er ikke bygd opp en revolusjonær kraft som er sterkere enn herskernes voldsapparat. (Unntaket er Romania, et føydalt snarere enn borgerlig diktatur.) Det som skjer i Øst-Europa vil påvirke folks tanker rundt hvordan makta veltes. Den ikke-voldelige veien vil styrke seg - og den kan ikke avfeies med at borgerskapet alltid vil ty til vold når maktgrunnlaget trues. Det har vist seg i praksis at det finnes situasjoner der herskerne gir fra seg makta frivillig - da må de møtes med en strategi som unngår konfrontasjon med voldsapparatet.

Lenin utvikla teorien om at det var mulig å gjøre revolusjon i imperialismens svakeste ledd - revolusjonen i Russland seira på grunnlag

av denne teorien. I en del andre land blei revolusjoner slått ned i kjølevannet av den 1.verdenskrig. Det er et tankekors at det var i det minst utvikla kapitalistiske landet revolusjonen seira i den revolusjonære perioden rundt 1.verdenskrig. Var dette utelukkende fordi bolsjevikpartiet i Russland var så mye sterkere enn de revolusjonære partia i andre europeiske land?

Hvordan bygger de revolusjonære kreftene opp sin egen styrke samtidig som de svekker borgerskapets styrke? For de fattigste underutvikla landa har Mao utforma folkekrigsteorien om strategisk defensiv, strategisk likevekt og strategisk offensiv. Noen tilsvarende teori for de utvikla kapitalistiske landa kan jeg ikke se er utforma.

Hva vet vi egentlig om det som skjer i Øst-Europa? Finnes det virkelige marxister blant opprørerne, eller er alle ideologiske tilhengere av mer kapitalisme? Hva mener egentlig tsjekkosllovakiske miljøaktivister når de sier at de diskuterer om det finnes "en tredje

vei"? Hvordan ledes og organiseres militante anti-atomkraft demonstrasjoner i Vest-Tyskland? Hva tenker de gamle maoistene som nå er en av drivkreftene i Die Grünen i Vest-Tyskland? Miljøbevegelsen har utvikla aksjonsmetoder med et meget bevisst syn på hvordan folks tanker påvirkes - jeg mener de ofte anvender den dialektiske materialismen bedre enn hva vi klarer.

Tendensen i hele Europa går mot en fast skare av arbeidsløse eller reservearbeidere. Driver noen og utvikler politiske linjer for organisering av disse? Er det de revolusjonære eller fascistene som organiserer dem? Hvordan utvikles fagorganisering og kollektiv tenking i "sevice-samfunnets" kvinneproletariat? (Akkurat dette vet vi kanskje mest om.) Hvordan kommer de undertrykte nasjonalitetene i Vest-Europa til å utnytte nedbygginga av statsgrensene innen EF? Finnes det noen steder i Europa der innvandrerne sjøl utgjør spydspissen i den anti-rasistiske kampen?

For å gjennomføre et slikt arbeid må vi både studere vårt teoretiske grunnlag grundig,

Det finnes en grunnleggende kritikk av den vestlige vitenskapsfilosofien. Klarest er denne formulert av Vandana Shiva i boka "Til livets opphold"

VANDANA SHIVA

Så langt jeg kjenner til finnes det ingen annen grunnleggende kritikk av kapitalismen enn den marxistiske. Det finnes imidlertid en grunnleggende kritikk av den vestlige vitenskapsfilosofien. Klarest er denne formulert av Vandana Shiva i boka "Til livets opphold". Hun kritiserer vitenskapsfilosofien fra Bacon og framover til dagens ødeleggelse av økosystemene. Hun mener den vestlige vitenskapsfilosofien er en filosofi for utbytting av naturen, ikke samspill med den. Hun karakteriserer denne vitenskapsfilosofien som reduksjonisme: Ethvert komplekst problem kan du finne

ut av ved å dele helheten opp i så små enechter at de kan defineres entydig hver for seg. Så setter du delene sammen i en definert sammenheng til du har funnet tilbake til en beskrivelse av helheten.

Etter Vandanas mening holder ikke dette for å beskrive f.eks. spillet mellom naturen og menneskene i det Indiske landbruket. Hun mener vestlig vitenskapsfilosofi ekskluderer kunnskap som er bygget opp på basis av generasjoners erfaringer. Ekskluderingen av denne kunnskapen har ført til feilslått landbrukspolitik sett fra den indiske bondebefolkningens side, men vellykket utfra en rein profittbetraktning.

Er Marx sin analyse av kapitalismen bygd på en reduksjonistisk vitenskapsfilosofi, og fører det til at den marxistiske revolusjonsteorien alltid har inneholdt viktige svakheter?

Marx mente mennesket var fremmedgjort fordi organiseringa av arbeidsprosessen skilte mennesket fra produktet av sitt arbeid. Men i revolusjonsstrategien bygger Marx svært ensidig på analysen av kapitalismens indre utvikling. Han trekker ikke inn at arbeiderklassen blir fremmedgjort. Her mener jeg en oppdatering av arbeidsprosessens forming av menneskets tenkemåte er nødvendig. Vi må trekke dette inn i en revolusjonsstrategi. ■

og delta i de ulike kampene under kapitalismen. En av delene holder ikke. Uten vekselvirkning mellom teori og praksis vil vi stagnere. Parallelt med dette må vi gå videre på prosjektet "Ut av det brennende huset". Jeg oppfatter det slik at arbeidet med å oppdatere og beskrive vårt alternativ til framtida er i utvikling, mens arbeidet med å utforme strategien for å komme fram dit står i stampe.

Dersom vi skal gjennomføre det løpet jeg argumenterer for her må vi organisere den revolusjonære bevegelsen helt annerledes enn i dag. I dag er vi organisert som et leninistisk parti. Hensikten med den leninistiske partimodellen er å arbeide fram mot og gjennomføre en revolusjon utfra Marx sin revolusjonsstrategi. Det leninistiske partiet er organisert slik at andre ideologier ikke skal slå inn i partiet. Det leninistiske partiet har et vedtatt mål og en vedtatt strategi. Det leninistiske partiet forutsetter at ledelsen forvalter en ideologi og en strategi som medlemmene slutter opp om.

En organisasjon som har som mål å smelte sammen med andre opprørsstrømninger og ta til seg andres kunnskap om samfunnet må organisere seg deretter. Jeg mener vi må organisere oss mer som et nettverk. Jeg er uenig med dem som går inn for en sammenslåing av AKP

og RV. Vi bør jobbe sammen med andre radikale i et "Stor-RV", der AKP slåss for synspunktene sine på linje med andre.

Foruten det løpet jeg skisserer i denne artikkelen mener jeg AKP som organisasjon bør prioritere to oppgaver: Sikre dagsavis Klassekampen og argumentere for vårt syn på parlamentarisk kamp innafor "Stor-RV". I andre organisasjoner og fronter der partimedlemmene deltar skal ikke den viktigste oppgave være å sørge for at fronten følger partiets linjer, men å bringe erfaringene fra frontarbeidet inn i partiet. Klassekampen og RV må prioriteres for å ha et best mulig utgangspunkt når revolusjonsstrategien er mer klarlagt. På alle andre politiske kampområder mener jeg partiet skal se på deltagelse som en læreprosess for partimedlemmene som individer og for partiet som kollektiv.

Hvordan vi må organisere oss når en ny revolusjonsstrategi er meisle ut kan vi naturligvis ikke vite nå. Det kommer bl.a. an på hvordan revolusjonsstrategien blir. Vår leninistiske eller bolsjevikske partimodell er basert på studier av arbeiderklassens kamperfaringer i 1900-tallets to-tre første tiår. Logikken bak denne måten å tenke på er fornuftig: Det revolusjonære partiet må organisere seg slik den revolusjonære klassen organiserer seg når den slåss mot kapita-

listisk undertrykking og utbytting.

Men hvordan organiserer arbeidere og andre lag av folket seg i kamp mot kapitalistisk utbytting og undertrykking i dag? Her har det skjedd mye siden mellomkrigstida. Dersom vi skal utvikle oss til et marxistisk kraftsenter som drar sammen folks kamper-faringer og utvikler en ny revolusjonsstrategi, må vi også organisere oss slik at fagforeningsaktivister, miljøaktivister og anti-pornoaktivister umiddelbart kjenner seg igjen i vår organisasjonsstruktur. De må ikke oppleve den revolusjonære bevegelsen som en ny verden med egne kjøre-regler. ■

Det som skjer i Øst-Europa vil påvirke folks tanker rundt hvordan makta veltes.

Ut fra følgende punkter må den revolusjonære bevegelsen organiseres helt fordomsfritt i forhold til hvordan vi tradisjonelt har organisert oss.

STRATEGI

1 En klar analyse av hvilke motsetninger og problemer kapitalismen kan løse og hvilke som er uløselige innafor kapitalismen.

(Så langt jeg kan se er f.eks. arbeidsløsheten, utbyttinga av fattige land, deler av kvinneundertrykkinga og de mest fundamentale mil-

jøproblemene uløselige innafor kapitalismen).

2 Mest mulig entydige definisjoner av hvilke klasser og grupper som blir ramma av de uløselige motsetningene og problemene.

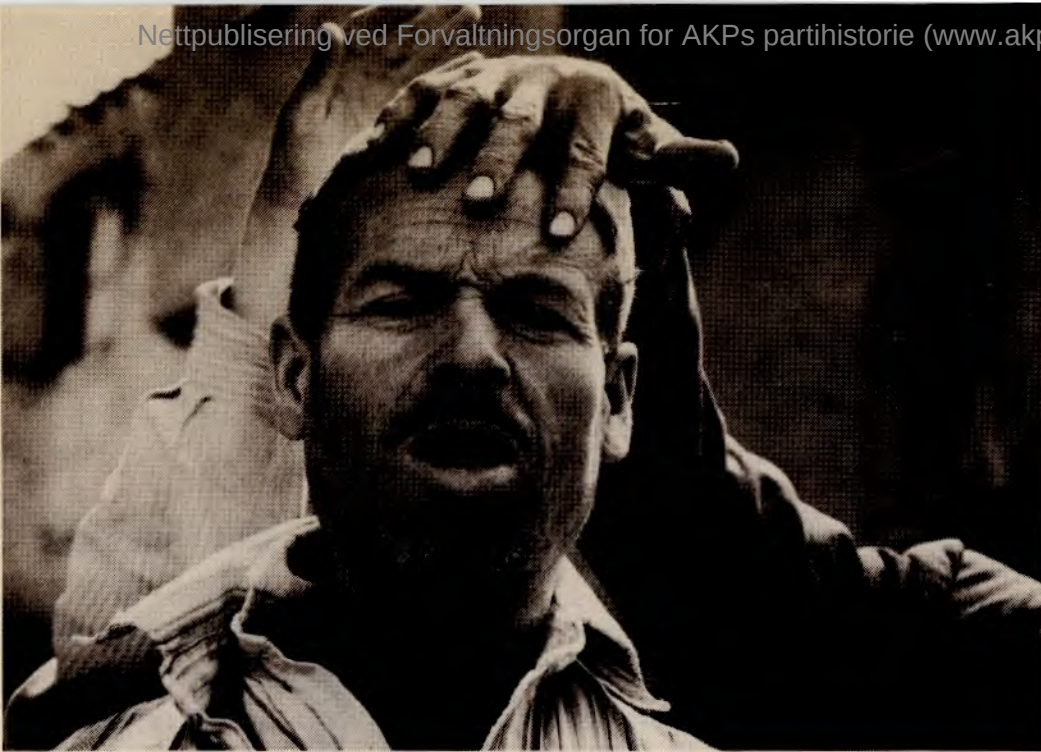
3 En oppdatert beskrivelse av disse klasser og grupper karakter og særegenhet, sterke og svake sider bedømt ut fra evnen til å føre revolusjonær kamp. (Her må fremmedgjøring inn.)

4 Utvikling av politiske linjer for å bygge opp

styrken til disse klasser og grupper, organisatorisk, kulturelt og politisk.

5 En beskrivelse av det europeiske borgerskapets styrke og svakhet. Uten dette klarer vi ikke å redusere borgerskapets styrke i Europa.

6 En beskrivelse av andre motsetninger og problemer innafor kapitalismen, og utvikling av politiske linjer for å forene disse kampene med kampene rundt de uløselige motsetningene og problemene. ■

Vi kan ikke formulere en brukbar utviklingsteori for den tredje verden uten først å undersøke den tidligere økonomiske og sosiale historie som grunnlag for dagens massefattigdom. De fleste intellektuelle forsøker å forstå utviklingen i tredje verden i lys av historiske erfaringer fra europeisk utvikling.

KALIM SIDDIQI

Ledende vestlige økonomer så som W.W. Rostov (1960) og Clark (1957) er kjent for slike synspunkter. Deres ignorering av virkeligheten leder dem til feilaktige konklusjoner. De fleste senere studier tar dessuten ikke i betraktning de økonomiske relasjoner mellom den tredje verden og de utviklede kapitalistiske landene. Historien om den tredje verden, eller de eks-koloniale landene forteller oss at massefattigdom og underutvikling er et moderne produkt, sjøl om enkelte regioner kunne være fattige eller tilbakeleggende.

Den nåværende massefattigdommen er for en stor del et produkt av den utviklingen som tok til med kolonialismens tidsepoke. Derfor vil det også være dumt å tro på muligheten av å utvikle disse landene gjennom kapital, institusjoner eller politiske strategier utenfra. I motsetning til å være gavnlige for massene i den tredje verden fremmer denslags kontakt ulikhet samtidig som den tjener de herskende klassene.

For å ta Brasil som eksempel, ser vi at ekspansjonen av verdensøkonomien i det syttende århundret førte til at de nord-østlige og de midtre-sørlige delene av landet (Sao Paulo, Rio de Janeiro) ble forvandlet til eksportsoner. Store deler av disse regionene ble ryddet for å gi rom for eksportøkonomien. Regnskog ble hugget, urbefolkningen slaktet og slaver ble hentet fra Afrika for å fremme produksjonen av eksportvarer. Resultatet ble at en hvit minoritet av europeiske nybyggere akkumulerte mesteparten av den nye rikdommen, mens urbefolkningen og slaveene led. Vi ser at hele den nye såkalte 'utviklingen' skjedde på bekostning av lokalbefolkningen. Mer enn to århundres erfaring forteller oss at utviklingen ikke var selvgenerert og heller ikke tjenlig for de store delene av befolkningen.

Kapitalistisk utvikling i

den tredje verden har blitt rettferdiggjort i vesten med at den skulle utvikle produktivkreftene og etterhvert bringe økt velstand for alle, de fattigste delene av befolkningen innkludert. Erfaringene har imidlertid i mange tiår allerede vært ganske annerledes.

Borgerlige økonomer er ikke til å stole på når det gjelder å utarbeide rettningslinjer for et bedre samfunn i den tredje verden. Radikalere kan naturligvis gi et beskjedent bidrag til internasjonal solidaritet gjennom å peke på positive endringer så vel som mistak og ikke gi etter for mediapress. Modeller kan forhindre snarere enn stimulere original tenkning om løsningen på problemene. Kort sagt; enhver diskusjon angående den tredje verden burde begynne med å undersøke fortiden, siden fortiden i høyeste grad er nærværende i de såkalte "utviklingslandene":

1. Det koloniale møtet, som mellom annet var det fremste instrumentet i å tvinge fram en ujevn integrering av de kolonialiserte landene med det internasjonale kapitalmarkedet.

2. Kommersialisering av jordbrukssektoren som ødela den økonomiske, sosiale, miljømessige og demografiske likevekten i de før-kapitalistiske samfunnene.

3. Kommersialiseringen av jordbruket fulgt av høy

rente utarmet og forgjeldet bondebefolkningen som ble et lett bytte for sultkatastrofer. Senere skapte en ujevn infiltrering av teknologi en demografisk eksplosjon som ikke fulgtes av en tilsvarende

verden. Men erfaringen forteller oss at de lokale herskende klassene er snyltende klienter av vestlig imperialisme. Derfor har det å kutte forbindelsene til denne vært en avgjørende betingelse for

utenlandske bistandsmidler inn i det systemet som nekter goder til den store majoriteten av befolkningen. Hele bistandsstrukturen hindrer snarere disse samfunnene i å kontrollere og bruke sine egne ressurser.

Erfaringene i mange tredje verden land viser oss at denne 'bistandens' fremste formål har vært å bevare giverlandenes egne politiske og økonomiske interesser i den tredje verden. Dette krever naturligvis en god del støtte fra den herskende eliten i den tredje verden, som er vel tjent med en allianse med utenlandsk kapital.

Sjøl om noen private organisasjoner kan være ærlig opptatt av fordelingsaspekter og sosioøkonomisk rettferdighet i landene de engasjerer seg i, er prosjektene deres er dømt til å bli relativt resultatløse fordi de går mot en kraftig vind bestående av f.eks. Verdensbanken, utenlandske eksperter og lokale

eliter. (Se John Briscoe; "Are voluntary agencies helping to improve health in Bangla Desh?" International Journal of Health Services, 10, nr. 1, 1980.) Egentlig er også den totale størrelsen på bistandsmidlene som går til slike prosjekter meget liten sammenlignet med vestlig offisiell regjeringsbistand.

Tanzania er et klart eksempel på ovenstående. Her ble sjølbergingsstrategien lagt på is og landet ble i stadig større grad avhengig av utenlandsk finansiering. I de fleste tilfeller finner man at

Erfaringen forteller oss at de lokale herskende klassene er snyltende klienter av vestlig imperialisme. Derfor har det å kutte forbindelsene til denne, vært en avgjørende betingelse for økonomisk "take-off".

vekst for alle.

Et annet eksempel er Japan som har oppnådd en rask industrialisering nettopp i den perioden da de hadde de svakeste forbindelsene med vesten (Meiji-perioden). Utvikling i den tredje verden kunne oppnås gjennom å forsøke å bryte forbindelsene med den kapitalistisk domnerte verdensøkonomien. Enkelte, som økonomen Paul Prebish fra Latin Amerika, har hevdet at import-erstatende industrialisering ville være tilstrekkelig for å få i stand utvikling i den tredje

økonomisk "take-off".

Forsvarerne av utenlandsk hjelp insisterer på at de underutviklede landene ikke kan komme seg ut av fattigdommen uten hjelp i form av kapital og teknologi. Riktignok kan teknologi være viktig for å bedre folks materielle livsbetingelser. Det reelle spørsmålet er imidlertid hvem som kontrollerer den kapitalen og teknologien som går til eks-koloniale land. Under de nåværende forhold flommer

Økningen av eksportsektoren i den tredje verden har holdt lønningene så langt nede som mulig. Dette opprettholder økt produktivitet i eksportsektoren, mens resten av økonomien forblir tilbakeliggende.

utenlandsk hjelp fører med seg trusselen om avhengighet, korrupsjon og press. I Kenya og nylig i Kina ser man dette tydelig.

Et regimes vellykkethet kan ikke testes i termer av stabilitet eller 'vekst' som ofte medfører økende ulikhet og utbytting, heller ikke ved avløsningen av privilegerte aristokratier med styrende byråkrater. Min oppfatning er at økonomisk vekst bør tjene den fattige majoriteten. Nye institusjoner må derfor kontrolleres av disse. De må forplikte seg i forhold til prinsipper som beregnelighet, demokrati og sjølvkritikk og dessuten til sjølberging og sjølstyrt utvikling basert på lokalbefolkningens behov. En regjering basert på disse kriteriene har de beste forutsetningene for å gjennomgå en sosialøkonomisk omforming med et minimum av vold.

Kravet om en ny økonomisk verdensordning (NØV) kom sterkt i de tidlige 70-åra. Det baserte seg på høyere priser for råvarer, kontroll med naturressurser og økt tempo i teknologiverføringene. Det foregikk også diskusjoner om samarbeid og økonomisk integrasjon mellom landene i den tredje verden, også kalt "kollektiv sjølberging".

Hensikten med kravene var helt åpenbart å bringe en rask kapitalistisk utvikling i landene. Så reiser spørsmålet seg; hvor realistisk er denne målsetningen så lenge verdensøkonomien er dominert av internasjonal kapital? Kunne "kollektiv sjølberging" lede til tilbaketrekning fra det kapitalistiske verdensomspennede byttesystemet av varer, finans, kapital og teknologi?

Oppkomsten av kapitalistisk produksjonsmåte i det som i dag er kjent som "utviklingsland" stammer fra en indre prosess med oppbrudd fra "før-kapitalistiske produksjonsmåter". Dette oppbruddet fra føydale produksjonsmåter i europeiske

jordbruksområder ga støtet til den berømte "jordbruksrevolusjonen", som medførte et matoverskudd som muliggjorde "industriell revolusjon". Naturligvis ga kolonialiseringa av den tredje verden et økende marked av billige råmaterialer og arbeid, som til syvende og sist lettet den raske utviklingen av de imperialistiske landene.

Hensikten med Ny Økonomisk Verdensordning var helt åpenbart å bringe en rask kapitalistisk utvikling i landene. Så reiser spørsmålet seg; hvor realistisk er denne målsetningen så lenge verdensøkonomien er dominert av internasjonal kapital?

Derfor kan teorien om utviklingsstadiene, slik de er framsatt av vestlige økonomer som W.W. Rostov, muligens være gyldig for de imperialistiske landenes vedkommende, men med hensyn til utviklingslandene er den imidlertid ikke gyldig.

Historien viser oss at økningen av eksportsektoren i den tredje verden har holdt lønningene så langt nede som mulig. Dette opprettholder økt produktivitet i eksportsektoren, mens resten av økonomien forblir tilbakeliggende. Denne tilbakegangen gjør det mulig for eksportsektoren å proffi-

tere gjennom anvendelsen av billig arbeidskraft. Denne utviklingen innebærer at det indre markedet begrenses og brytes ned, noe som igjen fører til økt avhengighet av utenlandske markeder. Hele dynamikken fører til større polarisering av rikdommen, som konsentreres i hendene på internasjonal kapital og lokale eliter. For å fremme disse forholdene oppmuntrer

utenlandsk kapital og dens allierte ulike sosiale klasser; kompradorhandelsborger-skap, godseiere i noen tilfeller, statsbyråkrater i andre osv.

De siste få tiårenes erfaringer viser oss at etterspørselen på massekonsumpsjonssvarer skrumper mens etterspørselen etter luksusvarer øker, sånn som i India.

Store deler av bondebefolkningen i den tredje verden er dobbelt utbyttet av den lokale eliten og verdensmarkedet. Seieren for den nasjonale frigjøringsbevegelsen i 50- og 60-årene tvang imperialismen til å endre sine betingelser og gjorde det mulig for tredje verden land

å starte industrialisering. Den raske industrialiseringen skapte behov for mer ressurser til fordel for industrisektoren og trakk ressurser vekk fra produksjonen av massekonsumpsjonsvarer. Dette er nok en forklaring på stagnasjonen i jordbrukssektoren. En modell basert på profitt og vestlig utviklingsstrategi leder nødvendigvis til denne typen systematiske forstyrrelser.

På den andre siden medfører den vestlige utviklingsmodellen utarming av massene; en utarming uten full proletarisering av bøndene. Samtidig medfører den urbanisering og enorm arbeidsledighet. Slike omstendigheter sikrer en videre tilførsel av billige råmaterialer og arbeidskraft. Utarming av den store majoriteten fattige er nettopp den betingelsen som ligger under integreringen av minoriteten innen det kapitalistiske verdenssystemet. Slike endringer leder til oppkomsten av en liten minoritet som svømmer i konsumpsjon av luksusvarer både fra utenlandsk og indre marked, mens den store majoriteten lider.

Enkelte tredje verden land gjennomførte landreform etter uavhengigheten og satte igang en kapitalistisk utvikling i jordbruket, så som den "grønne revolusjon". Kan en slik utvikling utrydde tilbakeleggenheten i jordbruket i den tredje verden? Svaret er nei. Den grønne revolusjonens strategi besto kun i å forvandle rike godseiere til rike bønder.

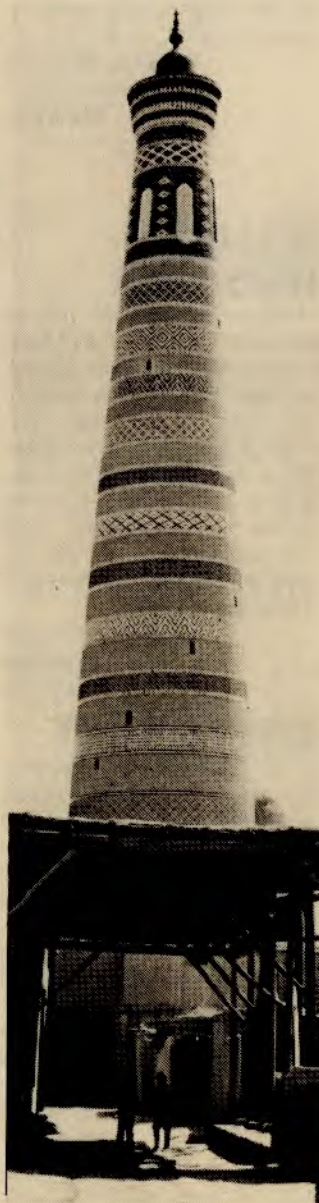
Den tredje verden har forblitt avhengig av eksport av råmaterialer. Dette er hovedkilden til utenlandsfortjenesten som muliggjør kjøp av teknologi for nøkkelindustrien deres. Under slike omstendigheter vil stigning i råvarepriser finansiere videre industriell utvikling, med ditto økt eksport til vesten, siden den hjemmlige etterspørselen er stagnerende eller synkende. Spørsmålet reiser seg så om hvorvidt den herskende elite i den tredje verden kan "nedkjempe imperi-

alismen" og fremme den økonomiske uavhengighets sak. Det nasjonale borgerskapet har forandret seg etter uavhengigheten og blitt mer avhengig av imperialismen. Deres opprør dreier seg ganske enkelt om å få gjøre en bedre deal i den internasjonale arbeidsdelinga.

Den nye arbeidsdelinga basert på økt industrialisering i den tredje verden for vesten (gjennom å dra fordel av billig arbeidskraft og råvarer) kan naturligvis gjøre det mulig å øke profittraten i det kapitalistiske verdenssystemet. Etter min oppfatning innebærer NØV å opprettholde det ulike byttet samtidig med at den ska-

Det nasjonale borgerskapet har forandret seg etter uavhengigheten og blitt mer avhengig av imperialismen. Deres opprør dreier seg ganske enkelt om å få gjøre en bedre deal i den internasjonale arbeidsdelinga.

per økt avhengighet av eksternt etterspørsel. En genuin sjølberging for den tredje verden må basere seg på hjemmemarkedet og tjene den store massen av bønder. Industrialiseringen må rette seg inn på å forbedre landbruksproduktiviteten for det store flertallet. Industrialiseringen må fremme landbruks- og småindustri. Industrien må tjene de fattige i byene og på landsbygda, ikke bare tenke "profitt" slik vi har sett det til nå.

Enkelte tredje verden land gjennomførte landreform etter uavhengigheten og satte igang en kapitalistisk utvikling i jordbruket, så som den "grønne revolusjon".

MARXISTISK ØKOLOGI

Pål Steigan fyller et stort hull i ML bevegelsens politikk med boka "Veiskille". Boka plasserer seg trygt i den økologiske tradisjonen, samtidig som den tilfører denne tradisjonen noe nytt med sin diskusjon om erfaringene fra de sosialistiske landa, og diskusjonen om Marx syn på forholdet mellom arbeid og natur.

Pål Steigan
Veiskille
Oktober

HITLER

Et gjenforent Tyskland under ledelse av Bonn, og innenfor et sterkt selvstendig EF, gjør det viktigere enn noensinne å forstå nazismen. Nå står sentrale Tyske politikere og historikere fram og forsøker å hvitvaske Hitler-Tyskland. Hitler begikk ikke folkemord hevdes det, han forsøkte bare å redde Europa fra kommunismen. Richard Evans tilbakeviser denne historieskrivningen.

Richard Evans
In Hitler's Shadow
Panthéon

TERRORISME OG KJØNN

Terrorisme utøves både av venstre og høyre i internasjonal politikk, men først og fremst er det menn som er terrorister. Robin Morgan diskuterer forholdet mellom kjønn og vold, og argumenterer for en feministisk redefinisjon av politisk makt.

Robin Morgan
The Demon Lover
Methuen

VACLAV HAVEL

Tsjekiske intellektuelle har alltid stått oss nær i verdensanskuelse. Og det tsjekkiske folks frihetskamp har engasjert mange til årvisse støttedemonstrasjoner. Nå har Vaclav Havel blitt president i et fritt Tsjekkoslovakia. Hans viktigste tekster fra 1975 og fram til i dag; om politikk, teater, estetikk og moral.

Vaclav Havel
En dåre i Prag
Symposion

SALMAN RUSHDIE

Rushdie beklager at mange har følt seg såret av hans "Sataniske vers", men forsvarrer også det han har skrevet og retten til å skrive det: "Ytringsfriheten er også friheten til å fornærme, ellers eksisterer den ikke. Språk og fantasi kan ikke legges i lenker uten at kunsten dør, og med den noe av det som gjør oss til mennesker."

Salman Rushdie
I god tro
Adrian

UTVIKLING?

Fører U-hjelp til utvikling for den tredje verdens land, er den bare en fortsettelse av imperialismen og kolonialisme med andre midler, eller er den rett og slett et sysselsettningstiltak for bistandsarbeidere? Fremskrittspartiet har ikke lenger monopol på kritikk av norsk bistandspolitikk. Terje Tvedt er også bokaktuell med artikkelsamlingen om AKP på 70-tallet: "ML".

Terje Tvedt
De andre
Universitetsforlaget

KVINNEHAT

Vi kan sjokkeres av beretninger om ekstremt kvinnehat, som voldtekt og massedrap på kvinner. Men vi klassifiserer dem som avvik, utført av syke menn. Kvinnehatet i samfunnet settes i perspektiv. Ved å vise hele spekteret fra normal kvinneundertrykking til de sykelige ytterpunktene, blir det klart at dagens samfunn faktisk er gjennomsyret av forakt for kvinner.

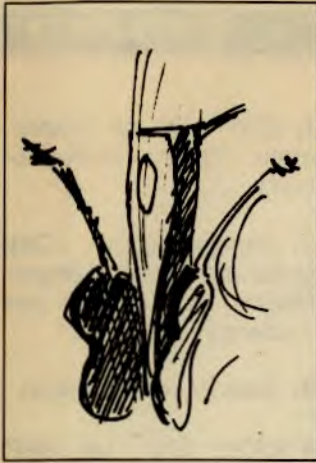
Joan Smith
Misogyny
Faber & Faber

RØDE EMMA

Marxismens krise har skapt ny interesse for alternativ radikal teori. Anarkisten Emma Goldmans sto sentralt i framveksten av den verdensomspennende antikapitalistiske bevegelsen omkring 1900. Som militant forkjemper for kvinners frigjøring ble hun utvist fra USA til Sovjet. Men heller ikke den unge Sovjetstaten svarte til Goldmans og frihetlige drømmer.

Emma Goldman
Anarkistiska minnen
Bokförlaget Korpen

MOSKVA BLUES

Han har bodd i Kanada siden 1968, men romaner har han skrevet siden 1950. Minner om Kundera, bare morsommere, alvorligere og mer intelligent. Her er samlet essays om jazz, film, litteratur og politikk. Om Seifert, Capeck, Hrabal og Kafka, men også om undertrykkningen av jazz under Hitler såvel som under Stalin.

Josef Skvorecky
Talkin' Morscow Blues
Faber and Faber

C L R JAMES

James' beretning om slaveopprøret på Haiti i 1790-årene, The Black Jacobins, vil for alltid være en klassiker blant marxistiske verk om den tredje verden. Han ble født i Vest India og er nærmere hundre år. Han har vært med på alt: en pioner fra den Pan Afrikanske bevegelsen. Ledende trotskist i USA. Cricket ekspert og litteraturteoretiker.

Paul Buhle
The Artist as Revolutionary
Verso

VIRKELIGHE- TENS FILOSOFI

Det som gjør filosofi vanskeligst er at filosofene så sjelden har noen klare mål med refleksjonene sine, Roy Bhaskar derimot er erklært sosialist og marxist. Samtidig blir ikke filosofien redusert til samfunnsvitenskap. Relativisme og språkfilosofi hos Bachelard, Feyerabend, Rorty og Habermas. En klar materialist.

Roy Bhaskar
Reclaiming Reality
Verso

DEKADENTE USA

Mannen bak "Fear and loathing in Las Vegas" m.m. sier det meste. "De fleste intelligente mennesker vil gjerne føle seg litt uvel når samtalen dreier seg inn mot saker som 'sikker død' og 'total fiasko' og ideen om en 'dømt generasjon'. Ikke jeg. Jeg føler meg hjemme blant slike temaer."

Hunter S. Thompson
Generation of Swine
Picador

RASJONELL VENSTRESIDE

Eric Hobsbawm er en av de mest kjente marxistiske historikere i England. Mulighetene for en fornyet venstreside i England. Endrede klasseforhold, aggressiv høyreside, venstresidas historiske erfaringer og den nåværende gruppesekterismen på venstresida er blant temaene som behandles.

Eric Hobsbawm
Politics for a Rational Left
Verso

RUSSERE

"Det er vanskelig å være russer, både for de som er født russer og de som har blitt utsatt for russifisering." Kristian Gerner analyserer jakten på en ny identitet i Sovjet etter som marxismen og ideologien om sovjetmennesket mister grepet. Om undertrykte og undertrykker-folk, om det asiatiske og europeiske i sovjetisk kultur.

Kristian Gerner
Svårt att vara ryss
Bokförlaget Signum

SOSIALISME OG HÅP

Kultur generelt og arbeiderkultur spesielt er sentrale temaer hos Raymond Williams. Men også økologi, og en desentralisert og demokratisk sosialisme. "Heller et praktisk håp enn en overbevisende desperasjon" er hans motto. Da han døde i 1988 var Williams en av Englands mest kjente anti-stalinistiske marxister.

Raymond Williams
Resources of Hope
Verso

SHERFIG

Sherfig var en av Danmarks ledende intellektuelle kommunister til sin død i 1979. Forfatteren av klassikere som "Frydenholm" og "Idealister", var også maler. Luksuriøst, gjennomillustrert biografi, i stort format med nær 1000 bilder og faksimiler. "Men nu vil jeg glæde mig, fordi også jeg i faa sekunder fik lov at se paa tingene i verden."

Carl Eric Bay, m.fl.
Hans Scherfig
Forlaget Tiden

GAMLE ÅRGANGER

Her er ein oversikt over innhaldet i Røde Fane 1979-1989. Dei nummer me ikkje har fleir att av er ikkje teke med.

Enkeltnummer 1979-1987: Kr.10

Enkeltnummer 1988/89: Kr.25

10 eller fleire nummer før 1988: Kr.7 pr.nr.

Heile 1988 eller 89-årgangen: Kr.100

Me har og ferdige pakkar med 10 eldre nummer til kr.50 pr. pakke. Berre forskjellige nummer og minst eit frå 1988. Me har 3 forskjellige pakker og ingen av dei overlapper kvarandre.

Bestill no! Nokre av nummera er det berre få eksemplarar att av. Porto kjem i tillegg til prisane. Men om du bestiller for over 200 kroner får du bladene portofritt.

1979

1: Krigen mellom Vietnam og Kampuchea.

3: AKP sin forsvarspolitik. Ungarn -56. Språkline.

4: Kulturrevolusjonen. Ordskifte om Kampuchea og språkline.

5: Psykiatrien i Sovjet. Nato. Ordskifte om Kampuchea.

6: Energi og miljøpolitikk.

7: Foran tariffoppgjøret. Framlegg til nytt prinsippprogram.

8: Datateknologien. Ordskifte om kvinnepolitisk line.

1980

1: Iran. Melding av Engels bok om tsarismen.

3: Trygdepolitikk. Intervju med Anfinn Stigen og Tron Øgrim.

4: Norsk oljepolitikk. Ordskifte om m.a. kvinneundertrykking.

5-6: Sosialisme i Norge. Ordskifte om Klna.

7: Europeisk m-l-rørsle i krise. Klasseanalyse.

8: Arbeidarlitteratur. Ordskifte om dagskampen.

1981

1: Etter AKP sitt 3. landsmøte. Olje og norsk økonomi.

2: Atomtrusselen. Ordskifte om norsk økonomi. Melding av Engels bok "Ludwig Feuerbach".

3: Krisa i verdsøkonomien.

4-5: Om SKP og AKP. Ordskifte om m.a. sosialisme og om kriseteori.

6: Nils Holmberg om sosialismen. Kampuchea-ordskifte.

1982

1: Kina. Gro Hagemann om familien.

2: Krig og fred. Intervju med Jan Myrdal.

3: Klassene i Sovjet. Ordskifte om Kampuchea.

5: Opposisjon i fagrørsla. Kvinnekamp.

6: 3.verden og frigjer- ing. Kulturpolitisk manifest.

1983

1-2: AKP 10 år. Ordskifte om partimodell og om Sovjet.

5: Kapitalismens krisestrategi: Ordskifte om prinsippprogramet.

6: Opptakten til 2.verds- krig. Ordskifte om kulturrevolusjonen og om prinsippprogramet.

1984

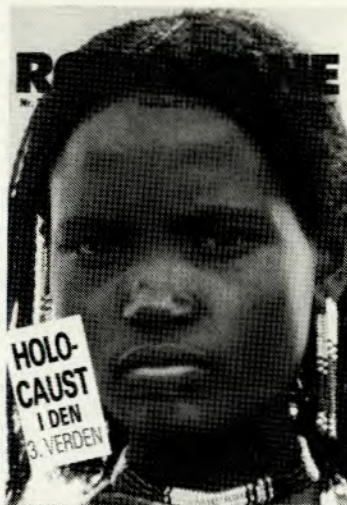
2: Sjølberging og sosialisme. Kriseteori. Ordskifte om kvinneundertrykking (heldt fram i nr.3, 4 og 5).

3: 3.verden. Klasseanalyse. Ordskifte om historisk materialisme.

4: Sovjet. Ordskifte om prinsippprogram og om kriseteori.

5: Historisk materialisme.

6: Datarevolusjon. Stefan Heym om Tyskland. Sovjet. Ordskifte om historisk materialisme.

1987

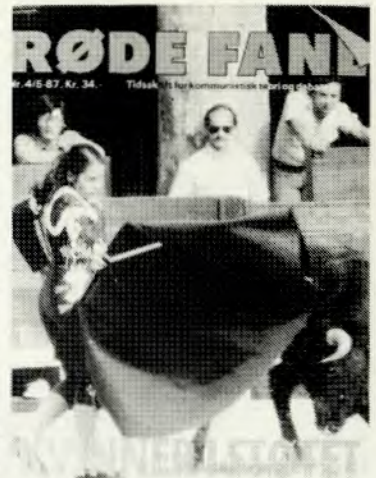
1: Filosofi (Reich, Adorno, Derrida). Arbeidarlitteratur. Siri Jensen om dei to spissane.

2: Tema om samer. Tospråkleg!

3: Frigjering i 3.verda. Arbeidarklassens fall.

4-5: Kvinner og organisering. Arbeiderklassens fall del 2.

6: Skule og undervisning. Ordskifte om arbeidets fall. Samir Amin om maoismens framtid.

1985

1: Endringer i klassestrukturen. KKP sin historie. Historisk materialisme og om kjønn og kapital.

2: Kjønn, familie og sosialisme. Filipinene.

3: DNA 1918-1920: Revolusjonært?. Klassekamp i Belgia.

4-5: Økologi. Maoismens framtid. Gjeldskrisa. Ordskifte om Sovjet.

6: Lloyd Timberlake om 3.verden. Data-teknologi.

1988

1: Rapport frå Søraust-Asia. Kvinner i Kina.

2: Nicaragua. Imset om børskrakkett.

3: "Revolusjon år 2000" - eit scenario. Økologi.

4: Strategi for kvinnekampen. Kvinner og deltidsarbeide.

5: Rasisme. Kjønn og klasse.

6: Moderne overtru. Profesjonskamp. Filipinene under Aquino.

1986

1: Kultur. Ordskifte om m.a. Sovjet og om reformisme.

2: Fagrørsla. Jan Myrdal om Strindeberg. Ordskifte om m.a. Sovjet.

3: Islam, New Age. Scocozza om høreølgen.

4-5: Kjønn og Klasse. Ordskifte om historiesyn.

6: "Mot år 2000". T.Øgrim om sosialdemokratiet. Klasseanalyse.

1989

1: Kvalifikasjoner og arbeidermakt. Kvinnelige organisasjonsformer.

2: Priser på bolig. Mennesket og boligen. Kinesisk miljøkatastrofe.

3: Kommunistene og Marcos fall. Religion og politikk. Irans m-l bevegelse.

4: Arne Næss og Pål Steigan om økologi. Korporativisme på norsk. Hinton om Kina.

5-6: Stalinismen. Irland. Deane om Kina.

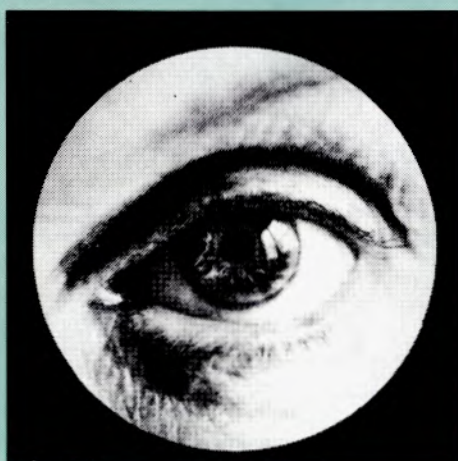
Populismen har satt arbeiderklassens levekår opp i mot omsorgen for naturen. Det kapitalistiske profitt-jaget er også uforenlig med en slik omsorg, men de sosialistiske økonomiene har mest liknet 1800-talls kapitalisme.

ØKOLOGI

Mens ropene om krise blir stadig mer høylydte skjer en gigantisk omfordeling av rikdom. Om Norges nye rike og nye fattige. Statens rikdommer, nedbygging av distrikspolitikken, kvinnelønn og japper.

KLASSER

Ingen diskusjon om demokrati er realistisk hvis den ikke tar opp den skjulte makten. Alle vestlige land har sine egne velsmurte "stasi"-maskineri. Og på ytterste høyre organiseres terroren privat.

SKJULT MAK